

sosyal adalet

okul
çağında
3 milyon
çocuk
ortada
kaldı

TÜSTAV

İLÂKEMİZİ İSTEYİNİZ

sosyal adalet

aylık siyasi fikir dergisi

YIL : 2. SAYI : 7

İmtiyaz sahibi :
Cemal Hakkı Selek

Yazı İşleri Müdürü
Remzi İnanc

Yazı kurulu başkanı
Prof. Sadun Aren

Yönetim yeri :
Selânik Cad. 28/1
Kızılay — Ankara
Kısa adres : P. K. 193
Yenişehir — Ankara

fiyatı : 250 kuruş. Yıllık
abone 24, altı aylık 12
liradır. Yurt dışı abone-
lerde posta ücreti
abone bedeline eklenir.

İlan - reklâm : Beher sütunda
santimi 15 lira ★ Tam sayfa
ve renkli ilanlar için özel
tarife uygulanır.

Dizilip basıldığı yer :
Ankara Basım ve Ciltevi — Ankara
Rüzgârlı Sokak No. 31

(Basıldığı tarih : 12 Ekim 1964)

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sadun Aren : Kalkınma, demokrasi ve Türkiye İşçi Partisi

Behice Boran : Kalkınma ve gericiilik üstüne

Tarık Ziya Ekinci : Toplumculuk yapan aydınlarımız

Suat Aksoy : C.H.P. ve reform anlayışı

Sina Pamukçu : Suçlu kim?

Hulûsi Dosdoğru : Türkiye'de okuma yazma bilenlerin
sayısı gittikçe azalıyor

Mehmet Kemal : Ne Amerikan doları, ne Moskof rublesi..

M. Gabbay : Ekonomik durum, piyasa durgunluğu,
enflasyon tehlikesi

İbrahim Güzelce : Ezilenler uyanınca

Hüseyin Korkmazgil : Eyyam efendileri

Bir İşçi : Bir varmış, bir yokmuş.

Aziz Nesin : Başımıza gelenlerden korkmadığımız
için bütün korktuklarımız başımıza geldi.

Halil Aytekin : Çukurova

P. Sweezy : Emperyalizm (Ç. : A. Başer)

A. Sarıca : Kadınların böylesi

Türkkaya Ataöv : 2. Cihan Savaşında

Erdoğan Başar : İlk Türk-Sovyet münasebetleri
ve bir konuşma.

Mehmet Oğuz : Tonkin körfezi olayları

N. Psyrukis : Anadolu seferinin anlamı (Ç. : N. Hatko)

Hamdi Konur : Batı ile kader birliği efsanesi

Sevgi Nutku : Sanatçıya arta kalan tutum

Ahmet Köklügiller : Balaban'la bir konuşma

Can Yücel : Bir İrlanda halk türküsü

Azime Karabulut : «Standart Adam»

Kapak fotoğrafı : Fikret Otyam

Arka kapak : Hakkı Torunoğlu

a y r ı c a

Olayara bakış — T.B.M.M. — Ziya Gökalp — T.İ.P.'nin
bildirisi — T.İ.P. Genel Yönetim Kurulu toplantısı —
Kitaplar — Sanat heberleri ve

Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'ın dış politika
konuşmasının tam metni (ilâve)

sosyal adalet

aylık siyasî dergi

Olaylara Bakış

*Kıbrıs ve dış politika ★ İktisadî gidiş ★
Toplumcu akımdaki gelişmeler*

KIBRIS VE DIŞ POLİTİKA

Ağustos sonlarında gençliğin ve halkın Amerikalılara karşı yapmış olduğu büyük mitinglerden sonra, Kıbrıs meselesi, memleketimiz bakımından yepyeni bir nitelik ve mana kazanmıştır. Halkımız artık bu meseleyi tek başına değil, fakat şimdiye kadar izlediğimiz dış politikanın ve ittifaklarımızın bir değerlendirme ölçüsü olarak görmektedir. Bu sebepten, Kıbrıs meselesi, Hükümeti dış politikasında ciddi değişiklikler yapmaya zorlayan bir etken olarak belirmiş bulunmaktadır. Çünkü artık apaçık olarak ortaya çıkmış bulunuyor ki, Kıbrıs meselesini, dış politika hakkındaki hurafeleşmiş görüşleri bir tarafa atıp, gerçekten bağımsız ve kişiliği olan bir dış politikaya yönelmedikçe olumlu bir şekilde çözümlemeye imkân yoktur.

Bu gerçeği, nihayet hükümetin de anlayıp teslim ederek bazı olumlu teşebbüslere geçtiğini görüyoruz. Irak vasıtasıyla Arap memleketlerine yaklaşmak istemek bunun bir belirtisidir. Diğer bir belirtisi, Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya ile kültürel temasları artırma gayretleridir. Bağımsız bir dış politikaya dönmenin ilk adımları sayılabilecek olan bu teşebbüsleri elbetteki memnuniyetle karşılamak lazımdır. Bu gelişmelerin tabii sonucu, Kıbrıs ihtilafının da sadece alâkadarlar arasında bir çözüme kavuşturulmasıdır. Biz ona inanıyoruz ki, meselemin en haklı ve dolayısıyla devamlı olabilecek çözümü ancak bu yolla sağlanabilecektir. Memnuniyetle görüyoruz ki bu yönde bazı işaretler de belirmiş bulunmaktadır.

Şu noktayı önemle belirtmek isteriz ki, dış politikamızdaki değişimler hükümetin düşünerek aldığı kararlarla değil, fakat olayların ters gidişi ve bundan etkilenen halkın baskısıyla olmuştur. Şimdiye kadar derin bir ihtisas işi olduğu ve dolayısıyla halk oyunda tartışılmaması gerektiği iddia edilmiş olan dış politika meselesinde hâkim sınıfların düşmüş oldukları perişanlık, buna karşı halkın sağ duyusunun sağlamlığı düşündürücü ve ibret vericidir.

İKTİSADİ GİDİŞ

İktisadi faaliyetlerimiz, geçen yılın son aylarından beri düşmüş olduğu sıkıntılı durgunluktan hala çıkabilmiş değildir. Alınmış olan çeşitli tedbirlere rağmen, iktisadi faaliyet hacmi geçen seneye nazaran düşük bir seviyede seyretmektedir. Resmi makamlarımız, maalesef, ciddi bir araştırma yapıp neşretmiş değillerdir. Bununla beraber, bazı göstergelere bakarak, durgunluğun talep yetersizliğinden doğduğunu söylemek mümkündür. Yani, ziraat sektöründe gelir azdır, ziraat dış sektörlerle de, yatırım az olduğu için, az gelir yaratılabilmektedir. Demek oluyor ki, bugünkü iktisadi durumumuz, kalkınma söyleyince, mevcut üretim imkânlarını bile kullanamayacak bir yetersizlik içindedir. Bu sebepten, bu yılki kalkınma hızımızın % 3,5 oranında olduğunu söylemek gülmeye değer bir grüşmedir. Eğer hükümetin bir iktisadi durgunluk içinde olduğumuz hakkındaki beyanları doğru ise, açıktır ki, bu yılki kalkınma hızımızın % sıfırın altında olması icab eder. Yok eğer bu beyanlar doğru değil, sadece birer şaka idi iseler, bu takdirde de, para ve kredi hacmini genişletmek için alınmış olan tedbirler memleketi mutlaka bir enflasyona sürükleyecekler demektir.

Bu konuda hükümetin tam bir kargaşalık ve çılgınlık içinde olduğu anlaşılmaktadır. Bunun en yakın delili, geçen ayın sonlarında, Bütçe harcamalarının % 10 oranında kısılanması hakkında alınmış olan karardır. Bilindiği gibi böyle bir tedbir, memleketteki iş hacmi zaten çok yüksekse ve dolayısıyla bir enflasyon tehlikesi varsa alınır. Çünkü bu taktirde fiyatlar yükselme eğiliminde oldukları için, devlet kendi harcamalarını ktsarak bunu önler. Halbuki, hü-

kümetin kendi beyanlarına göre ekonomimizin durumu bunun tam tersidir. Yani alışverişler canlı değil, aksine durgundur. Böyle bir durumda Bütçe masraflarını kısmak değil, artırmak gerekir. Vergi hasılatının yetersiz olması bu davranışı haklı göstermez. Özel sektör için sağlanan kredi genişlemesizin bir kısmı pekâlâ kamu sektörüne yönlendirilebilir.

Gerçek şudur ki, az gelişmiş bir memleketin özel sektör eliyle kalkınması mümkün değildir. Böyle bir memleket için durgunluk esastır, canlılık arızıdır. Plânlı kalkınmamızın ikinci yılında içine düşmüş olduğumuz durgunluk herşeyden çok, bu gerçeğin yeni bir kanıtıdır.

TOPLUMCU AKIMDAKİ GELİŞMELER

Geçen ayın başlarında, 5 ve 6 Eylül tarihlerinde Türkiye İşçi Partisinin Genel Yönetim Kurulu Ankara'da toplanmıştır. Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'ın ve diğer yönetim kurulu üyelerinin yapmış oldukları konuşmaların bazılarını ve yayınlanan tebliğin özetini ilerki sayfalarda bulacaksınız. Toplantının dikkate değer bir yanı, Sosyalist Kültür Derneği Başkanı Osman Nuri Torun'un yapmış olduğu konuşmadır. Osman Nuri Torun bu konuşmasında Türkiye İşçi Partisi'ni ve tutumunu beğendiğini ve benimsediğini ifade ederek, bu Dernekle Parti arasında bir görüş farkı olduğu şeklindeki asılsız söylentileri resmen ve açıkça yalanlamış olmaktadır. Bunu toplumcu hareketin gelişmesinde önemli ve olumlu bir olay olarak memnurlukla karşılıyoruz.

Toplantının bıraktığı en önemli izlenim, Partinin, kuruluş halinde olmanın zorunlu kıldığı kendisini kabul ettirme çabaları aşamasını gerilerde bırakıp, meselelerimize çözüm getirmek için ciddi gayretler sarfeden bir kimlikle ortaya çıkmış olmasıdır. Nitekim büyük gazeteler, bu seferki toplantıyı sükûtle geçiştirmemişler ve konuşmaları oldukça sadık bir şekilde kamu oyuna duyurmuşlardır.

Eylül ayının, toplumcu akım bakımından, diğer önemli bir olayı haftalık Yön gazetesinin tekrar yayınlanmaya başlamasıdır. Toplumcu fikirlerin yayılmasında büyük hizmetleri geçmiş olan Yön'e başarılar diler, bütün okuyucularımıza sağlık veririz.

KALKINMA DEMOKRASİ VE Türkiye İşçi Partisi

SADUN AREN

I.

Son yıllarda, memleketimizde toplumcu hareket ve onun tek siyasi örgütü olan Türkiye İşçi Partisi gelişmekte ve kökleşmektedir. Bu olayı türk toplum hayatındaki gerçek yerine oturtmak, diğer bir deyişle, türk toplumunun gelişmesinde toplumcu hareketin ve özellikle Türkiye İşçi Partisi'nin oynadığı rolü, fonksiyonu açıklıkla ortaya koymak büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü ancak bu takdirde, hem günlük hayatın ve politik çekişmelerin karmaşıklığı içinde kendisine kurtarıcı bir yol arayan vatandaşlara yardım edilmiş olur, hem de toplumcu hareketin temel karakteri ve dolayısıyla izlemesi lâzım gelen yol daha çok aydınlanmış ve belirlmiş olur.

II.

Hareket noktası olarak iktisadi kalkınmayı almalıyız. Çünkü iktisadi kalkınma, yalnız türk toplumunun dünya içindeki bağımsızlığını ve kişiliğini muhafaza edebilmesinin değil, fakat aynı zamanda tek fertlerimizin maddi ve manevi mutluluğa kavuşmasının da zorunlu koşuludur.

O halde amaç, iktisadi kalkınma ve herhangi bir idare ya da toplum düzenini değerlendirilme ölçüsü de, bu amacı sağlamada gösterdiği başarı derecesidir.

III.

Bilindiği gibi, iki çeşit kalkınma yolu vardır : Özel sektör eliyle yürütülen kapitalist yol ve toplumcu yani kapitalist olmayan yol. Gene bilindiği gibi,

Türkiye başlangıçtan beri özel sektör eliyle, yani kapitalist yoldan kalkınmayı esas almıştır. Şimdi, bu bakımdan, 1923 ten beri memleketimizin geçirmiş olduğu tecrübelere kısaca bir göz atalım: konumuz bakımından 1923 ten bugüne kadar olan süreyi 5 devreye ayırabiliriz.

Birinci devre 1923 ten 1932 yılına kadar sürer.

Bu devrede iktisadi kalkınmanın sadece özel sektör eliyle sağlanacağı devletin teşvik ve himayeden başka bir şey yapmasına lüzum olmadığı kabul edilmiş ve öyle davranılmıştır. Gerçekten, bu devrede, özel sektöre yardımcı olmak üzere İş Bankası (1924) ve Sanayi ve Maden Bankası (1925) kurulmuş, 1927 de de «Teşvikî Sanayi Kanunu» çıkarılmıştır. Bu devrede beklenen kalkınma sağlanamamıştır.

İkinci devre 1933 ten 1939 yılına kadar sürer.

Özel sektörün başarısızlığı karşısında, sistemin Devlet İşletmeciliği (Devletçilik) ile desteklenmesi düşünülmüş ve böylece devletçilik doğmuştur. Devletçiliği bu şekilde, yani özel sektörü bir destekleme vasıtası olarak kavramak, ve müstakil bir sistem, hale toplumcu (sosyalist) bir sistem olarak asla düşünmemek lâzımdır. Bunun böyle olduğunu, C.H.P. programının devletçilik maddesinin birinci cümlesinde görüyoruz. Bu cümle «Ferdî mesai ve faaliyeti esas tutmakla beraber...» diye başlar.

Bu devrede, devletin büyük gücünden ötürü, oldukça başarılı bir kalkınma yoluna girilmişse de, gelişmenin sadece devlet sektöründe olması, sistemin esas itibarıyla özel sektöre dayanmasından ötürü, bir çelişkilik olarak belirmiş ve bu yolda daha fazla gidilmesine müsaade edilmemiştir.

Üçüncü devre 1939 dan 1947 yılına kadar sürer ve savaş ile savaş sonu yıllarını kapsar.

Devrenin savaşa rastlayan yıllarında gelişme, bir de bu sebepten ötürü yavaşlamış, hattâ duraklamıştır. Savaşsonrası yıllarda ise, savaş içinde biraz daha zenginleşerek güçlenmiş olan özel sektör, Devlet İşletmeciliğini bir yardımcı değil fakat bir engel ve rakip olarak görmeğe başlamış ve devletçilik açıkça bir kenara itilmiştir. Özel sektör artık yeni bir müttefike, yabancı sermayeye gözünü dikmiş, ümidini bağlamıştır.

Dördüncü devre 1947 den 1960 yılına kadar sürer.

Bu devrenin özelliği, özel sektörün yabancı sermayeyle desteklenmiş olması ve ayrıca idarenin su katılmamış özel sektör şampiyonları elinde bulunmasıdır. Düşünülmüyordu ki, özel sektörün başarısızlığının sebebi, sermaye ve teknik bilgi yetersizliğidir. Eğer memleketi yabancı sermaye getirilir ve onunla işbirliği yapılırsa bu yetersizlikler ortadan kalkıp memleket hızla kalkınacaktır.

1947 ve özellikle 1950 den sonra büyük bir hırs ve iştia ile girişilen bu kalkınma çabasının sonucu her-keşe malumdur. İlk yıllarda hazır ve atıl kaynakla-rın harekete getirilmesi, müsait hava şartları ve Kore konjonktörü gibi tesadüfi ve geçici etkenler sayesinde bir ferahlık sağlanmış, fakat sonraları iktisadi ve bu-na bağlı olarak sosyal - siyasal dengemiz okadar çığı-rından çıkarılmıştır ki, felâketli gidişi durdurabilmek için 27 Mayıs hareketi zorunlu olmuştur. Bu devrede Türkiye, tarihimizin hiçbir safhasında görülmemiş öl-çüde iktisadi bakımdan yabancılara muhtaç ve bağımlı hale getirilmiştir.

Beşinci ve son devre, 1960 tan bugüne ka-dar olan süredir.

Bu devrenin özelliği, kalkınmanın plânlı bir şe-kilde yürütülmek istenmesidir. Hatırlanacağı üzere, bir önceki devrenin başarısızlığı «plânsız ve program-sızlığa atfedilmişti. Bu sebepten, eğer plânlı şekilde hareket edilirse, yabancı sermayenin de yardımıyla, art-ık bu sefer başarının muhakkak olacağı düşünülmüş-tür. Bu maksatla bir Devlet Plânlama Tesisatı kurul-muş ve beş yıllık bir kalkınma plâni hazırlanmıştır. Bunun da sonucu meydandadır. Plânlı kalkınma devre-sinin ikinci uygulama yılında, kalkınmak (hele % 7 kalkınmak) göyle dursun, memleketin mevcut üretim olanakları bile kullanılmamakta, yani bir durgunluk içine saplanılmış bulunmaktadır.

IV.

Yukardaki kısa açıklamadan anlaşılacağı üzere, memleketimizde, özel sektör eliyle kalkınmanın bütün çeşitleri ve yolları denenmiş, fakat hiçbirisi olumlu bir sonuç vermemiş bulunmaktadır. Artık bu yönde de-nenecek başka yol, çalınacak başka kapı kalmamıştır.

Bu durumda, açıktır ki, yapılacak şey, artık bu beyhude çabaları bırakıp tek kurtuluş yolu olan top-lumcu kalkınma yoluna girmektir. Fakat gene açıktır, ki, çıkarları bugünkü düzenin devamına bağlı olan ha-kim sınıfların ve onların partilerinin böyle bir yola git-melerine olanak yoktur. Onlar, her ne pahasına olursa olsun, bu tutulmuş olan yolu izlemekte ısrar edecek-leldir. Bunun aksini düşünmek, ya da bundan dolayı onları kınamak kadar da büyük bir saçmalık düşünüle-mez.

O halde, toplumcu bir kalkınma yoluna girebilmek, ancak memlekette toplumcu bir hareketin gelişerek bir siyasal parti şeklinde örgütlenmesiyle mümkün olacaktır. Bu oluncaya kadar memleket bir rejim çıkmazı içinde demektir. Çünkü böyle bir memleketin halkı, yanlış yolda giden bir otobüsün yolcuları gibi, ençok şoför değiştirebilirler, fakat yolu değiştirme olanagın-dan yoksundurlar. Bunun tabii bir sonucu olarak, böy-le memleketlerde demokrasi de, halkın itibarı ve ilgisini kaybederek, usanç verici bir oyun, politikacılar da tiksiniilen insanlar halini alırlar. Böyle bir memleketin, yani kalkınmasını demokratik çerçevede içinde çözümüle-

yecek unsurlardan (partilerden) yoksun olan bir mem-leketin âkibeti, ya büyük devletlerin sömürgeci haline düşerek varlığını kaybetmek, ya da bir ihtilâl hareketi ile kendine bir yol açmaktır.

V.

İşte, Türkiye İşçi Partisi kurulup Türkiye'nin siyasî düzeninde devamlı bir unsur olarak yerleşinceye kadar memleketimiz böyle bir rejim çıkmazındaydı. Türkiye İşçi Partisi sayesinde ki artık bu rejim çık-mazından kurtulmuştur. Çünkü böylece memleketi-miz, meselelerini çözümlenebilecek bütün unsurları (partileri) kendi bünyesinde tamamlamış bulunmak-tadır.

Nasıl ki eksik bir çarkı yerine konulduğu zaman, o zamana kadar atıl duran makine işlemeğe başlarsa, Türkiye İşçi Partisi de memleketin siyasî düzeninde yerini alınca türk demokrasisi de gerçekten işler bir hale gelmiş, gerçekten bir anlam kazanmıştır. Türki-ye İşçi Partisi'nin varlığı, gene bu sebepten dolayı, demokratik siyasî rejimimizin garantisidir. Çünkü ona, evvelce sahip olmadığı, bir yararlılık, dolayısıyla de sağlamlık getirmiştir. Çünkü artık yurttaşlarımız, de-mokratik mücadelelere, bir aldatmaca, bir danışıklı döğüş seyrederek gibi soğuk ve ilgisiz kalmayacak, aksi-ne bu yolla kaderini değiştirebileceğini gördüğü için ona dört elle sarılacak ve benimseyecektir.

İşte Türkiye İşçi Partisi'nin Türkiye'nin bütününde yeri ve onun kaderinde oynadığı rol budur. Bu sebepten, Türkiye İşçi Partisi'nin mevcudiyeti her-kesin, hakim sınıfların da yararınadır.

VI.

Türkiye İşçi Partisi'nin toplum hayatımızdaki yeri ve fonksiyonu hakkında yukarıda yaptığımız açık-lamalardan, bu partinin temel karakteri ve dolayısıyla izleyeceği ana yol hakkında da kendiliğinden bazı so-nuçlar çıkmaktadır. Şöyle ki, Partinin türk toplumu içinde ifade ettiği değer ve anlam onun iki niteliğinden doğmaktadır. Bunlar, TOPLUMCU ve DEMOKRATİK olma nitelikleridir. Toplumcu nitelik, Partinin kalkınma-da kapitalist olmayan bir yol izlemesini gerektirir. Bunun için de, Parti, her türlü yanılma ve yamıtmalar-dan korunabilmek üzere, kendisini emekçi kütlesine maletmeye ve onların baskı ve kontrolü altına girme-ğe çalışır.

Demokratik nitelik Partinin, insan temel hak ve hürriyetlerinin, muhalefetteyken savunucusu, iktidar-dayken de hem savunucusu hem de geliştiricisi olması-nı gerektirir.

Türkiye'deki toplumcu hareketin tek siyasî örgü-tü olan Türkiye İşçi Partisi bu iki temel niteliğini hiç-bir zaman kaybetmeyecektir. Çünkü kaybetmesi, türk toplumunun geriye gitmesi, tekrar bir rejim çıkmazına düşmesi, kısacası yaşamayı beceremmesi anlamına gelir ki, buna asla olanak görmüyoruz.

Kalkınma ve gericilik üstüne

BEHİCE BORAN

Kalkınma ve Ulusal Dış Politika

Kıbrıs buhranının ve bununla ilgili olarak genellikle dış politika konularının gazetelerin birinci sayfelerinde yer almasına ve bu konularda halkoyunun çok hassas bir hale gelmiş bulunmasına rağmen, ekonomik meseleler önemini muhafaza etmekte, hattâ daha da artırmaktadır. Yılbaşından beri içine girilmiş bulunan ekonomik durgunluk devresinin Kıbrıs buhranının geçici bir sonucu olmadığı üzerinde uzmanlar birleşmektedirler. Bu, kalkınmanın dayandırıldığı temel görüşlerin, uygulanan usullerin yanlış olmasının kaçınılmaz sonucudur; özel sektör eliyle kalkınma politikasının iflâsıdır.

Kalkınmanın doğru yola konulabilmesi için iki temel şart vardır : Birincisi politik, ekonomik ve mali bütün dış münasebetlerde sadece ve sadece millî menfaatlara göre ayarlanmış, bağımsız bir dış politikanın yürütülmesi. İkincisi, içte köklü dönüşümlerle ekonomik—sosyal yapının değiştirilmesi, halktan yana demokratik bir devletçilikle kalkınma yoluna girilmesidir. Kalkınmanın bu iki temel şartı birbirine bağlıdır ve birbirini karşılıklı etkiler.

Bunun için ne yapmalı? Herşeyden önce gerçekten demokratik bir ortamın yaratılması, yani Anayasa ilkelerinin ve getirdiği hak ve hürriyetlerin tastamam ve eksiksiz uygulanması gerekir. Bugünkü hâkim sınıfların ve onların etkilediği iktidar çevrelerinin bunu kendiliğinden yapacağını beklemek boş bir hayaldir. Dış münasebetlerde bağımsız politikayı, içte gerekli reformları ve halktan yana bir devletçilikle kalkınmayı halk kitlelerinin demokratik iktidarı gerçekleştirebilir ancak. Ama o zamana kadar da mevcut iktidarı Anayasayı tastamam uygulamak yönünde etkilemek mümkündür ve gereklidir. Demokrasi de zaten iktidar üzerinde halkın etki ve denetiminin sürekli olarak hissettirilmesi demektir bir bakıma.

Toplumsal Gelişme ve Gericilik

Gerek bütün insanlığın, gerekse bizim kendi toplumumuzun tarihsel gelişmesi demokratik toplumcu bir düzene doğrudur. Tarih, ilerici kuvvetlerden yanadır. Ama ne var ki bugün memleketteki ilerici, toplumcu kuvvetler gereği kadar örgütlenmiş ve dayanışma halinde değillerdir. Gericiler ise, tarihsel gelişmenin tersine gittikleri ve Anayasaya düpedüz aykırı faaliyetlerde bulundukları halde daha kuvvetle örgütlenmiş ve sıkı bir işbirliği halinde gibi gözük-
mektedirler.

Gericilik konusunda ilk yapılması gereken şey, gericiliğin gerçek niteliğinin açık ve seçik, tam doğru anlaşılması ve anlatılmasıdır. Osmanlı İmparatorluğunun son devresinde batıllaşma hareketlerine girişildiğinden beri yenileşmeye karşı koyan kuvvetler ve hareketler hep geriatı isteme, din elden gidiyor diye bağkaldırma şeklinde belirdiğinden ve bu direnme hareketlerinde şeyhlerle hocalar ön plânda göründüğünden gericilik dinsel taassup, yobazlık olarak anlaşılmıştır. Bugün bile gericilik genellikle dinsel anlamda anlaşıyor; çarşaf ve bere giyme, tesbih çekme gibi halk arasında yaygın devranışlar gericilik belirtileri olarak ısrarla gösteriliyor. Bunun sonucu olarak da halk arasında yaygın davranışlar gericilik belirtileri çevrelerince gerici sayıldığı, küçümsendiği, yerildiği hissine kapılıyor. Herşeyden önce bu yanlış anlamının ve anlaşılmanın düzeltilmesine çalışmak şarttır.

Her zaman tekrarladığımız gibi, Anayasa ilkele-
rinin tastamam uygulanmasını, köklü dönüşümlerin yapılmasını, sosyal adalet içinde hızlı kalkınmayı, emekçi halkın bilinçli ve örgütlü politik bir güç haline gelerek memleket idaresinde söz ve karar sahibi olması gerçekleştirilecektir. Bu demektir ki, halk, temel niteliği ile toplumda gerici bir unsur değildir ve olamaz. Zaten hem biçimde kalmayan, özli demokrasi-
siden, toplumculuktan yana ol, hem de halkı küçümse, ondan ümidini kes! Bu, terimlerde ve düşüncede bir gelişmeye düşmek olur. Emekçi halkımız, toplumun ileriye doğru gidişinde güvenilecek, dayanılacak temel kuvvettir.

Gericilik nedir, kimler gericidir?

Nedir böyleyse gericilik? Gericilikte dinsel akımların ve davranışların yeri nedir?

Temel, toplumsal gerçek değişmedir. Bütün toplumlar bazan yavaş, bazan hızlı, sürekli değişme halindedir. Toplumsal değişimin objektif kanunları, şartları vardır, o ayrı bir konu. Yanlış şu kadarına değinelim ki, belli bir toplumda belli bir zaman bölümünde yer almakta olan değişmeler, bazı insanların, grupların zararına, bazılarının da yararınadır. Sınıflı toplumlarda bu, sınıflara göre bir ayrışma gösterir. Toplumsal değişimin bir yandan yaratıcısı, bir yandan da yararlanana durumunda olan sınıflar ilericidir; bundan zarar gören sınıflar ise değişmeyi engelleyici, tutucu ve gericidirler. Anayasa ilkelerinin tastamam uygulanması, toprak ve vergi reformu, sosyal adalet içinde hızlı kalkınma, halkın yararınadır; halk buna karşı değildir. Zaten bu köklü dönüşümleri gerekli kı-

lan sebeplerden biri de işsizlik, yoksulluk eğitimsizlik gibi halk kitlelerinin kalkındırılmamış durumudur. Halk yararına halkçı bir düzeni gerçekleştirecek toplumsal güç de halkın kendisidir.

Toplumda gerici kuvvetler nelerdir? Mevcut düzenden yararlanan, toplumsal dönüşümlerden özel çıkarları zarar görecektir olan sınıf ve guruplardır; yani, bugünkü düzende ekonomik-mali güç ve politik nüfuz elinde tutanlardır. Anayasaya ve reformlara karşı durarak artık devrini yaşamış bir ekonomik-sosyal düzeni sürdürmeye, toplumsal değişmeyi kösteklemeye çalışıyorlar. Mutlu azınlığı teşkil eden bu çıkarıcı sınıf ve çevrelerdir gerici. Çünkü gerici toplumsal yapının değişmesini istememek, onu engellemektir. (1)

Ama bu gerici sınıf ve gurupların kişileri bere, çarşaf giymezler. Nurcu, Tıcanı de değildirler. En son fransız modasına göre giyinip plajlarda, pavyonlarda, balolarda ve tiyatroların prömiyerlerinde çok «medenî», «avrupaî» bir ömür sürerler.

Nurculuk, İrkçılık Gibi Hareketlerin Doğuş Sebepleri :

F peki, halk temel niteliğiyle gerici değildir; gerçekten, yani ekonomik-politik anlamda gerici olanlar ise Nurcu ve benzeri değildir. Öyleyse, halk arasında dinsel nitelikte görünen sözünü ettiğimiz hareketler nasıl ve niçin meydana geliyor?

Birincisi, ağır hayat şartları altında, yoksulluk içinde bunalan halkın meselelerine olumlu çözüm yolları getirilmeyince, halk çözüm yolunu, teselli, mistik, dinsel yönlerde arar. Bu yalnız bizde değil, bütün toplumlarında görülen bir durumdur. Hatta gelişmiş ülkelerde bile sürekli savaş korkusu, ekonomik kriz ve işsizlik kaygısı halk kitleleri arasında bu çeşit hareketlerin, garip garip yeni mezheplerin doğmasına ve yayılmasına yol açar. Bu durum, toplumdaki hâkim, yönetici sınıf ve gurupların halka, hayatını sürekli olarak iyileştirebilme, yarımından güven duyma şartlarını sağlayamamalarının doğurduğu bir karşı tepkidir; yani hâkim sınıfların tutuculuğunun ve gericiliğinin bir sonucudur.

(1) Burada gerici ve tutucu ayrımı yapmayı lüzumlu görmüyorum. Gerici terimini, «toplumu geriye götürmek isteyen» değil, «toplumun geri kalmasına sebep olan» anlamında kullanmak daha doğrudur. Bugün Türkiye'de saltanatın ve halifeliğin geri gelmesini isteyenler, Fransada krallığın özlemine duyanlar bulunabilir. Ama bunların gerçekleştirilmesi artık o kadar imkânsızdır ki, toplum kuvvetleri dengesinin incelenmesinde ciddi, önemli bir yerleri yoktur. Kaldı ki, bu dar anlamda gericilik de aslında, mevcut temel düzenin devamını daha iyi sağlayabilmek amacıyla hizmet etmektedir.

İkincisi, hâkim sınıflar büyük halk kütelerine kıyasla daima mutlu bir azınlıktır. Bu azınlık ekonomik, mali ve politik gücü ne derece elinde tutarsa tutsun, çoğunluk karşısında hâkim durumunu yalnız bu güce dayanarak sürdüremez. Kendi yararına kanunlar çıkartması, mahkûmeleri ve polisi ilericileri baskı altında tutmak için kullanması da yetmez. Asıl mesele şu : Her toplum düzeni, o düzeni iyi, haklı, normal gösteren ve kabul ettiren bir fikirler ve inançlar kümesi yaratır. Bir toplumsal yapı normal görevini yerine getirdiği, toplumun ilerlemesine imkân verdiği, hiç değilse fazla kösteklemediği sürece o düzeni savunan fikir ve inançları alt sınıflar, o düzende aömürülenler dahi benimser. Zaten bu fikir ve inançları halk küteleri arasında yayacak ve tutturacak toplumsal kurumlar da düzeninin bir parçası olarak vardır. Bugünün hızla değişme halinde olan toplumlarında hâkim mutlu azınlık modern tekniğin sağladığı bütün haberleşme ve propaganda vasıtalarıyla halk kitlelerini fikir, inanç ve his alanlarında da etkileri altında tutmaya çalışırlar. Toplumsal yapının değişmesi zorunlu hale geldiği, mutlu azınlık özel çıkarlarının tehlikeye düştüğünü anladığı hallerde halk üzerinde propaganda faaliyetleri şiddetlenir; yukarıda sözünü ettiğimiz cinsten mistik, görünürde dinsel hareketler desteklenir, teşkilâtlandırılır, para yardımı görür. Halkın dinsel hisleri, geleneksel dinle pek bir münasebeti olmayan düzme yeni tarikatlara, örgütlere yöneltilir, aktarılır. Maksat dinsel değil, politiktir. Dinin politikaya âlet edilişi de asıl budur; seçim propagandalarında dinsel konulardan oy avcılığı için faydalanmak bunun yanında çok basit ve yüzeyde kalan bir olaydır.

Halkın millî hislerini, geleneklere bağlılığını ıstısmar eden ırkçı-faşist hareketler de aynı maksada yönelmiştir. Halkın, ve etkileyebildikleri kadar gençliğin, dikkatini bugünün meselelerinden ve geleceğin vâdettiği gelişmelerden ayırıp geçmişe çevirme, geçmişin özlemini yaratma çabası içindedirler. Buna bağlı olarak, haması, güven bir hava yaratıp halkı ve gençliği dış maceralar peşinde koşturmak, çözüm bekleyen günün temel meselelerini unutturmak amacındadırlar. Bu meselelere değinmek kaçınılmaz olduğu hallerde de toplumsalcılıktan aktardıkları bir takım sloganları, terimleri tekrarlarsınlar, ama gerekli kökü dönüşümlerin yapılmasına, toplumsal yapının halk yararına değiştirilmesine hiç yanaşmazlar. Hem bu düzen böylece devam edecek, hem memleket kalkınacak, «halkın ızdırabı» dincecek! Hitler ve ortakları da aynı taktiği kullanmamışlar mıydı? Onlar kendi hareketlerine «sosyalizm» adını bile takmaktan çekinmemişlerdi. Sadece başına «millî» kelimesini eklemişlerdi. «Millî» olmak fena mıydı? Ama iktidara geçtikten sonra bu «millî sosyalizm»in ne menem bir belâ olduğunu Alman ulusu da öğrendi, bütün dünya da. Ne var ki bu öğreniş çok pahalıya mal oldu.

Gericiilik ve Yabancı Çevreler

Birbirine bağlı olan bu görünürde dinsel, sözde milliyetçi, aslında gerici-faşist hareketler sadece içindeki çıkarıcı hâkim çevrelerce desteklenmekle de kalmıyor. Yabancı sermaye çevreleri, emperyalist devletler, bütün az gelişmiş memleketlerde bu çeşit gerici hareketlerden yanadır. Az gelişmiş memleketlerin çıkarıcı hâkim sınıfları yabancı sermaye ile işbirliği halindedir. Hindistanda Müslüman-Hindu ayrılığı uzun süreler İngiliz imparatorluk politikasının işine yaradı, hâlâ da yarıyor. Güney Vietnam olayları bu bakımdan ibretle izlenmeye değer. Bizde de, meselâ Nureculuğun, dışarıda bir merkezden veya merkezlerden desteklendiği ısrarla söyleniyor.

Bizdeki gerici hareketleri ve örgütleri değerlendirirken bunların, sadece, Anayasanın bugün tastamam ve eksiksiz uygulanmasını ve köklü dönüşümlerin yapılmasını ölemek amacına hizmet ettiklerini belirtmek yetmez. Bu hareketler ve örgütler ilerici için büyük bir tehlike işaretidir. İç ve dış özel çıkarıcı çevrelerin gerekli gördükleri anda bunları iç direnme, kargaşalık çıkarma, demokrasiyi yoketme vasıtaları olarak kullanmaktan da çekinmeyecekleri asla gözden kaçırılmamalıdır.

Bu durumda memleketin ilerici, toplumsal örgüt ve kişilerine büyük ödevler düşmektedir. Birincisi, sıkıca örgütlenmeli, aralarında iş ve güçbirliği etmelidirler. İkincisi, halkı uyurup aydınlatmalı, gerici çevrelerin ideolojik etkisinden onu kurtarmalıdır. Üçüncüsü, demokratik hak ve hürriyetleri cesaretle kullanarak iktidarı, Anayasayı tastamam uygulamak ve bütün dış münasebetlerde millî menfaatlere göre ayarlanmış bir dış politikaya dönmek yönünde etkilemelidirler.

Y Ö N ç ı k t ı

Bir yıldan fazla bir süre kapalı tutulan YÖN gazetesi, daha güçlü ve yetkili bir kadroyla, 25 Eylül'den itibaren yayın hayatına başlamıştır.

SOSYAL ADALET, YÖN'e başarılar diler.

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİNİN Bildirisi

5/6 Eylül 1964 tarihinde Ankara'da toplanmış olan Türkiye İşçi Partisi Genel Yönetim Kurulu, çalışmalarını sonunda uzun bir bildirinin bazı bölümlerini aynen veriyoruz.

KIBRIS MESELESİ VE DIŞ POLİTİKA

Kıbrıs meselesi son aylarda vahametini gittikçe artırmış ve Başbakanın ifadesine göre, bir savaş ihtimali bile ciddi şekilde belirmiştir. Amerikanın aracılık ve öncülüğünde yürütülmekte olan müzakerelerin temel bir yanlışlık taşıdığı açıkça görülmüyor. Barışçı yolların sonuna kadar denenmesini gönülden isteyen Türkiye İşçi Partisi bugün de eni bir imkân açacak başka bir müzakere yolu teklif etmektedir.

Bu teklif, Kıbrıs ihtilafının sadece ihtilâfla doğrudan doğruya ilgili olan Kıbrıs'daki Türk ve Rum cemaatleri ile Türkiye ve Yunanistan arasında yapılacak, ve ihtilâfı zaten çıkartmış ve bu hale getirmiş olan ya da yeni unsurlar getirerek daha da karıştıracak olan büyük devletlerin (Amerika, İngiltere, Sovyetler Birliği gibi) katılmıyacakları, dörtlü bir müzakere ile hal yoluna konulmasıdır, bu dörtlü konferansa Birleşmiş Milletlerin tayin ettiği arabulucunun katılması tabii ve faydalı olacaktır. Türkiye İşçi Partisi, bu teklifin ihtilafa olumlu bir çözüm getirebileceği ve dolayısıyla mutlaka denenmesi kanısındadır.

Kıbrıs meselesinin tek olumlu yanı, 1947 den beri bağımlı hale gelmiş olan dış politikamızın bu niteliği ile halkın gözünün önüne serilmesine vesile vermiş olmasıdır. Halkımız bütünüyle bu gerçeğe tepki göstermiş ve bağımsız bir dış politika güdülmesini talep etmiştir. Öteden beri bağımsız bir dış politikayı temel ilke olarak kabul etmiş olan Türkiye İşçi Partisi, halkımızın bu temayülünü sevinçle karşılar. Türkiye İşçi Partisi bağımsız bir dış politikanın bizi yalnızlığa ve emniyetsizliğe değil, aksine bir çok dostlara ve tam bir emniyete kavuşturacağına inanır.

Ancak, bağımsız bir dış politikaya dönüş sadece milletlerarası anlaşmaların yürürlükten kaldırılmasından ibaret bir mesele değildir. Bu bağımlı politikanın asıl nedenleri memleketin iç yapısındadır. Bugünkü dış politikadan faydalanan sermaye çevreleri vardır. İşte asıl bu sebepten bağımsız dış politikaya dönüş kolay olmayacaktır. Çok yakın günlerde bu yönde gayretler gösterileceğine şüphe yoktur.

Türkiye İşçi Partisi, asıl kimlerin ve hangi fikirle kökü-dışarda olduğunu ortaya koyacak olan bu gelişmeye (dönüşe) halkımızın dikkatini çeker.

(Sonu : S. 25 de)

Bilinçli bir şekilde toplumumuzun ileri kuvvetleri saflarında hizmet görmek isteğinde olan her toplumcu aydının, Türkiye İşçi Partisi saflarına katılarak görev alması ve halkı eğitirken, karşılığında etkilenecek daha çok bilinçlenmesi ve tarihsel misyonuna uygun bir kapasiteye erişmesi gerekir.

Toplumculuk yapan aydınlarımız

Dr. TARİK ZİYA EKİNCİ

Bilimsel anlamıyla AYDIN, tarihin belli bir döneminde toplumun sahip olduğu bütün ilerici kuvvetlerin sözcüsüdür. Bu itibarla, toplumcu aydın daha iyi ve daha insanca bir toplumsal düzene kavuşmak için, bütün köstekleyici engellerin aşılmasına yardım etmek göreviyle yükümlü olduğunun bilincine sahip olmalıdır.

Toplumcu aydın, kâinatta olduğu gibi bütün sosyal problemlerde de her olgunun, belli bir tarihsel dönemdeki oluşumun bütününün ayrılmaz parçası olduğunu ve bir olgunun ancak bu bütün içinde mütalâa edildiği takdirde gerçeğe ulaşabileceğini bilir. Yine toplumcu aydın, her şeyin değişebileceğine toplum yapısındaki karşıt kuvvetlerin çatışmasından ortaya çıkan küçük nicesel değişikliklerin zamanla birikerek önemli sosyal ve tarihsel dönüşümlere yol açacağına inanır.

27 Mayıs evriminin getirdiği özgürlük içinde, memleketimizde toplumcu akımın yüzeye çıktığı ve yaygınlaştığı bir gerçektir. Fakat bazı çevrelerin sandığı gibi, toplumcu akımın yüzeye çıkması bir kısım aydınlarımızın bu konuda yayın yapmaya başlamalarıyla yoktan var olmamıştır. Bunun gibi Anayasaya giren birçok haklar da, Kurucu Mecliste görev alan birkaç aydının kişisel çabalarının ürünü değildir. Toplum hayatımızdaki bütün bu ileri hamleler, emekçi halk yığınlarının tarih boyunca sömürücü egemen sınıflar karşısında yaptıkları aralıksız mücadelelerin biriken ürünleridir.

Davranışlarında bu sosyal ve tarihsel gerçekleri gözönünde bulundurmadan hareket eden «aydınlarımız» toplum hayatında yüklenedikleri görevleri yaparken ardı-arkası gelmez yanlışlıklar yaparak, gün geçtikçe toplumculuktan saparlar. Egemen çevrelerin ideolojik

etkisi altında çoğu kez farkında olmadan yapılan bu yanlışlıklar, emekçi halkların zararına neticeler vermek suretiyle statükonun devamına yardımcı hizmetleri olarak ortaya çıkarlar.

Orijini itibarıyla egemen sınıflara mensup veya bu sınıfa yükselmenin özlemi içinde, gerçekleştiremeyen isteklerinin tepkisiyle «toplumculuk» yapan hattâ Türkiye İşçi Partisi saflarında görev alacak kadar ileri davranışlarda bulunan bazı aydınlarımız, ağaların eğlence yerlerinde kumar masalarının devamlı müşterileri olarak, emekçi halkımızın toplumcu aydınlara karşı güvenini sarsmakta, Türkiye İşçi Partisinin de bu yolla gelişmesini çelmeleyerek egemen sınıflara büyük hizmetler yapmaktadırlar. Aynı şekilde gazino ve meyhanelerde, çoğu kez ağaların masalarında, bilincini yitirinceye kadar alkol içerek, «toplumculuk» üzerine pekte bir dille tartışmalar yapmayı alışkanlık haline getiren ve bununla bir toplumculuk görevi yaptıklarını sanan, tatmin olmamış aydınlarımızın bu «hizmetlerinin» de egemen çevrelere büyük yarar sağladığı inkâr edilemez bir gerçektir.

Gerçekleştiremedikleri bireysel isteklerinin tepkisiyle, «ateşli toplumcu» kesilen ve bütün toplumcu çabaları küçümseyen davranışlarıyla, yâran meclislerinde kahramanlık menkıbeleri okuyan bazı «aydınlarımız» da isteklerine kavuşunca, kraldan fazla kralcı bir tutumla statükocu olurlar. Çalışmalarını küçümseyen bir meslektaşımız, bulunduğu müessesenin başına geçince, orda çalışan işçileri misli görülmemiş bir zülümle ezme ve idareyi kazandırmak hevesiyle sömürmeye girişti. Kendi işçilerinin sendika kurma teşebbüslerine sert tedbirlerle engel olduğu gibi, yönetmelik ic-

bıdır diye, işçileri 12 saat çalıştırmak ve sebepsiz olarak, hiç bir hak tanımadan, dilediği işçiyi kapı dışarı etmek gibi davranışlarla toplumsalcuğu idam sehpa-na götürmekten çekinmemiştir.

Bölgemizde toplumcu hareketin öncülüğünü yapan bir başka «aydın» dostumuz da, önemli bir mirasa konunca, genç kızların peşinde koşmayı ve kumar masalarında tatlı vakitler geçirmeyi toplumcu çalışmalara tercih ederek, bizlerle ilişkilerini önce kısımaya, sonra da giderek tamamen kesmeye kadar götürmesini başardı.

Eylemden uzak, kitap sayfaları içine gömülen bazı aydınlarımız da, aksiyona geçmek gerekince, bugünkü değer yargılarını, en ufak bir eleştirmeye tabi tutmadan, bunların ekonomik ve ruhsal sebeplerini araştırmadan, büyük bir titizlikle uygulamaktadırlar. Sorumluluktan kaçış olarak niteliyebileceğimiz böyle bir davranış, kişiyi kolayca statükocu olmaya götürmektedir. Bu itibarla toplumcu aydın niteliğine hak kazanmak için, birşeyin sorumluluğunu bilmesi ve hayata karışması zorunludur.

Toplumcu aydın, toplumun ilerici tabakalarını etkilerken, kendisinin de etkilenecek bilinçleneceğini bilmelidir.

Okumuş ve diplomalı kimselerin «aydın» olarak nitelenmesi, yaygın fakat yanlış bir yargıdır. Toplumcu aydın niteliğini kazanabilmek için, içinde bulunduğu tarihsel dönemdeki oluşumun mahiyetini anlıyarak, bu belli dönemdeki, yaygın değerlerle, ahlak yargılarını yerinde eleştirmesini bilmek ve türk emekçi halkının daha iyi, daha insanca bir yaşama düzenine kavuşmasının kavgasını, mertçe yapabilecek bir bilinçe ulaşmak yeterlidir.

Toplumsalcuk akımını dejenere etmekte büyük çabaları olan egemen çevrelerin, birkaç yüz çeşit toplumsalcuğun var olduğunu yaymalarındaki objektif dayanak, yukarıda somut örneklerle açıkladığımız gibi, çeşitli özelemleri olan orta tabaka aydınlarının «diplomalı aydın» davranışlarıdır. Gerçekte bilimsel anlamda tek bir toplumsalcuk vardır.

Türkiye İşçi Partisi ve Aydınlarımız :

Toplum tarihimizin bugünkü döneminde, memleket gerçeklerine uygun bir şekilde örgütlenmiş, yegâne siyasal toplumcu parti Türkiye İşçi Partisidir. Bu partinin gelişmesi ve güçlenmesi, namuslu her toplumcu aydının en başta gelen kaygusu olmalıdır. Kendilerini toplumcu aydın olarak niteliyen, fakat Türkiye İşçi Partisine karşı ilgisiz kalan kişiler, kelimenin tam anlamıyla statükocudurlar. Çünkü egemen çevrelerin istediği de, halka inemiyen ve havada asılı fonksiyonu olmayan bir toplumsalcuktur.

Büyük mali çevrelerin geniş imkânlarıyla beslenen, geleneksel partiler karşısında, Türkiye İşçi Partisinin örgütlenme gayretlerinde çektiği mali sıkıntıyı duyarak, bu partiye kendiliğinden, gücünün el verdiği oranda para yardımı yapmasını düşünemiyen kişinin, toplumcu aydın olmakta nasibini alamadığını kabul etmesi gerekir.

Sanayi bakımından gelişmiş, tam anlamıyla örgütlü, kuvvetli bir işçi sınıfının bulunduğu ülkelerde, tarihsel şartların icabı olarak, toplumcu partilerde görev alan işçi ve aydınlar belirli bir bilince erişmiş olduklarından bunlarda, parti kademelerinde görev alma isteği karşısında, işçi ve aydın ayrımı diye bir problem söz konusu olamaz. Fakat bizde olduğu gibi, sanayisi gelişmemiş, işçi sınıfı gereğince örgütlenememiş ve uzun müddet egemen sınıflar tarafından aldatılmış ülkelerde, işçi sınıfının bilinçlenmesini ve her an toplumsalcuktan sapması ihtimali olan çeşitli eğilimdeki aydınların eğitilmesini sağlamak için, Türkiye İşçi Partisinin iki yıllık pratiği sonunda bulunan, işçi ve aydın kesimleri adaylarının ayrı ayrı seçilmesi kararı, tarihsel şartlarımıza uygun, en olumlu bir çözüm tarzı olmuştur.

Bugünkü tarihsel dönemde, memleketimizin toplum yapısını, sınıf ilişkilerini ve bu sınıflar arasındaki kuvvet dengesini iyice kavrayamamış aydınlar, egemen çevrelerin etkisinde kalarak, bizdeki iş mevzuatını, Japonya gibi ileri bir sanayi memleketindeki teklükleri ve sosyal sınıflar kavramını dejenere etmekle görevli Pierre Laroque'un görüşlerini dayanak alarak, parti içinde, bu uygulama şekline karşı mücadele açanlar, türk toplumsalcuk tarihinde aydın sapmasının en belirgin bir örneğini vermişlerdir.

Memleketimizin tarihsel ve sosyal şartlarını en iyi bir şekilde değerlendirerek, egemen çevrelere taviz tanımayan doğru politikasıyla, Türkiye İşçi Partisi sağlam karakterli ve bilinçli liderlerin yönetiminde, yetenekli ve gerçek toplumcu aydın'ın yetişmesini sağlayacak yegâne sağlam bir kuruluştur. Bu itibarla, bilinçli bir şekilde toplumumuzun ilerici kuvvetleri saflarında hizmet görmek istesinde olan her toplumcu aydın'ın Türkiye İşçi Partisi saflarına katılarak görev alması ve halkı eğitirken, karşılığında etkilenecek daha çok bilinçlenme ve tarihsel misyonuna uygun bir kapasiteye erişmesi gerekir.

TOPRAK REFORMUNUN HUKUKÎ ESASLARI

yazan :

Dr. SUAT AKSOY

Fiatı : 10 TL.

İsteme adresi : Ankara
Basım ve Cilttevi, Rüzgârlı Sok. 31
ANKARA

"Ne Washington, ne Moskova, ne Londra ve ne de Pekin. Sadece Ankara'dan idare edilen ve kuvvetini yoksul milletimizin haklarından, menfaatlarından ve onun yokedilemez haysiyetinden alan, BARIŞÇI ve herçeşit EMPEPYALİZME karşı, tam müstakil bir dış politika! İşçi Partisinin istediği işte budur!"

Niyazi Ağırnaslı'nın Cumhuriyet Senatosunda Türkiye İşçi Partisi adına yaptığı konuşma

Muhterem Başkan, Değerli Senatörler, Sayın Hükümet Er-kânı :

BAŞLADIĞI gündenberi bir çıkmazdan kurtulamayan Kıbrıs ihtilâfında Türkiye İşçi Partisinin görüşlerini ve getirdiği çözüm yoldu nu belirtmek amacıyla huzurunuzda geldim. Bir Türk - Yunan harbine doğru geliştiği mes'ul hükümet başkanı tarafından ifade olunan Kıbrıs meselesinin barışçı çözüm yolları sonuna kadar denenmek suretiyle haline çalışılması dünyanın ve onun içinde bulunan yurdumuzun gerçek menfaatlerine uygun düşecektir, inancındayız. Üstün silâhlı kuvvetlerine rağmen sonuna kadar barışçı yolları denemek sabrını gösteren Türkiye'nin dünya halkları yanında ergeç büyük itibar kazanacağını hatırdan çıkarmazsak meseleleri serinkanlılıkla tahlil inkânlarını da yitirmemiş oluruz. Bütün iyi niyetli gayretler boşa çıkarılırsa o zaman da savaşın zorunluluğunu kimse bize yükleyemeyecektir. Kıbrıs ihtilâfında bugün yapayalnız bırakıldığımız bir ger

çektir. Türkiye'yi bu yalnızlık içine doğru iten sebepler üzerinde milletimizin huzurunda açıkça durulmalıdır. İkinci Dünya Savaşından sonra, bağımsızlıkları için kanlı mücadeleleri göze alan uluslar, Türk Kurtuluş Savaşını örnek aldıklarını, Atatürk'ü manevî lider tanıdıklarını söylemişlerdi. Üstelik bu halkların birçoğu da müslümandı. Cezayirin, Fasın, Tunusun, Güney Afrika Milletlerinin hangisinin kurtuluş savaşını destekliyen bir davranışımız oldu? Gönüllü milis kuvvetleri mi gönderdik? Silâh yardımı mı yaptık? Hiçbirini yapmadık. Basınımızla, radyo yayınımla kurtuluş savaşlarını destekler sempati yayınları yapabilir, onları İSYANCI KUVVETLER diye adlandırmazdık. Böylece, Atatürk'ün kurduğu Millî Misak politikasına sadık dış politika izlemiş bulunsaydık, tek taraflı bağlılık gösterilerine böylesine dalmaz, Kıbrıs konusunda bu derece yalnız kalmazdık.

Kıbrıs için tek başımıza dünyayla harp ederiz, lâfını ciddiye almak mümkün değildir. Ciddi insanlar böyle birşeyi akıllarından bile ge

çirmezler. Savunulan dâvanın haklı olduğuna inananlar, Birleşmiş Milletlerde bizi destekleyecek devlet sayısını çoğaltma çabası gösteremediler. Bu istikamette yapılan propaganda, gösterilen çabalar yeterli midir? Sanmıyorum.

Kıbrıs ihtilâfının çıkmasında en büyük sorumluluğu taşıyan İngiltere başta olmak üzere, sömürgecilik düzenlerini devam ettirme çabalarını desteklemek hatasına düştüğümüz sözde dostlarımızın hepsi ya iki yüzlû bir politika güttüler, ya da doğrudan doğruya Yunanistan'ın cephesinde yer aldılar. NATO devletlerinden hiçbirisi, tam tarafsız ve iyi niyetli bir gayret göstermedi.

Bu davranışlar faşist yunan ve Rum enosisçilerinin iştihasını kabarttı. Bugün İzmir'i, İstanbul'u bile ME GALO IDEA sınırları içinde sayıklıyan küstah hayalperestler vardır. «Tosyaya pirince giderken evdeki bulgurdan olacağını» nı hatırlatacak İstiklâl Savaşından kalma insanların, bu hayalperestlerin kulaklarını çekmekte geç kalmamaları iyi olur sanırım.

Amerikan dostluğuna fazlaca güvenmiş olanlar Kıbrıs konusunda Amerikan tutumundan en derin hâ-yâl kırıklığına uğrayanlar oldu. Aslında Amerikan dostluğu ve NATO Türkiyeye pek pahalıya malolmuş-tu. Ve bütün kuvvetlerini NATO em-rine terketmiş Türkiyeden başka bir devlet de yoktu.

Yüce Senato, düzenbaz bir Ame-rikan firmasının kendi seviyesinde bir Türk şirketindeki ihtilâflı ala-cağını hazineinden tahsil etme gayre-tiyle başvurulmuş yolları kolayca ha-tırlıyacaktır.

Amerikan Senatosu, yardımı kesme tehdidinde kolayca başvurmuş ve muhterem senatoda çok ağır müzakereler cereyan eyle-miş, kanun, çok zayıf bir ekseriyet-le kabul edilmişti. 17 yıldan beri yar-dım adı altında yapılan müdahalele-rin Türk toplumunun kalkınmasına, sanayileşmemize yarayıp yaramadı-ğı, aklı başında herkes için hiç ol-mazsa kendi vicdanında bir tartış-ma konusu olmuştur. Bir avuç itha-latçı tüccarla onlar hesabına çalışan araçların zenginleşmesine ve buna karşılık yurdumuzun daha da yok-sullaşmasına yarayan yardımın, çok ağır şartlarla sağlanan krediler ba-ğimsizliğimizi hergün biraz daha köstekleyip zincirledi. Türk - Ameri-kan dostluğunun ciddi tehlikeler ge-çirmesinden en çok endişe duyan-lar, Türkiyeyi desteksiz yaşayamaz gibi gösterenler işte bu çıkar çevre-leridir. Yoksul Türk halkı onbir va-tandaş ezdikten sonra İtalyaya se-yahate gönderilerek mükâfatlandırılan Amerikan subayının hikâyesini, bir otomobile eliyle dokundu diye balkondan nişan alarak atılan bir av tüfeği ile yaralanan 10 yaşında-ki Türk yavrusunun hatırasını iyi bi-liyor. Gümrükeüz Amerikan eşyası getirip satan görevlilerin, bayrağı-mıza, üniformamıza hakaret eden, türk kızlarını dolarla, ziynet eşya-larıyla iftale kalkışan sözde dostla-ra ait hatıraları yüreklerinde taş saklar gibi saklıyor Türk halkı. Bu yoksul milletin haysiyetini sût tozla-ryla birkaç kutu peynire değiştüğünü sananlar aldanyorlar. Kıbrıs olayla-rında sözde dostlar bir kere daha te-mennî ediyoruz ki, son defa denem-iş oldular.

Muhterem arkadaşlarım :

KIBRIS ihtilâfında barışçı yolla-rın sonuna kadar deneneceği is-tikametindeki Hükümet beyanı-nı biz memnuniyetle karşıladık. Yür-dümüze da felâketlerle yüz yüze ge-tirecek ve dünya barışını tehlikeye sokacak bir davranışa yer verilmi-yeceğinin bir teminatı saydık bu i-fadeyi. Savaş, şüphesiz ki sonu bi-linemez bir maceradır ve kazanan için de yitirdiklerinin çoğunu telâfi mümkün olmaz. Böyle olunca, Hü-kümeti ve Türk halkını maceralara sürüklemek yerine, bir izzetinefis mes'elesi halini alan bu dâvaya o-lumlu bir çözüm yolu aramak ve göstermek her ciddi siyasi tegekkü-lün görevidir. Cumhuriyet Senato-sundan bu istikamette birbirinden parlak ışık demetlerinin gelmesi bek-lenir.

Türkiye İşçi Partisi, Kıbrıs ih-tilâfının ilgili İki Devletle, Adada-yan yana yaşamış olan ve dış tahrik-lerin ılgvasından kurtularak yine de kardeşçe yaşamalarını istediğimiz ve temennî ettiğimiz iki cemaatin, Bir-leşmiş Milletlerden istenecek bir tem-silcinin de huzuru ile bir yuvarlak masa etrafında toplanıp görüşmele-rinin telkinini uygun bulmaktadır. Olumlu bir çözüm yolu gösterme-mekte kendi hususî çıkarları bulu-nan devletler dışında böyle bir kon-ferans denenmeli ve bunun dâvetçi-si Türkiye olmalıdır düşüncesinde-yiz. Müzâkereye, tek taraflı bir Eno sis dışındaki tekliflerle gelinebilece-ği açıklanmalı ve Türkiyenin barış koruma hususunda gösterdiği gayret ler iyice belirtilmeli ve barışçı gay-retleri baltayan tarafın sorumlulu-ğu da hatırlatılmalıdır.

Yunanlıların bu teklifi kabul et-miyeceklerinin açık delilleri vardır, diye düşünülebilir. Aracı koymaksı-zın yapılacak böyle bir teklifi ve Türkiyenin barışçı gayretlerini dün-ya halkı oyunu geniş ölçüde etkileye-ceğimiz ve lehimize çevirebileceği-miz düşünülmelidir. Böyle bir davra-nuş, şahsiyetli ve müstakil bir politi-kanın işareti ve başlangıcı olacağı için hiç olmazsa kırktan fazla Dev-leti sinesinde toplayan ÜÇÜNCÜ DÜNYA MİLLETLERİ nin sempati si ve muhtemelen desteği ile karşı-lanabilir.

Bağımsız bir dış politikanın mut-lak zarureti Kıbrıs ihtilâfı bir def'a daha meydana koymuştur.

Ne Washington, ne Moskova, ne Londra ve ne de Pekin!.. Sadece An-kara'dan idare edilen ve kuvvetini yoksul milletimizin haklarından, men faatlerinden ve onun yok edilemez haysiyetinden alan BARIŞÇI ve her türlü EMPERYALİZME KARŞI tam müstakil bir dış politika!.. İşçi Par-tisinin istediği İŞTE BUDUR.

Yarının mutluluklarla yüklü, iç tezatlarını da tasfiye etmiş Türkiye-sinin kardeşlik şartlarını yaratmağa çalışan öncülerinin şahsında aziz Türk Milletini selâmlamak en bü-yük bahtıyarlık olacaktır.

Yüce Senatoyu Türkiye İşçi Par-tisi adına selamlarız.

Türkiye İşçi Partisi Ankara 11 Kongresi Başarılı Geçti

Türkiye İşçi Partisi Anka-ra 11 Örgütü, 27 Eylül Pazar günü örnek bir kongre yaptı.

Kongre başkanlığına oy-birliğiyle Prof. Sadun Aren se-çildi. Çalışma raporuna yapı-lan eleştirmeleri 11 başkanı ve yönetim kurulu üyeleri cevap-ladılar.

Yapılan seçimler şöyle so-nuçlanmıştı : Başkan : Niyazi Ağırnaslı (Avukat - Ankara Senatörü), Sekreter : Kenan Somer (İktisatçı), Sayman : Abdürrahim Uluğur (Matbaa-cı), Üye : Halit Çelenk (Avu-kat), Üye : Mehmet Tokath (Kitapçı), Üye : Mehmet Böke (Sendikacı), Üye : İbrahim Çetkin (Sendikacı), Üye : İsmet Ercan (Sendikacı), Üye : Hakkı Torunoğlu (Resam, sen-dikacı), Üye : Savga Ural (Hukukçu), Onur Kuruluna : Şekibe Çelenk (Avukat), Galip Aknıl (İnşaat Yüksek Mühen-disi), Yusuf Selvi (Hukukçu), Denetçiliklere de : Emin Ugan-dar (Em. Hv. Albayı), Gülde-ren Tekindor (Ev kadını), Rem-zî İnanc (editör) ve büyük kongre delegeliğine de Yalçın Cerit seçilmişlerdir.

C. H. P. ve Reform Anlayışı

SUAT AKSOY

C H.P. geniş kütlelerdeki reform isteğini görerek bunu istismar etmek için reformların savunucusu rolünü oynamaktadır. Radyoda, gazetelerde, dergilerde, siyasi yatırım söylevlerinde C.H.P. nin reformcu bir parti olduğu ve memleketin özlediği reformları bu partinin gerçekleştireceği yolunda — Kıbrıs meselesinden zaman kaldığı ölçüde — kampanya yapılmaktadır. Gerçi geniş halk kütleleri bu propagandalara kanmadığını ve partinin notunu verdiğini çeşitli vesilelerle, son Senato seçimlerinde olduğu gibi, göstermektedir. C.H.P. nin reformları ağızda sakız gibi çiğnerken, eylemlerinde bunu tamamen inkâr ettiği hergün biraz daha açık seçik olarak kamuoyu tarafından görülmektedir.

Burada bu tutumun yeni bir delili olan bir örnekten söz açılacaktır. Olay önemsiz gibi görülebilirse de C.H.P. nin reformculuğunun fiili bir delili olarak gayet ilginçtir. Kaldı ki, aşağıda görüleceği gibi, mesele ilk bakışta görüldüğünden daha da önemlidir. Tapulama Kanunu dolayısıyla halk oyu C.H.P. nin toprak reformu sözünü ederken, gerçekte bundan ne anladığını çok iyi görmüştür. Şimdi anlatacağımız mesele, bu partinin toprak reformu anlayışını açıklayan başka bir örnektir.

C.H.P. yirmi yıl kadar önce 1945 tarihinde 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanununu kabul etmişti. Bu bahtsız kanunun başına gelenler bilinmektedir. Biz burada bu konu üzerinde durmayacağız.

Şimdi, aynı C.H.P. yirmi yıl önce kendi kabul ettiği kanunun bazı maddelerinin yeni Anayasamıza aykırı olduğunu iddia ederek Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmıştır. Acaba iptal davası açılan maddeler hangileridir? 4753 sayılı kanunda toprak reformunun gerçekleşmesini engelleyen Anayasaya aykırı hükümler vardır da, bunların mı iptali istenmektedir? Yoksa gerçek bir toprak reformunun yapılması için şart olan bazı maddelerin mi kaldırılması istenmiştir? C.H.P. yanılmamıştır. İptalini istediği maddeler yürürlükten kaldırılınca toprak reformu tam bir çıkma-za girecektir.

Gerçekten de C.H.P. 4753 sayılı kanunun 21 inci maddesinin kamulaştırma parası ile ilgili hükmünün Anayasanın 38 inci maddesine ve aynı kanunun 25 inci ve 28 inci maddelerindeki kamulaştırma işleminin yargı mercilerince geri bırakılmayacağına ilişkin hükümlerinin de Anayasanın 31. ve 114 üncü maddelerine aykırı olduğunu iddia etmektedir.

C.H.P. nin iptalini istediği 21 inci maddede ne vardı? Bu madde aynen şöyleydi : «Kamulaştırmalarda, 1944 bütçe yılı arazi vergisine matrah olan kıymetin dört katı kamulaştırma karşılığıdır. 1944 bütçe yılı bağında kesinleşmiş değeri bulunmayan arazide bu de-

ğer Vergi Usulü Kanunu gereğince yetkili komisyonlar tarafından belli edilir. Ancak bu değer, çevrelerindeki en yakın benzeri arazinin 1944 bütçe yılı vergisine matrah olan değerlerinden fazla olamaz. Bu yolla bulunan değer kesinleştikten sonra, dört katı kamulaştırma karşılığı olur. Bu fıkra gereğince tesbit olunacak değere Vergi Usulü Kanunu hükümlerine göre itiraz edilebilir. Hazinece taksitle satılmış olup da kamulaştırma tarihinde taksit bedelleri tamamen ödenmemiş olan arazinin, ihale tarihinden kamulaştırma tarihine kadar geçen her yıl içinde ihale bedelinden % 5 tenzil edildikten sonra kalan miktar vergi kıymetinden fazla olduğu takdirde kamulaştırma bedeli olarak kabul edilir.»

Görüldüğü gibi madde kamulaştırılacak toprakların tazminat meselesini düzenlemekteydi. Bunun için de gerçekçi bir yol tutmuştu. Toprakları kamulaştırılacaklara, kamulaştırma bedeli olarak 1944 bütçe yılında toprak vergisine matrah olan değerini dört katı (misli) ödenecekti. Yani toprak vergisi 4 ile çarpılacak ve bulunan değer kamulaştırma karşılığı olacaktı. Başka türlü de köklü bir toprak reformunu gerçekleştirmek mümkün değildi. Çünkü kamulaştırma karşılığı yüksek tazminatlar ödemek, hazineyi altından kalkamayacağı ağır bir yük altına sokacaktı.

İşte C.H.P. bir toprak reformunun gerçekleştirilmesi amacıyla en basit şartlardan birisini yerine getirmek için konan bu hükmün Anayasanın 38 inci maddesine aykırı olduğunu iddia ediyordu. Kamulaştırmalarda «gerçek karşılıkların ödenmesi» gerektiğini ileri sürerek bu hükmün iptalini istiyordu. Ne yazık ki bu maddeyi iptal ettirmek şerefi C.H.P. ne nasib olmuştur. Çünkü daha önce Yeni Türkiye Partisi (iki partinin birleştikleri noktaya dikkat ediniz) pek çok meşgul olduğu 55 ağanın haklarını savunmak amacıyla aynı maddenin iptali için Anayasa Mahkemesinde dava açmış ve kazanmıştı.

Gerçekten de Anayasa Mahkemesi 18/3/1963 tarihli bir kararında; 4753 sayılı kanunun, 5618 sayılı kanunla değişik 21 inci maddesinin iptaline karar vermiştir. Anayasa Mahkemesinin bu kararına gerekçesi şudur : «Anayasanın kişilere sağladığı hakların en önemlilerinden birisi de mülkiyet hakkıdır. Bu hakkın sınırlandırılması veya ortadan kaldırılması ancak kamu yararının gerektirdiği hallerde caizdir. Anayasanın 38 inci maddesi, bu esası koymuş ve kamu yararının gerektirdiği hallerde de gerçek karşılıkları peşin ödemek şartıyla kişilerin taşınmaz mallarının kamulaştırılmasını kabul etmiştir. Bu konuda en önemli unsur, (Gerçek karşılığın peşin ödenmesi dir. (Gerçek karşılık) deyimi, kamulaştırma günündeki serbest alım satımıyla beliren tam değeri ifade eder. Toprağı olmayan ve ya yeter derecere bulunmayan muhtaç çiftçilere dağıtmak üzere, 4753 sayılı kanunda yazılı esas ve usullere uyulmak şartıyla, kişilerin özel mülkiyetinde bulunan taşınmaz malların kamulaştırılması caiz ise de, sözü geçen kanunun değişik 21 inci maddesinde kamulaştırılacak taşınmaz mала değer biçmek için kanun koyucu karine sistemine dayanmış ve kamulaştırma parasının, 1944 Bütçe yılı Arazi Vergisine matrah olan değerın dört katı olacağını kabul etmiştir. Görülüyor ki bu tutum, Anayasanın şart koştuğu (Gerçek karşılık) verilmesi esası ile bağdaşmamakta ve Anayasanın 38 inci maddesine aykırı bulunmaktadır. Bu bakımdan anılan kanunun 21 inci maddesinin iptali gerektirir.»

Anayasa Mahkemesinin bu görüşünün benimsenmesine imkân yoktur. Bu yorum Anayasa metninin tamamıyla şekilci (formel) bir anlayışına dayandığından yanlış olduğu gibi, pratik gerçekleri gözönünde bulundurmadığından da çok tehlikeli uygulamalara yol açacak niteliktedir. Ayrıca, gene Anayasamızın emrettiği, toprak reformunun gerçekleştirilmesini çok güçleştirmiş bulunmaktadır.

Anayasadaki «gerçek karşılık» deyimini kamulaştırma günündeki serbest alım satımıyla beliren değer olarak kabul etmek, tamamıyla lâfzi bir yorum olup, gerçeklere ve Anayasanın ruhuna uymamaktadır. Çünkü herşeyden önce Anayasa toprak reformunun gerçekleştirilmesini bir asıl görev olarak devlete vermiştir. 3 inci maddeden bu açık olarak anlaşılmaktadır. Bu durumda bu görevi yerine getirecek imkânların devlete sağlanması gerektir. Bunu güçleştirecek herhangi bir yorum Anayasanın ruhuna aykırı olur. Kaldı ki «gerçek değer» piyasadaki alım satım değeri, yani rayiç fiyat değildir. Piyasadaki toprak rayiç fiyatlarının gereğinden fazla şişirildiği (toprağın niteliğinden ötürü; toprakların sınırlı olması, siyasî nüfuz vasıtası olarak kullanılması, talep fazlalığı, v.b.) bugün herkes tarafından bilinen açık bir gerçektir. Hele kamulaştırma günündeki serbest alım satımıyla beliren tam değerin kabulü sonu gelmez muvazaalara imkân verecek niteliktedir. Kamulaştırma zamanı yapılacak herhangi bir hileli satış bu anlamdaki bir değerin nerelere kadar varabileceğini hemen gösterir. Bu durumda toprak reformlarında, Anayasa Mahkemesi-

nin reddettiği «kamulaştırılacak taşınmaz mала değer biçmek için kanun koyucunun karine sistemine» dayanması gayet tabiidir. Kanun koyucular toprak reformu kamulaştırmalarında şüphesiz, ya karine sistemine dayanacak, ya ekonomik verilerden hareket edecek (Toprağın değeri ekonomide kapitalizasyonla bulunur. Yani toprağın değeri kiranın o günkü faiz hadı üzerinden kapitalize edilerek elde edilir ki «gerçek değeri» de budur.) veya bunlara benzer başka bir sistem bulacaklardır. Nitekim toprak reformu kanunlarının hepsi kamulaştırma bedelinin nasıl hesaplanacağını gösteren özel hükümler koymuşlardır. Fakat her halde hiç bir ciddi toprak reformu kamulaştırmanın piyasadaki alım satım değeri üzerinden yapılacağını kabul etmez. Bu doğrudan doğruya toprak kanunlarının kendi amaçlarını inkâr etmeleri demek olur.

Y.T.P ve C.H.P. böylece toprak reformunun gerçekleştirilmesi için gerekli olan bir maddenin yürürlükten kalkmasını sağlamışlardır. C.H.P. nin Anayasa Mahkemesince iptalini istediği öbür iki maddeyi de aynen aşağıya alıyoruz :

«Md. 25. — Kamulaştırmada bu kanun hükümlerinin uygulanması ile ilgili itirazlar kamulaştırma kararının arazi sahiplerine gerekçesiyle birlikte 20 nci madde hükümleri dairesinde bildirildiği veya ilân edildiği tarihten başlamak üzere bir ay içerisinde Tarım Bakanlığına yapılabilir. Bakanlık itirazı haklı bulunmazsa kamulaştırma işleminin, tamamlanmasına karar verir. Bu kararın yerine getirilmesi yargı yerlerince geri bırakılmaz.»

«Md. 28. — 21, 22, 23 üncü maddelerde yazılı işlemlerle bu kanunun uygulanmasıyla ilgili her türlü itiraz ve dâvalar kamulaştırma, Hazine adına tescil ve dağıtmayı durduramayacağı gibi bunların durdurulması hakkında yargı yerlerince de karar verilemez. 25 inci madde hükümleri saklıdır.»

Toprak reformlarında önemle gözetilmesi gerekli bir kural da reformun mümkün olan en kısa sürelerde gerçekleştirilmesi ve sürüncemede bırakılmamasıdır. Reformun gerçekleştirilmesinin uzun vâdelere bırakılması, kanunun boşluklarından faydalanılarak türlü engeller çıkarılmasına ve anlamını yitirmesine sebep olur. Çeşitli memleketlerin tecrübeleri de bunu doğrulamıştır. İşte yukardaki maddeler bu maksatla getirilmiştir. Amaç yargı yollarının pek ağır işliyen usullerinden kaçınarak, reformun geciktirilmesine engel olmaktır.

Ancak C.H.P. yirmi yıl önce kendi koyduğu hükümler hakkında bu kadar iyimser değildir. Bunların Anayasanın 31 inci maddesindeki hak arama hürriyetine ve 114 üncü maddesindeki idarenin yargı denetimi dışında bırakılamayacağına dair hükümlere aykırı bulunduğunu iddia ederek iptalini istemektedir. Ancak gerçek maksadı, bu hükümlerin Anayasaya aykırılığı değil, uygulanması pek şüpheli olan mevhum bir toprak reformunu sonu gelmez yargı usulleriyle sürüncemede bırakmaktır. Bu maddeler yürürlükten kalkarsa, mevhum toprak reformunun uygulanması her

SUÇLU KİM?

«Kalk bakayım ayağa!»

«Adın ne?»

«Babanın adı?»

«Annenin adı?»

«Nerede nufusa kayıtlı?»

«İşin ne?»

«İşçi.»

«Bak, siz 13 kişi Jandarmaya ve Emniyet Kuvvetlerine karşı gelmişsiniz?»

«Hayır, sayın Bay Yargıç, biz yalnız kanunun bize verdiği hakları kullandık.»

«Tanık»

«Adın ne?»

«Babanın adı?»

«Annenin adı?»

«Nerede nufusa kayıtlı?»

«İşin ne?»

«Emniyet Amiri»

Anlatın bakalım grevçiler size karşı nasıl karşı durdular?»

«Efendim, Vali Bey bize telefonla emir verdi. Grev yapılan fabrikadan lastik dolu kamyonların çıkması icap ediyor diye. Biz de gitтік, bunlar «biz ölüyoruz de, bu kamyonları dışarı bırakmayız. Bu kamyonlar ancak bizim cesetlerimizin üzerinden geçer» diye tutturdular. Oysa Vali Bey'in de emirleri vardı. Gereken ihtarati yaptık ve kamyo-

na çıkmasını söyledik. Kamyon kapıdan dört metre çıkmıştı ki, bunlardan biri, şu baştan dördüncüsü, ceketini falan soyundu ve kamyonun önüne yattı. «Bu kamyon ancak benim ölümün üzerinden geçer; ben burada ekmeğimin kavgasını yaşıyorum» diyor başka bir gey demiyordu. Bu sırada öbür grevçiler de bunun çevresinde çömeldiler ve kamyon olduğu yerde kaldı. Vali Bey tarafından emniyet kuvvetlerinin başına getirilen 11 Jandarma Komutanı erlere süngü taktırınca, bu kez de, şu sondan ikinci olan gömleğini çıkardı, «Haydi, süngüle beni» diye hakaret etti. Bir de işveren Amerikalı olduğu için, işçiler bize «Türk ulusunu Amerikalılara satınız, bizi koruyup, hakkımızı aramıyorsunuz.» diye hakaret ettiler. Biz de kendilerini yakalayıp suçüstü yaptık ve mahkemenize getirdik. Haaa, efendim, sonra bunlar yere yatınca biz yakalayıp kenara atıyorduk. Bakıyorsunuz yine yere atılmışlar kendilerini. Bu bakımdan da zabıtaya menfi mukavemetde bulunmuşlardır.»

«Peki, kamyonun çıkışının kanunsuz olup olmadığını incelediniz de mi Vali'nin emirlerini yerine getirdiniz?»

«Evet, Hakim Bey! İşveren bize fabrikayı gezdirdi! Kamyondaki lastikler eskiden yapılmış lastikler olduğundan ve kamyonu muvakkat işçiler tarafından yüklendiğinden bu kamyonların çıkması icap ediyordu.»

«Yaaa, Gördünüz mü grevçiler Vali'nin verdiği emiri yerine getirmek isteyen Jandarma ve Emniyet mensuplarına karşı gelmişsiniz.»

«Sayın Yargıcımız, biz kanunun bize verdiği bir hakkı kullandık.»

«Savcının mutalâası soruldu.»

«Biz, Cumhuriyet Savcısı olarak, Jandarma Komutanının ve Emniyet Amirinin, Vali'nin kanunlara aykırı bir emrine uyararak yanlış hareket ettiklerini belirtmek isteriz. 275 sayılı Kanunun 27 nci maddesinin 2 inci bendi şöyle demektedir: «İşveren, kanuni bir grevin süresi içinde, grevçilerin yerini, hiç bir suretle, daimi veya muvakkat olarak başka işçi alamaz veya başkalarını çalıştıramaz.» Durum böyle iken ve işveren kanunun bu maddesine aykırı olarak muvakkat işçi çalıştırarak kamyonları yüklemiş ve bunları dışarıya kaçırmaya çalışırken, buna engel olmak isteyen grevçilere karşı süngü taktırmak ve onlara karşı kovuşturmayla geçmek, bilce asıl suç budur. Bu bakımdan grevçilerin serbest bırakılmalarını ve kanunsuz emri veren Vali ile bu emri yerine getirenler hakkında kovuşturmayla geçilmesini talep ederiz.»

Bir an düşün, Türkiye'deki yöneticilerin hepsi böyle mert, böyle haktan yana olsaydı, ne mutlu olurduk değil mi? o günler de yakındır.

SİNA PAMUKÇU

türlü yargı yollarıyla geri bırakılacak ve tavsaklanacaktır.

Oysa 25 inci maddedeki «Bu kararın yerine getirilmesi yargı mercilerince geri bırakılamaz.» ve 28 inci maddedeki «Bunların durdurulması hakkında yargı yerlerince de karar verilemez.» hükümleri tamamiyle uygulamaya ait olup, yürütmenin aralıksız devamını sağlamak amacıyla konmuşlardır. Yoksa hak sahibinin yargı mercileri önünde her türlü vasıta ve yollarla haklarını aramalarını engelleyici hükümler değildir. Anayasa Mahkemesi, gerekçelerini açıkladığı kararında, haklı olarak bu iki maddenin iptaline dair isteği reddetmiştir. Böylece C.H.P. bu maddelerin yürürlükten kaldırılması talihinden mahrum kalmıştır.

4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun yukarıda adı geçen maddeleri pratik hayatta —öbür maddelerinde olduğu gibi— esasen uygulanmamaktadır. Yürürlüğe girdiği yirmi yıla yakın bir zamandan bu yana ciddi herhangi bir uygulama konusu olmamıştır. Ama C.H.P. ölü kanunların, ölü maddelerinden bile korkmaktadır. Kendini emniyette hissetmektedir. Birgün bu ölü maddelerin dirileceğinden çekinmektedir. Ve kanunlarımızda Anayasaya aykırı bu kadar madde dururken, iptalini istemek için işte böyle hükümleri bulup çıkarmaktadır. Ondan sonra da vatandaşın toprak reformu edebiyatı yapmaktadır. Aca- ba C.H.P. vatandaşı sağduyudan bu kadar yoksun mu sanıyor?

TÜRKİYE'DE OKUMA-YAZMA BİLENLERİN SAYISI GÜN GEÇTİKÇE AZALIYOR !..

Dr. M. HULÜSİ DOSDOĞRU

O kulların açılmakta olduğu günlerde, içler acısı temel toplum konularımızdan biri olan eğitim ve kültür çıkmamızla yeniden burun buruna gelmiş bulunuyoruz.

Aşında kit olan okur yazarımızın, her yıl artan nüfusumuza oranla, gittikçe daha da azalmakta olduğunu ilgili istatistikler göstermektedir. 1955 de % 41 olarak gösterilen okur yazar oranımız, 1960 da % 39 a düşmüş bulunmaktadır. Kısacası, 5 yıl içinde, okuma yazma bilenlerimizin sayısı % 2 azalıp, kara câhillerimizin tutarı % 2 çoğalmıştır.

Türkiye Cumhuriyetinin, irili ufaklı, 40.000 i aşkın köyünden 17.135 i okulsuzdur.

Okulu bulunan 24.478 köyden 12.191 inde tek öğretmen, 7.916 sında iki öğretmen, 2.229 unda üç öğretmen, ve ancak 795 inde dört öğretmen bulunmaktadır.

ANAYASAMIZ gereğince parasız ve zorunlu ilköğretimden geçmesi gereken 7-14 yaşlarında 5.710.000 çocuğumuzdan, iki milyondan çoğu, yarıya yakını, okul yüzü görememektedir.

Her alanda olduğu gibi, eğitim içinde de, hızla artan insan sayımıza uyamamış durumdayız. Böyle giderse, korkarım, bir kaç yıl sonra okur yazarımızı büsbütün parmakla gösterir hâle düşeceğiz.

Türkiyede; 596 Ortaokul, 136 lise; 8 yabancı dil ile öğretim yapan lise bulunmaktadır. Orta öğrenim yapan çocuklarımızın tutarı 450.000 kadardır. Yarım milyona yakın öğrenciyi, 9750 öğretmen yetiştirme çabalamaktadır. Türkiyede Ortaöğretim ilköğretimden de daha yetersiz ve elverişsizdir. Orta öğretimdeki eksiğ öğretmen kadrolarını tamamlamak için; daha 10.000 ortaokul ve 5.000 lise öğretmeni gerekmektedir. Çoğu önemli dersler, öğretmenli bulunma-

dığı için, boş geçmekte ya da yetersiz ellerde yalan yanlış yürütülmektedir. Üstelik, okutma programları, aktarıldığı ülkede bile çoktan bir yana atılmış, pratikle hiç bir ilişkisi olmayan, skolastik, kuramsal nenlerle tıka basa doldurulmuştur. Bu yüzden, orta öğrenimini bitirip hayata atılan gençlerimiz, gerçekte okudukları arasında hiç bir bağ kuramadıklarından, sudan çıkmış balığa dönmektedirler.

Buraya kadar verdiğimiz sayılar arasında kısa bir karşılaştırma ve özet yapacak olursak :

Memleketimizde ilköğrenim çağında bulunanların yarısına yakın okul yüzü görememekte;

YAZISIZ!

İlkokul öğreniminde görünen 3.710.000 öğrenciden ancak 450.000 i Orta öğrenimi sürdürme şansına sahip bulunmaktadır. Oran : 1/8 dir. İlk öğrenim yapan (8) türk çocuğundan ancak (1) ine orta öğrenim yapma şansı tanınmaktadır. Nüfusumuzun % 70 i köylerde, % 30 u ilçe ve illerde yaşamaktadır. Orta öğretimin ilk yarısı olan Ortaokullar ilçe ve illerde bulunduğu köylerde yaşayan 7/10 umuz orta öğrenimden yoksundur. Demek oluyor ki, Türkiyede yaşayan her 10 kişiden 7 si köyde, 3 il ilçe ya da ilde yaşadığından, bu günkü durumuna göre, orta öğrenim kapıları yalnız bu 10 kişiden 3 ne açıktır. Elbet ilçe ya da illerde yaşayan öğrenim çağındaki çocuklarımızın hepsine yetecek kadar ortaokul bulunuyor ve öğrencilerin yaşama şartları okula gitmelerine engel olmuyorsa bu oran tutturulabilir. Günümüzde, Türkiyede orta öğrenim şansı 12 de 1 den de daha aşağıdır. Bu durum toplumumuzda açık bir eşitsizlik ve dengesizlik yaratmaktadır. Oysa dünyanın bir kaç ülkesinde, ilk öğretimin bir yana, orta öğretime herkes zorunlu tutulmaktadır.

Bizdeki yetersiz, kuramsal orta öğretimdeki öğrenci sayısının % 55 i her yıl bütünlüme kalmaktadır. Bu yıl tek dersten sınıfta kalan ve en azından 10.000 i aylak bırakılacak olan öğrenci tutarı : 68.169 dur. Sınıfların aşırı kalabalığı, öğretmenlerin nicelik ve nitelikçe yetersizliği öğrencilerin yaşama şartlarının elverişsizliği yüzünden, genellikle, okullarımızda randıman çok düşüktür.

Yüksek öğrenimde durum daha da kötüdür. Bu günkü şartlara göre, üniversite ve yüksek okulların kapıları ancak varlıklı ailelerin çocuklarına açık bulundurulmaktadır. Yazılma, sınav ve laboratuvar harçları or-

tasfiye ve takipteki alacaklar hesabına aktarılması ile, Merkez Bankasının geçmiş yıllarda İktisadi Devlet Teşebbüslerine verdiği kısa vadeli kredilerden, 5 milyar 263 milyon lira olan alacağını, 154 sayılı kanunla 6 şar aylık taksitlerle 100 yılda ödenecek borç halinde konsolide ettiğinden, bu tutarlar, Genel Kredi hacminden düşürülmüştür.

Fakat 2 yıl gibi kısa bir süre içinde, Genel Kredi hacmi tekrar eski seviyesine ulaşmış, ve toplam para arzı yıllık artış hızında 1961/1963 yılları arasında ortalama olarak % 9 bir artış hızı görülmüştür. 1964 yılında bu artış % 1 civarında olmuştur.

Genel Kredi hacminin haziran ayına kadar artış hızı % 1'e inmiştir. Oysa ki, 1963 te artış hızı % 22.4 idi. Tedavüldeki paranın artış hızı 1961 de % 8.1 iken 1963'te % 9.3, 1964'dün 9. ayında ise % 24'te yükselmiştir.

Demek oluyor ki, para ve kredi hacminde önemli oranda genişleme olmuştur. Bu yöndeki yeni artışlar bir enflasyonu tahrik edebilir.

Yukarıda kısaca gözdüğümüz mal/hizmet, Para/kredi arz ve talebin manzarasına ek olarak, şu hususları söyleyebiliriz.

I) Geçen Yıllara nazaran İthalatta bir artma olduğu gibi 1963 ve 1964 rekoltelerinde görülen şişkinlik piyasamızın lehine işlemiş değildir. İthalatın artışı karşısında, ihracat hızında görülen düşüklük endişe vericidir.

II) Ham maddesi ithalat kaynakları ile beslenen Montaj Sanayi kollarında 1960/62 yıllarında görülen ilerleme, son yıllarda durmuştur. Çoğu, buzdolabı, çamaşır makinesi, elektrik süpürgesi, dikiş makinesi, radyo, plkap, ocak v.s. tüketim eşyası yapan bu sanayi kollarının piyasaları mal ile dolmuştur. Satış temin etmek için mallar tüketiciye çok uzun vadeli kredilerle satılmaktadır, buna rağmen artan istihsal karşısında bu piyasalar günden güne daralmaktadır. Bu malların satışını temin eden ve son yıllarda mantar gibi türemiş perakende satış dükkanlarının büyük çoğunluğu zayıf mali temellerle kurulduklarından, bu daralma karşısında ezilmekte ve iflasa gitmektedirler. Bu iflasların zamanı sanayi kollarına da sirayeti beklenmektedir. Nitekim geçtiğimiz aylarda, büyük bir Radyo Fabrikası konkordato yapmasına rağmen, 6/8 milyonluk bir borçla, konkordato şartlarını yerine getiremediğinden iflas masasına gitmiştir.

III) Ham maddesinin, büyük çoğunluğu yurd içinde temin edilen Pamuklu mensucat sanayimiz de kriz geçirmektedir. 1950/56 yıllarında büyük yatırımlara sahne olan bu sanayi kolunun satış imkânları daralmaktadır. Özel Sektöre ait birçok Mensucat Fabrikalarının bilançoları zararlı kapanmaktadır. 1950/60 yıllarında büyük kâr bırakan bu sanayi kolunun satış sisteminde de bir bünye değişikliği olmaktadır. Pamuklu Mensucatın toptan alış veriş ile uğraşan büyük firmalar yavaş yavaş bu piyasadan ayrılarak, meydanı tagra toptancılarına ve perakendecilerine bırakmışlardır. Yatırımları milyarlarca varan bu büyük toptancılar, 1955-56 yıllarından beri, sermayelerini başka sek-

törlere aktarılmışlardır. Bu büyük sermaye guruplarının, mensucat piyasasından çekilmesi, Mensucat sanayinin, nispeten zayıf mali temellere dayanan küçük toptancı ve perakendeci müşterilerle karşı karşıya bırakmaktadır. Satış temin edebilmek için, bu sanayi kolu, müşterilerine bu iş kolunda bu güne dek görülmemiş uzun vadeli krediler vermek zorunludur.

IV) Ham maddesini dış kaynaklardan temin eden Mensucat ve Trikotaj Sanayinde de durum aşağı yukarı aynıdır. Naylon Çorap, Naylon, Yünlü trikotaj ve Dokuma imalatı ve satışında bir durgunluk vardır. İthalatçı/Sanayici kontenjanlarından yararlanmak için, ve ithalat lisanslarında yapılan oyunlardan bir nebze parsa toplamak amacı ile, yüzlerce küçük iş yeri açılmıştır. Bu yerlerin çoğu satış imkânları temin edebilmek için birbirleri ile öldürücü rekabet halindedirler. Anadolunun en ücra kasabalarına kadar, direkt satış imkânı aramakta, ve sonuç olarak çoğu zaman paramızın zayıf müesseselere kaptırıp, iflas edip kapanmaktadır.

V) Tarım ürünlerinin tüketiminde, içte bir artış görülmüşse de, ihracatta bir düşüş kaydolunmuştur. Oysa ki, Kalkınma planımızın ihracatta öngördüğü artma hızı, bu günkü koşullar karşısında tahmin edilen seviyeye ulaşamayacaktır. Kalkınma planımıza göre artış aşağıdaki şekilde olmalıdır.

1964 te	374 milyon dolar
1965 te	394 milyon dolar
1966 de	427 milyon dolar
1967 de	457 milyon dolar

Bulduğumuz yıl içinde ihracat rakamlarında, miktar hanesinde bir artma görülmesi muhtemel olduğu halde, değer hanesinde o oranda bir artma olmayacaktır. Çünkü, ihracat piyasasında, uygulanan eksik fiyatta ihracat politikası, döviz girişini frenlemekte ve memleketi büyük bir döviz kaybı ile karşı karşıya bırakmaktadır. İhracat işlerimizin büyük bir krize doğru gittiği herkes tarafından kabul edilmektedir. Çok bol bir ürüne rağmen, bundan gerektiği gibi faydalanamıyoruz. İstanbul halinde 10 kuruşa alıcı bulamayan şeftali ve üzümler teşkilatsızlık yüzünden, ve bu ihracatın kontrolü zayıf ellerde olduğundan dolayı, üretim yerlerinde çürümeye mahkûmdurlar. Sanayi ürünlerinin ihracı ise, bugünkü konjoktürde özel sektörün başarmayacağı bir iştir. Kalkınmamızın en önemli unsuru olan ihracatımızın bir krizle karşı karşıya olması, ekonomimizin bütününe tehdit etmektedir.

VI) Siyasal Konjoktür : Kıbrıs olayları, piyasayı etkileyen bir unsur olabilir. Olaylar karşısında sermaye sahiplerinin ürkmesi olagandır. Fakat bu çekingenlik kalksa dahi, bu günkü konjoktür içinde, büyük sermaye çevrelerinin yatırımlara hız verecekleri beklenilemez. Büyük kâra alışık olan bu çevreler, eskisi gibi kârlı yatırım alanları bulamayacaklardır.

Geçenlerde söylediğimiz gibi, bu kötü ekonomik durumdan çıkmak için tek yol, toplumsal düzenimizi değiştirecek toprak ve tarım reformu, vergi reformu gibi temel reformlara gitmek zorunludur.

Ezilenler uyanınca

İBRAHİM GÜZELCE

(Sendikacı)

Bulduğum birçok Avrupa memleketlerinde gördüğüm tek gerçek şu oldu: İşçi sınıfı, sendika gücünü siyasal güçle de kuvvetlendirerek memleket meseleleri üstünde söz sahibi oluyor. Böylece, sendikaların işçi sınıfına bir noktaya kadar verebildikleri ekonomik ve sosyal haklar, kendi temsilcilerinin Parlamento da yer alması ile birlikte o noktayı aşip daha da ötelere, mutluluğa kadar götürülebiliyor.

Viyanada bulunduğum 1961 ve 1963 yıllarında bir gün, Sendika okuluna eğitim görmeye gelen bir sendika idarecisi ile aramızda şöyle bir konuşma geçtiğini hatırlıyorum:

— Türkiye'de işçi Partisinin henüz 1961'de kurulduğunu duyduk. Bu doğru mu?

— Evet.

— Emekçilerin % kaçısı Partinin içinde örgütlenebilmiştir?

— Bu adet şimdilik büyük bir rakamı kapsamıyor. Fakat önümüzdeki yıllarda durumun bugünden çok daha farklı olacağına inanıyoruz.

— Sendikaların başında bulunan lider kadrosu, tabii partinin içinde yer almışlardır.

— Maalesef hayır. Bunların büyük bir çoğunluğu özel teşebbüsü savunan partiler içindedirler.

— Bu inanılmaz birşey. Hele Türkiye gibi az gelişmiş bir memleket için. Pekli bunlar özel teşebbüsü savunan partiler içinde ne yapmak istiyorlar?

— Kendi deyimlerine göre işçi haklarını gerçekleştirmek.

— Fakat buna imkân yok. Çünkü bu durum bir insanın burnunu doğrudan doğruya tutması yerine, boyunun ardından dolaylı olarak tutması demektir.

O zaman bu benzetiş çok yerinde bulunmuş ve kendi kendime düşünmüştüm:

Milli meclislerinde emek ve sermayeye dengeli bir şekilde yer veren milletler, uygarlığın bütün nimetlerinden yararlanmaktadırlar. Bunun aksı olan, yani milli meclislerinde emeğin sesi bulunmayan milletlerde ise uygarlık ve özgürlük, sermaye çevrelerinin para ile satın aldıkları gazeteler ve besleme sözcüklerin laf olarak ortaya koydukları düzmelerden ileriye gidemiyor.

Aslına bakarsanız, bugünkü Türkiye; yalan ve ifahet dalgalarının alabildiğine yayılıp genişlediği bir politik düzen üzerinde oturtulmaktadır. Bu politik düzende yaşayan halk kitleleri, para ile satın alınabilen çeşitli propaganda araçlarının etkisinde bırakılarak, kendi kurtuluşunun kavgasını yapanlara karşı çıkarılmaktadır.

Fakat bu oyunda unutulmuş önemli bir şey vardır. Bu önemli şeyi tarihin sayfalarını karıştırarak birlikte bulmaya çalışalım:

Ezilenlerin uyanışları; kendilerine zorbalık, yalan ve çeşitli mutsuzlukları reva görerek idare eden efendileri için daima korkunç olmuştur. Spartaküs olayı örneklerden sadece bir tanesidir. Yıllar yılı ezile ezile yaşamayı öğrenen kitleler, susuzluktan yanan bir nebatın açığı ile, ekonomik ve sosyal özgürlüklerini sağlayacak en küçük bir kıvılcımdan büyük bir yangın meydana getirebilmişlerdir. Büyük lider Atatürk, kör inaçların ve dayanılmaz zulmün desteklediği koskoca Osmanlı İmparatorluğuna karşı ezilenler için Samunda sadece bir kıvılcımken, daha sonraları, büyük bir yangın oluvermiş ve bu yangın, kendilerini Allahın yeryüzündeki temsilcileri sayan sâadüngenlerin saltanatını yokedivermişti. Tarihin daima bir tekrarlama- dan ibaret olduğu düşünülerek şu husus hiç bir zaman unutulmamalıdır: Laski'nin dediği gibi:

«Bir cemiyette iktidar (gerek güttüğü amaç ve gerek kullanış tarzı bakımından) genel refahtan eşit pay istemek hakkı tanınan vatandaşların denetimli altında olmadığı, o iktidar cemiyeti yıkılışa götürür.

Şu halde, yıkılışın başladığı noktada yeni değerler bularak, cemiyeti ferahlatan şartları yeniden kışfetmek zaruridir.»

Türkiye bugün kendini yeniden yaratacak şartları keşfetmek zorundadır. Millet'in % 95 ini kapsayan emekçi halk kitlelerine yöneltilmiş bir iç politika ile vatanın yüksek çıkarlarını esas olan bir dış politikanın uygulanması Türkiye'yi yeni baştan yaratacak, ona, dünya milletleri içindeki kaybolan mevkiini tekrar kazandıracaktır. Böylece, ezilenlerin inançla kuvvetlenmiş omuzları üzerinde yükselen bu Türkiye ikinci iktidâlî savaşını kazanmış olacaktır. Bu savaş, silâhların patladığı, insanların alabildiğine kurşunlandığı ızdırap dolu bir yoldan geçmeyecek. bilâki, ekonomik ve sosyal özgürlüğün nimetleriyle dolu akılcı bir yolun rahatlığı içinde geçerek hedefine ulaşacaktır ve işte o zaman ezilenler, mutsuzluklarının doğal bir sonucu olarak uyanmayacaklar, uyandırılacaklardır. Ama Prof. Laski'nin de dediği gibi, «kazanç prensibine davanan bir cemiyette hükmedenler, meselelerini hükmedilenler açısından görecektir muhayyeleye nadiren başvurmuşlardır» çünkü; «sermayedarlar ellerindeki iktidarın emniyetinde olduğuna dair en küçük bir şüpheye düştükleri anda, demokrasinin hiçbir prensibini tanımazlar»

EYYAM EFENDİLERİ

HÜSEYİN KORKMAZGİL

DÖRT koltuk vardı odada, bir de camlı masa... Dört koltukta dört adet beyfendi vardı, bir de camlı masada... Bir tek zaman vardı odada: Mutlakiyet, meşrutiyet, cumhuriyet, demokrasi... Yani, mutmeşcumdem... Demecummeşmut... Cummeşmutdem... Yani, demokrasi vardı odada. Luis XVI, Napoleon III, Abdülhamid I, Marx, Victory, Lenin, Hitler, Mustafa Kemal, Gandhi, Menderes, Castro, Franco, MBK, sosyalizm, devekuşu, Kasım, telefon, kalorifer, gazete, tü-tün, enfiye, viski, vesaire.. Yani demecummeşmut, mutmeşcumdem...

Oda kapısının dışında özel şoförler vardı; bekliyordular.

Dış kapının önünde özel arabalar vardı; bekliyordular.

Asfaltta eksi yirmi derece soğuk vardı. Asfaltta, kadife otomobiller içinde dünyanın en yumuşak, en kalın, en parlak kürkleri vardı. Uşuyorlardı. Kürkler uşuyorlardı. En pahalı, en yumuşak, en kalın kürkler uşuyorlardı. Asfaltta yedi, sekiz, dokuz, on, onbeş yağlarında, yalınayak çocuklar vardı. Birer ayakları durmadan gökyüzündeydi. Onlar da uşuyorlardı. Oysa, «ayağımı sıcak tut, başımı serin» demişlerdi. Demek ki, ayak sıcak tutulmayınca baş serin olmuyordu. Yani, mutmeşcumden.. Hayır, böyle olmuyordu da, demecummeşmut oluyordu...

Camlı masadaki adam :

— Evet, mutmeşcumdem, dedi.

Birinci koltuktaki :

— Hayır, metmeşcumdem, dedi.

İkinci koltuktaki :

— Evet, cumdemmeşmut, dedi.

Üçüncü koltuktaki :

— Olabilir, metcummeşdem, dedi. Ya da cumdemmeşmut...

Sonra hepsi birden :

— Yaşasın Kral, diye bağardılar.

Kapının zili çaldığında, dört adam, yani dört beyfendi, bir de camlı masada beş beyfendi, gayrimişru hükümetler gibi rahattılar koltuklarında.. Gerine gerine, yayıla yayıla, horlaya horlaya rahat ve kaygusuz...

Genç adam çekinerek girdi odaya. Beş beyfendi, daha rahat oturabilmek için kalkıp yan değiştirdiler. Genç adam az daha kızardı.

— Estâfurullah, dedi.

Ne demekse «estâfurullah» ?... Ve beyfendiler, hiçbirşey olmanış gibi, daha rahat oturdular koltuklarına. (Koltuk, oturanın; eftâfurullah, çekenindir.)

Genç adam :

— Bendeniz de sosyalistim, dedi Aranıza katılmak istiyorum.

Beş baş birden sallandı :

— Bravo!

Beş ağız birden konuştu :

— Biliyorduk geleceğini. Bravo!

Beş bacak birden değişti :

— Hemen yazdır adını ve öde aidatını!

Birinci koltuktaki :

— Biz boşuna oturmuyoruz burada, bey kardeşim!

İkinci koltuktaki :

— Boşuna oturmuyoruz biz burada, bey kardeşim!

Üçüncü koltuktaki :

— Burada biz boşuna oturmuyoruz, bey kardeşim!

Camlı masadaki :

— Biliyorduk geleceğinizi... Çünkü biz burada oturuyoruz... Biz burada oturdukça, siz mutlaka buraya geleceksiniz. Çünkü biz.. Çünkü bize malûmdur geleceğinizi. Mutmeşcumden.. Değil mi beyfendi?

Birinci koltuktaki :

— Hayhay! Cumdemmeşmut, ya da meşmutcumdem..

Genç adam :

— Çok akademik konuşuyorsunuz beyfendi, anlıyamıyoruz. Oysa biz daha popüler olmanızı isterdik.

Hepsi birden :

— Taktik, taktik! Olamaz başka!

Genç adam :

— Sosyalizm anlayışınızı bana kısaca açıklayabilir misiniz efendim? Ben bu konuda biraz yavanım da..

Dört koltukta dört beyfendi, bir de camlı masada.. Şoförler odanın dışında. Özel arabalar kapının önünde. Asfaltta eksi yirmi derece soğuk...

Camlı masadaki beyfendi :

— Biz bunu yazılarımızda açıkça belirttik. Emek, yemek, daha çok yemek, sosyal reform, orta yol, karma sistem, alternatif, kadro, yüzde bilmem kaç, yüzde bilmem kaçbuçuk, vesaire.. Herhalde anlamış olacaksınız, değil mi?

Birinci koltuktaki :

— Tabii anladım canım... Daha fazla konuşmamıza antidemokratik kanunlar engeldir. Yoksa..

Genç adam :

— Pekli beyfendi; bu antidemokratik kanunların kaldırılması için sizler birşey düşünmüyor musunuz?

Camlı koltuktaki :

— Hayır, hayır! Katien!.. O maddelerin bize hiç bir zararı yoktur. Mutmeşcumdem... Cumdemmeşmut.. Biz böyle daha rahatız ve de demokratik... Sekter davranışlar iyilik getirmez. Taktik, taktik; bizimkisi taktik!.. İnsan biraz taktisyon olmalı yahu!.. Günlük meseleler varken, nediye öyle akademik meselelerle uğraşalım?

Genç adam :

— Anhyamadım beyfendi?... Yani siz şimdi özel sektöre karşı mısınız?

Hepsi birden :

— Hayır, katiiyen!
Camlı masadaki :
— Lûtfullah Teke'yi ürkütebilir miyiz arkadaşlar?
Dördü birden :
— Asla ve kat'a!
— Murtaza Başkent'i ürkütebilir miyiz arkadaş-
lar?
— Asla ve kat'a!
— Çömləkçibaşı'nı ürkütebilir miyiz arkadaşlar?
— Asla ve kat'a!
— Emekli Binbaşı Keramettin Beyi ürkütebilir
miyiz arkadaşlar?
— Asla ve kat'a!
— Polis emeklisi Davut Efendi'yi ürkütebilir miyiz
arkadaşlar?

— Yok, yok! Katiiyen!
Derin ve ilâhî bir sessizlik..
Dört koltukta dört beyfendi, bir de camlı masada,
gayrimişru hükümetler gibi rahat, kaygusuz... Dışar-
da özel otomobiller, caddede eksi yirmi derece soğuk...
Kimsesizliği kimsesizin bir yalınayağı caddede, bir
yalınayağı yıldızlarda ve durmadan.. Eyi muz eyi!
Hele ben sana köpek olam abla! Vur sırtına semeri,
götürem seni cennete!...

Genç adam, yerinde kıpır - kıpır..
— Toprak reformuna taraftar mısınız beyfendi?
Birinci koltuktaki :
— Tabii... Hazine topraklarını dağıtacağız. Fakat..
ikinci koltuktaki :
— Hepsini değil, bir kısmını..
Dördüncü koltuktaki :
— Hacı Mehmet Ağayı ürkütmeden..
Camlı masadaki :
— Mutmeşcumsos... Hah hah hah hah... Bun-
lar sonraki meseleler bey kardeşim. Kadastro yapı-
madan, kimde ne kadar toprak bulunduğunu kim bilir?

Genç adam :
— Vergi konusundaki görüşünüz?
Dördüncü koltuktaki :
— Onu hallettik şekerim... Cumsosumsosmutmeg-
dem..
— Dış politika?
Hepsi birden :
— Asla ve kat'a! Onda hiçbir değişiklik görüşümüz
yok! Dümtek dümtek düm teke tek tek..
Genç adam ayağa kalktı :
— Eğitim konusundaki görüşünüz de açıklığa ka-
vuşmuş değil beyfendi. Bu hususta ne düşünüyorsunuz?

Camlı masadaki :
— Bu konuyu hükümetle görüşeceğiz. Eğitimin
sosyalizasyonu deyip de etrafı ürkütmenin mânası yok.
Genç adam :
— Bizler idealist kimseleriz. Kanımız pahasına da
olsa, ülkemizin kalkınmasını istiyoruz ve!..
Birinci koltuktaki :
— Bey kardeşim, esasen idealizmle materyalizm
arasındaki fark şudur..
İkinci koltuktaki :

— Yarin tegrif ederseniz, idealizm hakkında size
beş saat nutuk çekebilirim. Bu bapta tenvir edilmek-
liğiniz gerekir. Idealizmi bilmeden, Kant'ı, Durkheim'ı.
Bergson'nu sökmekten ve hattâ Aristo mantığından
nasibedar olmadan, Borçlar Kanununu, Kanunu Mede-
niyi, İcra ve İflâs Kanununu hazmetmeden, Necmed-
din Sadak merhumun sosyolojisini yutmadan, efendime
söyleyim, ebcet bilmeden, Elif Lâm Mim'in mânasını
çözmeden sosyalizm olmaz. Sokak sosyalizmi ayırır,
kürsî sosyalizmi ayrı.. Sen onlara bakma!

— Onlar'dan kimleri kastettiğini anlamışsındır
herhalde, dil mi? Hi hi hi...

Onlar sosyalizmi ilmi zaviyeden alıyorlar. İlmî
sosyalizm ne demektir, bilir misin? Marksizmin ta ken
disi! Yaa, ağzın açık kalır işte öyle... Sosyalist olmak
için marksizmi bilmeğe hiç de lüzum yoktur. Bunlar
mugalâladır, sokak sosyalizmidir. Ve hattâ işçi sosya-
lizmidir, köylü sosyalizmidir. Sosyalizm bu kadar düş-
medi canım, aaa!.. Buna terbiyesizlik denir doğrusu...
Bakın, gene bozuldu âsâbım. Oğlum, bana bir kahve
yap! Orta olsun..

Camlı masadaki :
— Siz daha gençsiniz, bey kardeşim. Gençler ro-
mantik olurlar. Halbuki, taktik çok mühimdir. Madem-
ki aramıza karıştın, sana tavsiye ederim: sekte olma!
Biz hergün beyfendilerle burada toplanır, sohbet ede-
riz. Gelip de dinleyecek olursan, sosyalistliğin artar.
Çünkü bu iş bizimle başladı. Biz topluma karşı vazife-
mizi yapmış bulunuyoruz. Bundan sonraki işimiz, bu-
rada oturup, sizleri beklemektir. Arabanız var mı?

Genç adam :
— Hayır!
Üçüncü koltuktaki :
— Yaa, vah vah... Romatizma olursun evlâdım.
Hemen kendine bir araba yakıştırmaya bak. Evin
var mı?

— Hayır!
İkinci koltuktaki :
— Yooo, olmaz! Hemen bir kat uydurmalısın. Te-
lefonun var mı bari?
— Hayır!
Hepsi birden :
— Çok yazık!
Ve ilâhî bir susuş.. Kaşlar yıkık, başlar göğüsler-
de..

Genç adamın gözü pencereden cadeye kaydı.
— Bakın, bakın, dedi. Yürüyorlar gene!..
Dördü birden hop kalktılar koltuklarından :
— Kimler?
— İşçiler!
Caddede, başı sonu belirsiz bir işçi kalabalığı var-
dı. Ve ellerinde pankartlar. Pankartların en büyüğü-
de şöyle deniliyordu: «SOSYAL ADALET İSTERİZ!»

Camlı masadaki :
— Sokak sosyalistleri, dedi.
Ötekiler :
— Sokak sosyalistleri, dediler.
Genç adam, çarpıp çıktı kapıyı. Odada bıraktığı
söz, şu oldu :
— Gidinin eyyamcıları! Gidinin eyyam efendileri!

Bir varmış, bir yokmuş...

Abi, ben Karamürsel Hava Alanında çalışan bir Türk işçisiyim. Oradaki ağır vasıtaların bakımında çalışıyorum. Bizim orada Hüseyin Baba deriz, bir arkadaş var. Sen, dedi, bu başımıza gelenleri Sosyal Adalet dergisi diye bir mecmua var, oraya yazarsan alaka görürsün, dedi. Ben de onun için size anlatıyorum bunları. Bilmem rahatsız ediyorsam... Karamürsel hava alanı dediysem, Türk hava alanı değil, Amerikan üsü burası. Hani Türkiye küçük bir Amerika olsun diye duyuyoruz ya, siz de duymuşsunuzdur herhalde, işte öyle bir şey. Biz orada 800'den fazla işçiyiz. Eh, ekmecek meselesi tabii. Geçinip gidiyoruz. Ama ekmeğimizle oynadıkları zaman da dayanamıyor insan, değil mi abi. Baktık olacak gibi değil, bir sendika kurduk. Başımızda Amerikalılar var, istedikleri gibi hareket ediyorlar. Belki siz de duymuşsunuzdur, Amerikan Hükümeti ile bir kanun varmış, kanun dört madde imiş fakat asıl kanun ona bağlı olarak imzalanan ek purutukul imiş ki kanun bilinir fakat purutukul bilinmezmiş. İşte orada deniyormuş ki Türkiye'deki Amerikalılar adam falan ezerlerse Türk kanunlarına tabi değildirlir fakat Amerikan üslerinde çalışan işçiler Türk kanunlarına bağlıdırlar. Eh, biz de haksızlığa uğradığımızda Türk mahkemelerine başvuruyoruz. Hâkim diyor ki, evet, diyor siz Türk kanunlarına bağlısınız ama size bakan kumandanlık Amerikan Hükümeti olduğundan biz Amerikan devletini yargılayamayız... Nerde kalmıştık. haaa. Bunun üzerine biz bir sendika kurduk. Çünkü, meselâ, ücretlileri aylıklı yapıyorlar. Bunda ne var diyeceksin ama aylıklı yaparken Pazar yevmiyelerini eklemiyorlar, tabii zarar ediyoruz. Sonra yine tutup o aylık üzerinden yine ücretiyle çeviriyorlar, bu kez daha zarar ediyoruz. Neyse. Başını ağrıtmayayım. Biz bir sendika kurduk TUNATOS. Türkiye'deki NATO işyerlerinde Çalışanların Sendikası diye. Sizden iyi olmasın çok iyi bir başkanımız vardır, hep içimizde. Geçende de onu işinden attılar toplu sözleşme yapmak istiyor diye Amerikalılar. Yene kanunlar çıkınca bizim sendikanın adını beğenmedi Amerikalılar, yeni kanuna göre bu isminizden dolayı sizinle görüşmeyiz diye. Biz de oturduk, sendikanın adını değiştirdik, bilâmecburi. Adı bak şurada yazılı işte : Türkiye Cumhuriyeti Devleti-

nin Savunması Veya Türkiye ile Yabancı Devletlerden Bir Veya Bir Kaçı Arasında Kurulmuş Olın Mügterek Savunma ile ilgili işyerleri işçileri Sendikası. Nasıl abi, sen hiç böyle sendika ismi gördünmü? Ama onların niyetleri başka imiş, bizimle oturmak istemiyorlarmış. Neyse. Şimdi bizi mahkemelerde kabul etmediler ya. Onun üzerine Ankara'da bir toplantı yapıldı. Toplantıda kimler yokmuş. Ankara'da bir Amerikan Subayları yeri mi lokantası mı ne varmış. Orada olmuş toplantı, sonra da kukteyl falan içilmiş. Bilumum Avrupa ve Afrikadaki Amerikanların yanındaki yerli işçilere bakan Amerikalı Müdür, Amerikan Sefirliğinden memurlar orada imiş, Türk-İş'in Başkanı Seyfi Demirsoy, papyon kravattı bir başka sendikacı, Amerikalıların tercümanı ve iş hükümlü uzmanı olan bir Türk, ama aslında amerikan arabalarının satışından hayatını kazanan biri varmış, o da oradaymış, bizim Başkan orada bulundu da o anlattı, güle güle katıldık sonra, Neyse başını ağrıtmayayım, Amerikalılar demişler ki, bundan sonra, biz Hükümetimize danıştık, bizim işyerlerini sivil bir şirket olan Tumpane şirketine devrediyoruz, bu işleri onlar görecekler, toplu sözleşmenizi de onlarla imzalarsınız. Artık bizim Türklerde bir sevinç, bir sevinç, Türk işçilerinin haklarını yiyen yabancılar olursa onları Türk mahkemelerine götürebileceğiz diye, deme gitsin. Bunun şerefine kadehler kalkmış, resimler çekilmiş. Sonradan gazeteler de yazdı, herhalde okumuşsunuzdur. Bu dediklerim 1964 Mart aylarında oluyor, belki de Şubat iyi aklımda kalmamış. Ama Amerikalılar demiş ki sizin haklarınız Temmuz 1964'de verilecek, müjde olsun. Onun üzerine biz hemen yeni kanuna göre sendikamız yeni işveren Tumpane'ye başvurdu ve toplu pazarlığa oturacağız, dedik. Bölge Çalışma Müdürlüklerine de başvurduk. Çünkü bizim sendikaya bağlı işler yalnız Karamürsel'de değil. Trabzonda'da var, başka yerlerde de. Çalışma Müdürlüğünde bir de ne görelim ki durum eski durum, işyerlerinin kayıtları değiştirilmemiş. İşveren olan Tumpane de ne dese beğenirsiniz? Biz Amerikan Hükümetinden emir aldık, ancak Harp-İş Sendikası ve de Oleyiz sendikası ile anlaşmaya oturabiliriz, sizinle değil, demezler mi? Yahu o senkikaların bizim işyerimizde üyesi yoktur, şöyledir, böyle-

dir. İmkânı yok dinletemedik. Amerikalı tutturmuş bir emir aldık diye, başka şey demez. Bir de ne duyulum Harp-İş sendikası bütün işkolu için sözleşme yapmak üzere bizim işvereni toplu pazarlığa çağırmasını mı? Hemen bizim Başkanı Ankara'ya gönderdik, karşısında kim çıksa beyenirsin, Amerikalılarla, Harp-İş ile sözleşme yapın diye telkinat veren biri değil mi. Orada neşeli kravatlar takan, köprüller kuran biri varmış, o işte çıkmış karşısına. Bizim başkan da öyle umum müdür, umum müdür yardımcısı falan dinlemez, cevaplarını vermiş gelmiş. Gelmiş ama yine duyuyoruz ki Harp-İş ile görüşmeler sürüyor. Ben Kanunlardan pek anlamam ama bildiğim kadar işverenle sendika anlaşır, hiç kimsenin haberi olmadan sözleşme imzalayabilirlermiş ve de bu sözleşmenin başladığından itibaren 6 gün içinde biz itiraz etmezsek hakkımız yanarmış. Diyeceksin ki, böyle habersiz sözleşme yapmanın bir cezası falan olacaktır diye. Varmış abi, 500 liralıyım cezası ve o 500 lirayı verince biz bir daha itiraz edememişiz. Onun için sendikadan şimdi her hafta Çalışma Bakanlığına bir yazı gönderiyoruz, sözleşmeyi imzaladılarsa itirazımız vardır diye. Ne yapacaksın. Sonra bizim Başkan Yargıtay mı, Temyiz mi ne diyorlar oraya da itiraz etmiş ve kendi gidip konuşmuş, bu kanunların, biz demişler içinden çıkamadık ve 6 günden kararınızı verin diyor kanun. Çalışma Bakanlığının dosya 1 ayda gelmiyor onun için, Çalışma Bakanlığının kararlarını tasdik ediyoruz, oluyor bitiyor. Yahut da buna benzer bir şey demişler işte. Ne biliyim o kadarına aklımın erdiği bir nokta varsa şu : Sendikanın adını değiştir dediler, değiştirdik, sendikaya üye olursanız haklarınızı alırsınız dediler, üye olduk. Bundan sonra Amerikan Hükümeti hakkınızı verecek dediler, inandık. Gazeteler de yazdı fakat biz yine aynı durumdayız. Ses çıkarmıyalım diyoruz bazan olmuyor. Bakıyorsun 10 yıl önce girmiş bir arkadaş 40 yaşındayken girmiş, 50 yaşına gelince işe yaramıyor diye atıyorlar işten ve ne tazminat, ne ihbar. Hakim bakamaz işine. İnsan susamaz oluyor. Bilmem siz ne diyeceksiniz?.

TOPLUM YAYINEVİNİN

İKİ YENİ KİTABI

Adnan Turani
RESİM ÜZERİNE
(5 lira)

Suat Taşer'in Çevirisi :
GENÇ OYUN YAZARINA MEKTUP
(2 lira)

Ekim ayı içinde çıkıyor.

İsteme adresi : TOPLUM YAYINEVİ

P. K. 176 — ANKARA

5/6 Eylül tarihlerinde Ankara'da toplanan Türkiye İşçi Partisi Genel Yönetim Kurulu toplantısında Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'ın yaptığı konuşmanın tam metnini dergimiz ilâve olarak okuyucularına sunmaktadır. Aynı toplantıda konuşan sendikacı ve işçilerden Ahmet Top ile Abbas Uğurlu'nun da konuşmasını aynen veriyoruz.

AHMET TOP konuşuyor

Sayın Üyeler

Türkiye'de her kurtuluş hareketinde emekçi halk yığınlarının imanlı göğüslerinin, düşman kurşuna hedef olduğunu görüyoruz. Hiçbir sermaye ağasının, top rak ağasının şu cephede bu cephede çarpıştığını veya şehit olduğunu göremiyoruz. Ve hattâ bazılarının sıkıştığı an düşmana maddi ve manevi yardımlarda bulunduğunu, casusluk ettiğini, eskilerden duyuyoruz. Daha da ileri giderek cepheye koşan emekçilerin geride bıraktıkları çocuklarına yardım etmek şöyle dursun, aç kalan bu kitlelerin ellerinde bulunan ufak tefek eşyalarını, gizli tuttuğu yiyeceklerden vererek boğuntuya getirip soyduklarını, namuslarına el uzatıldıklarını görüyoruz.

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİNİN BİLDİRİSİ

EGİTİM

'Baş, s. 7 de

Çıkarıcı hakim çevrelerin memleketi kalkındırma işini beceremediği gerçeği ekonomik alanda olduğu gibi, eğitim alanında da kendini göstermektedir. Eğitim sisteminin her kademesinde çocuklarımıza ve gençlerimize tahsil imkânı sağlanamamakta, yüzbinlerce öğrenci açıkta kalmaktadır. Bu arada, yüksek öğrenime karşı gitikçe artan istegin tatmin yoluna gidileceğine, bu isteği önlemek için Üniversite harçları birkaç misli arttırılmıştır. Eğitim davamızın fedakâr öncülleri ve emekçileri olan öğretmenlerimizin durumu ise tatmin edici olmaktan çok uzaktır.

Türkiye İşçi Partisi, eğitim davamızın kendi başına, ayrı bir mesele olmadığı, ekonomik ve politik düzene ve bu düzenin kökdü dönüşümlerle değişmesine bağlı olduğu gerçeğini bu vesileyle belirtir.

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİNİN ÇAĞRISI

Türkiye İşçi Partisi, Türkiye'nin tekrar kurtuluş savaşları Türkiye'sini bağımsız dış politikasına dönmesi için; Anayasamızın getirdiği bütün hak ve hürriyetlerin eksiksiz ve tastamam uygulanmasını sağlamak ve bunu önlemek isteyen her türlü gerici akımlarla mücadele için; bütün vatandaşları Atatürkçü - toplumcu aydın ve örgütleri iş ve güç birliğine çağırır.

Büyükbabam anlatırdı: «On beş sene cepheden cepheye koştum, yara aldım, esir düştüm. Hindistan-da, Bombayda İngiliz esir kamplarında kırbaç altında seneler geçirdim. Bilâhère Selanikten mübadele edildik, evime geldiğim zaman çoluk çocuğumun aç ve bitap kaldığını, giderken bıraktığım gazino takımlarımın, evimdeki halı, kilim, yatak gibi eşyalarımın bir avuç yiyecek için, komşum, egraftan Şerif Ağa tarafından alındığını gördüm. Bu sırada Gaziantep Fransızlar tarafından muhasara edilmişti, memlekette hummalı bir faaliyet vardı; Şahinler, Karayılanlar, Özdemir Beyler, Bilâl Beyler yer yer Fransızlara taş çıkarırken, komşum Şerif Ağanın mağarada çoluk çocuğu ile saklanmış olduğunu gördüm. Lüveren Ağa isminde başka bir ağanın Fransızlara uğaklık edip Bilâl Bey gibi bir mücahidi öldürtmeye yardım ettiğini gördüm. Hal böyle iken evimde bir gün kaldıktan sonra, Özdemir ve Ali Kılınç Beylerle temasa geçip 120 kişilik bir çete gurubu ile üç top beraberimde Fransızlara karşı savaşa başladım» diye uzun uzun anlatırdı. Ve ölümlerinde evlât ve ahfadı bizlere şu vasiyette bulunmuş: «Sakın bu vatana küsmeyin, bu ağaların yaptıklarına bir çare bulun; yılmayın, dıştaki mücadelemiz neyse içeride de kötülerle mücadeleyi kendinize şiar edinlin, çünkü bu vatanın bağrında doğduk; bu vatan anamız sayılır. Ona kötü gözlerle bakanları yok etmek bizim gibi uyanık, gerçekten milliyetçi kişilerin, bir kelime ile er kişilerin başta gelen vazifesidir.» derd.

Sayın Dinleyenler,

Her mücadelede böyleydir. Savaş biter, her yer sükûna kavuşur. Harp neticesinde elde edilen zaferlerin içine gine bu hain kimseler karışır. Hiçbir şey yokmuş gibi, yalandan mücahit kesilirler. Hiç bir şeylerini kayıp etmemişlerdir. Sermayeleri malları mahfuzdur. Savaşta tek kuruş dahi harcamamışlardır. Hatta artırmışlardır bile, Savaşın üzerinden henüz bir sene geçmeden, cepheden cepheye koşan emekçileri, bu gibi ağalar köyünde dahi rahat bırakmayıp kovmuşlardır. Bu izahatından şu mânâ çıkartılmasın; ne yapa-lım savaş etmiyelim mi? Hayır, sapına kadar savaşacağız, topraklarımızı dış sömürücüleri sokmayacağız, fakat asıl anlatmak istediğim şurasıdır: Dışa karşı savaşa kararlı iken içte de haklarımız yolunda anayasa teminatı altında yılmadan mücadele edip dış ve iç sömürücülere hadini bildireceğiz.

Daha dün yağcı, çıkarıcı, sömürücü sendika ağaları sırf beylerine yaranmak için, sanki hukuki ve hükmi bir geçerlilikleri varmış gibi Kıbrıs meselesi için grevleri durdurma kararı alıp, bunu sicillerine büyük başarı olarak kaydettirmek çabası içinde kamu oyununa illan ettiler. Fakat ne yazık ki değersizliklerini kendileri de anladılar. Şunu iyi bilmelidirler ki, Kıbrıs bizim için ne derece milli bir mesele ise, grevler de bizim için milli bir meseledir. Yazık kendilerine, bu işçinin yüzüne nasıl bakacaklar?. Bir hakkın alınması durdurulurken, birçok hakların sömürülmesine göz yuman sendikacılar biraz sadede gelsinler.

Savaşta böyle, yaşantıda böyle, eğitimde böyle, vergide böyle daima alırlar vermesini bilmezler. Öyle

ahışmışlar. Çünkü ortaçağ düzeninin içinden çıkmak işlerine gelmez. Şehirlerde musluklarımızdan bir saat suyun kesilmesini istemezken, Anadolunun binlerce köyünde zavalı köylü vatandaşlarımız susuzluktan kıvrılır, üç üçbuçuk saat mesafeden sirtlarında su taşır. Doktorsuz, ilaçsız, bakımsız, ıksız, gıdasız yaşayan bu insanlar sömürücülerin rüyasına bile girmez, bir derebeyi yaşantısı içinde yüzüp giderler. Dış tehlikeye karşı bütün gücümüzle karşı koymaya azimliyiz, biz emekçilerin vatan müdafaasında nasıl ezici olduğumuzu bilen bu sömürücülere şunu söylemek isterim :

Kitle uyanıyor, artık bu meydan kendilerine bırakılmıyacak, Torosların, gâvur dağlarının geçit veremeyen kuş uçmayan dağ köylerinde yaşamış, onların bütün ızdırıp ve mahrumiyetlerini yakinen görüp içinde bulunmuş, sarp kayalıklarında yanık türkülerini dinlemiş köylü çocukları olarak, yapıcı güce sahip mert işçiler olarak, nice Ahmetler, Mehmetler, Ayşeler, Fatmalarla beraber, Sermaye ve toprak ağalarına insanlık dersi vereceğimizi iyi bilmeliler.

Yok kiya, dedim, onlar sizinle dost değiller. Onlar bu toprakla, bu ovalarla, bu dağlarla dost değiller de ondan. Biz ise sizdeniz emekçiyiz, bu dağlar, bu ovalar, bu topraklar bizim dostumuz, onlardan bize zarar gelmez, silâha lüzum yok. Onların silâhlarında göstermeliktir. Mallarından canlarından korkarlar. Bizim böyle bir korkumuz yok, her şey bizimle dosttur. Çünkü barış, iyi geçinmeyi sevenleriz de ondan, dedim. Evet sayın dinleyenler, o dağlarda hiç birimize silâhın lüzumu yok, biz eşkiya değiliz; bu yurdun her köşesinde silâhımız sözümüzdür. Bu söz toplumun sözüdür. Toplumun sesidir. Hiçbir kuvvet bu inancımızı sarsamayacak, hiçbir silâh bu sesimizi, hiçbir baskı bu yürüyüşümüzü kesemeyecektir. Keseydi bir zamanlar müstevlî orduları keserdi; halbuki çok kuvvetler haklı önünde mağlup olmaya âmadedir. Bunu iyi bilsinler.

Anadoluyu kilometrelerce katetsek bir çok köylerde ve bu köylerin etrafını çevreleyen topraklarda bazan bir tek ağaca dahi rastlayamazsınız acaba sebebi nedir. Niçin bu insanlar bulundukları arazileri ağaçlandırmaz? Sebebi çok basit, oturduğu köyden ne zaman kovulacağını bilmeyen bu insanlar, yaşama hakkından mahrum edildiklerinden artık bir kavak ağacı dahi dikmeye lüzum görmezler. Ağa ise yalnız çıkarını düşündüğünden onun ağaç nesine, bir çok ovalarda akar sular boşu boşuna akar, sulama tesisi yapılmaz, kışın yağmuruna her şey bırakılmıştır. Toprakta milyonlarca lirahik ürün kaldıran bu ağalar memleket menfaatına hiç bir adım atmazlar, o güzelim topraklar bu ağaların emrinde bereketsiz verimsiz, sanki bu memleketi açlığa mahkûm etmeye birinci derecede yetkililermiş gibi hareket ederler.

Bu topraktan aldıkları geliri memleket menfaati için kullanmak göyle dursun, altlarında en lüks arabalar, yaylalarda, turistik otellerde, kumar masasında, barlarda, pavyonlarda çarçur eden bu gafilleri, memleket hazinesine bir kuruş vergi verdirmemek için bir grup bunlardan çıkarıcıların çaba gösterdiğini gö-

Başımıza Gelenlerden Korkmadığımız için Bütün Korktuklarımız Başımıza Geldi III

rürüz. Bu gibiler için vergi kaçırmak, karaborsa, kaçakçılık, rüşvet, irtikap, hırsızlık bir marifettir. Bu düzenin tabii ki değişmesini istemezler. Bütün bu meseleleri ortaya koyanlara düşmandırlar.

Daha dün Sosyal Sigorta kanunu müzakeresi yapılırken 123 cü madde işçilerin aleyhine aynen kabul edilmiş çıkarıcıların menfaatına uydurulmuş emekçinin verdiği primle işleyen bu müesseseye ilaç ithali ve hastalarına ilacın aynı müessese tarafından verilmesi müsaade edilmeyip sırf emekçinin hastalığı anında dahi sömürülmesi için Sosyal sigortadan alınan reçetelerin eczacı ağalardan alınması temini ısrarla kabul edilmiş bulunmaktadır. Bunun üzerine gafil bulunan Türk - İş İcra hey'eti sendikalara bir tamim göndererek bu durumun protesto edilmesini istemiştir. Vay beyler vay, vay maksatlı çıkarıcılar daha meselenin özünü bilmezden gelen bu sendika ağalarının bu tamimi de bir taktiktir. Çünkü esasa müstenit olsa idi meseleyi baştan ele alması gerekirdi. Baştan susup ta sonradan uykudan uyanırcasına bu hareketi Türk - İş gibi bir teşkilâta uygun göremedik.

Sayın Üyeler, sözüme burada son verip bu toplantımızın Türkiye İşçi Partisine ve Emekçi halk yığınlarına başarılı olmasını dilerim.

AZİZ NESİN

WE vet, bu kez başkaları orduyu maksatlarını sağlamak için kullanmışlardı. Bu durum, şüphesiz bir felâketti. Ama bu durumdan yine bizler sorumluyduk Seçim zamanında orduya ve jandarmaya bir görev yüklemek pek kötü işlerdi. Arnavutluk'un baştan-başta ihtilâl içinde kaldığı bir sırada Merkez Komutanı Şahap Bey'in propaganda yapmak göreviyle Üsküp'e gönderilmesi şüphesiz bir felâketin başlangıcıydı ve böyle de oldu...

Burada, büyük devletlerden birinin başkonsolosunun bana söylediği ibretverici sözleri hatırlıyorum. En korkunç ve tehlikeli günlerdeydik. Bu başkonsolos Selanik'te Hükümet dairesine geldi ve bana şu sözleri söyledi :

—Biz Avrupalılar, siyasete karışmayan ve daha doğrusu karıştırılmayan bir ordunun bir değeri ve itibarı olabileceğine inanırız. Siz bunları anlamıyor gibisiniz. Ordunuz siyasetle uğraştıktan sonra, ha ittilhatçı olmuş, ha itilâfçı olmuş, hiç bir ayırım olamaz. Yani bizim gözümüzde bir ayırıcı yoktur. Şu kadar ki, böyle bir ordudan ödev beklenemez. Ben bu sözleri size olan güvenimden ötürü söylüyorum; dinlemek ya da dinlememek sizin bileceğiniz bir iştir. Ama yurdunuzun kurtuluşu ve ordunuzun haysiyeti bakımından size söylüyorum ve son derecede rica ediyorum ki (...) Beye söyleyiniz, subayları etkilemekten vazgeçsin; çok kötü oluyor. Dün akşam Beyazkule bahçesin-

ABBAS UĞURLU KONUŞTU

«Arkadaşlar, benim ne bir okur-yazarlığım var; ne de bir not tutmuşluğum. Fakat tükenmez defter, bitmez kalemim benim kalbimdedir. Kalbimde olanları anlatıyorum. Bakıyorum, çektiğimiz çileler yoksulluk, açlık, sefalet, işsizlik ve susuzluk. Bunlar bütün yoksul halkın dertleridir. Üç çocuğum var. 17, 14 ve 12 yaşlarında. İkisi kız. Hepsi hizmetçi. Tabii, çalışmak şerefli bir şeydir; fakat hizmetçilik değil. Çalışmayı seven Türk milleti ancak hükümetin fabrikalarında çalışmakla iftihar eder. Hırslanıyorum, düşünüyorum ve içerimden bir ses duyuyorum; «Abbas, toprak senin, bayrak senin, millet senin,» kalbimden bir ses geldi : «Git, derdine derman bul!» C.H.P.'ye bir baktım; A.P.'ye de gözedim. Ötekileri de bir dolandım. Hiç birinin içinde halkı bulabmadım. Kalbimden gene bir ses geldi : «İşçi Partisine git, tüzüğünü okut, konuşmalarını dinle, kimler var, bak.» Gittim, gözlerimle gördüm, kulaklarım ile işittim. Kalbim anladı. Anladı ki bana ve bütün yoksul halkımıza çareyi İşçi Partisi bulacaktır. İsterim, benim gibi işçi, köylü, yoksul ve dar gelirli yurttaşlarım da İşçi Partisine girsinler. Elbirliğiyle şu vatanımızı yükseltelim.

de gördüm, gevresini birtakım subaylar almıştı ve o da durmadan onlara anlatıyordu! Diyelim ki bu adamları kazandınız, ordunun bütün subayları sizin gibi düşünüp muhakeme etmiyorlar. Burada birtakım adamları kendinize kazanırken, daha ötede birtakım adamları kendinize muhalif ve düşman yapıyorsunuz!...

Bu acı, ama doğru sözden yüreğimin sızlayıp kanadığını duydum.

Evet, ben de, bana bu sözleri söyleyen de biliyoruz ki, orduda karışık akımlar vardı. Ve her topluluk, öbürünün kin ve düşmanca bakışları önünde kendi propagandasına hız veriyor ve şurda burda gizli gizli toplantılar yapıyordu. O aralık hükümetin düşmesi bu akımlara daha uygun geldi ve sonra hep bildiğimiz felâketler ardarda sıralandı...

Hükümetin kendi kuvvetini, hak ve yetkilerini, taşıyabilmesini yine kendisinde, kendi çalışmasında ve işlerinde arıyacak yerde, bunu orduda bulmak istemesi, başımıza bu kadar dertlerin gelmesinin nedenidir ve Makedonya buyüzden elden gitti. Bütün tınlar birbirine bağlı olaylardır!

Bütün bu olaylar arasında, bizim nasıl olup da memlekette yalnız bir ordu olduğuna inanmamız, açık lanamıyacak bir garip iştir! Avusturya Dışbakanı bile bizim gibi aldanmıştı. Avrupa'nın bizim için mak-sadı, bu açıdan başka başka biçimler alıyordu. Balkan Harbinin ilâmnın başında, «Statükonun korunması» yolunda yükselen sesin nedenini, bu bilgisizlikte ve gaflette aramak gerekir. Kendimizi ve bizimle birlikte bütün dünyayı bir kere daha aldatabiliştik. Bunun için ordumuzun daha ilkağızda ve hattâ ciddî bir bozguna uğramaksızın düşman önünden kaçması bizi şaşkınlığa düşürdü. Oysa bu, pek tabii birşeydi. Mahmut Muhtar Paşa kitabında bunun nedenlerini bütünüyle açıklıyor :

«Balkan Harbinden biraz önce, ordumuzun önemli üstlerinden biri, Selânik kolordusunu teftiş etmek üzere oraya gelmişti. Söz arasında orduyu ne durumda bulduğunu, yaptığı teftişten memnun olup olmadığını sordum. Bu yetkili komutanın vereceği yargının pek anlamlı olması gerekirdi. O zat «Hiç birşeyden memnun olmadım, bizim ordumuzun savaş değeri yoktur!» cevabını verdiği zaman, şaşkınlıktan kendimi kaybedecek gibi oldum. Aman ne diyorsunuz? Bu kadar zamandan beri sizler bu orduyu islâh için uğraşmıyor muydunuz? Bu yoksul milletin verdiği altmış milyonluk olağanüstü ödenek nereye harlandı?» sözlerinden başka birşey söyleyemedim. O da bana «Evet, ordumuzun savaş değerini hiçe indiren, arkada yapılan siyasetçiliktir. Bu siyaset orduyu, sonra da milleti ölüme götürecektir.» sözleriyle kendi düşüncesini açıklamaya çalışıyordu. Bu acı konu bu kadarla kaldı ve onun dediği çıktı.

Ordumuz için böyle geniş ve yetkiyle bu korkunç yargıyı veren zat, Balkan Harbinde zavallı Nazım Paşa'nın karargâhında yine pek önemli bir yerde bulunuyordu. Hiç şüphe etmem ki, Nazım Paşa ilk taarruz emrini verdiği

zaman, oylarını almak zorunda bulundukları arasında bu zat da vardı. Başında bulunduğu ordunun hiç bir savaş değeri olmadığı yargısını veren bu zat, Konya ve Ankara rediflerinin olsun gelmelerini beklemeksizin yetersiz bir kuvvetle Bulgar ordusuna karşı taarruza geçmemi-ze nasıl razı oldu? Bu soruya verilecek cevap, o zaman hâkim olan insanların ruh hallerini ortaya çıkarmak bakımından pek önemlidir. Bir mevki sahibi olabilmek için çok zaman fikir ve vicdan kanaatini unutmak gerekiyor.

Herkes bilir ki, Balkan harbi bizim kötü idaremizden ve tedbirsizliğimizden çıktı. Ve yine kendi izansızlığımız yüzünden Arnavutluk ihtilâliyle işin sonu savaşa dayandı.

Abdülhamit'in ardılları bile kendilerini tehlikeye kaldırıp atacak kadar cüretlidirler : Çünkü bir süre daha yerlerinde kalmak ve her istediklerini yapabilmek için bu yolda cüretli olmak gerekir. Üçüncü Napolyon da, Fransa kamuoyunu bir zaman oyalayabilmek için Almanlarla savaşı göze almamış mıydı? Onun sonucunu Alsaslören'in gidişi, bunun sonu Makedonya ile birlikte Osmanlı Saltanatının Avrupa'da sona erişti oldu!... Felâket bununla kalmış olsaydı, ne mutlu!..»

(Bugün Türkiye'yi yönetenlerin ve partilerin üst basamaklarında bulunanların özetlediğim bu kitabı okumuş olduklarını sanmıyorum. Dahası, yalnız bu kitabı değil, içinde bulundukları hargür yüzünden hiç kitap okuduklarını da sanmıyorum. Hiç olmazsa şu yazıları okuyabilselerdi. Nasıl etmeli de şu satırları onlara okutabilmeli? Bu satırları, bu sıra okumaları kendileri için nice yararlı olurdu. Bizde gerçekler bütünü görülmemiş, söylenmemiş, yazılmamış değil; değil ama dilligen, okuyan nerde? A.N.)

Meşrutiyet'ten sonra ordu için harcanan paranın hesabını Allah'tan başka kimse bilmez. Mahmut Şevket Paşa, pek güzel yönettiği bir taktikle Millet Meclisinden (Meclis-i Mebûsan) istediği kadar para ko-parmak yolunu bulmuştu. Ve kimse, yurt savunması için giderlerin değil yararsızlığını, hatta gereğinden biraz fazla olduğunu bile söylemeye cesaret edemiyordu. Abdülhamit'ten kalan paralarla birlikte, borçlarla ele geçen milyonlar hep orduya verildi. Ve en şaşılması şudur ki, nereye verildiğini değil anlamak, sormak bile kaabil olmadı. Abdülhamit zamanında (Masarifat-ı Askeriye Nazırı) Askeri giderler Bakanı Sadettin Paşa, Abdülhamit'e hesap verebilmek için cebinde her yılın hesap özeti bulunan bir ufacık defter olsun bulunduruyordu!...

Meşrutiyetin başımıza getirdiği önulmaz dertlerin biri de borçlanmalardır. Abdülhamit, hükümeti süresince borçlanmadan hep uzak kalıyordu. Onun tutumu ve düşüncesi —yağımızla kavruılmak—tı. Abdülhamit'in borçlanmadan (dış borçlanma) bu kadar korkmasında pek önemli nedenler vardı : Hidiiv İsmail Paşa'nın sulistimalleri ve boyuna dışa borçlanmaları yüzünden Mısır'ın Condominium (Bir ülke üzerinde birkaç devletin ortaklaşa egemenliği) yani Fransızlarla in-

gizliğin ortaklaşa hakimiyeti altına girdiği zaman, bizden çok uzak değildi.

Biz, Megrutiyet'in sürekli dış borçlanmalarla bizi Avrupahlara mahkûm ettiğini söylemek istiyoruz. (Türkiye'nin Almanlarla birlikte İkinci Dünya Savaşı'na katılmasında, bu dış borçlanmaların etkisi olduğunu ve Türkiye'nin bu dış borçlar yüzünden Alman politikasını izlediğini hatırlamalıyız. Kore Savaşı'na katılmamızda da bu dış borçlanmaların «İsterseniz siz buna dış yardım değiniz» etkisi olduğu kanısındayız.)

Bizim yapacağımız şey —yorganımıza göre ayağımızı uzatmak—tı. Yollar ve demiryolları yapmak için başka ülkelerden para alabiliydik; ama bunun da, daha zamanı değildi. (Kaldı ki, o zaman yapılan demiryolu Türkiye'nin kalkınması amacını gütmüyordu, yani o demiryolu bir ekonomik nedenle değil, Alman çıkarına uygun bir askerî nedenle yapılmıştı. Son yıllardaki borçlanmalarımızla yapılan yolların da pek çoğunun ekonomik gerekçesi ikinci plândadır.)

Belediye bile (Şehir Emaneti) Türkiye Milli Bankasından alabildiği bir milyon küsur bin liranın hepsini memurlarının aylıklarına vermişti!... Avrupa'dan para dilendikçe haysiyet ve itibarımızı aldılar, ayrıca da bizi zarara soktular, utamlacak bir duruma düşürdüler. (Asıl şaşılacak olanı şudur ki, Hüseyin Kâzım Bey'in anlattığı bu utanç verici, ulusal haysiyetimizi kırıcı dilencilik olaylarını, durumları yaşamış olanlar, 1946 yılında Türkiye'de iktidardaydılar. Sanki o günleri hiç yaşamamışlar gibi, 1946 da ve ondan sonraki yıllarda dış borçlanmalara girdiler. Dış yardımlar da, gerçekte dış borçlanmalardı. O dış yardımların dış borçlanma olduğunu bugün artık anlamayan hemen hemen kalmadı. Ne var ki, o yıllarda Türkiye'nin borçlanmamasını isteyen bir avuç toplumcu aydını, iktidar, yurt haini olarak gösteriyordu. Çünkü, halkın dağılırılar öğrenmesini istemiyorlardı. Bu yüzden, iktidarın kendisinden gelen iftiralarla, doğruları görüp söyleyen o aydınlara halkı da düşman etmişlerdi. Örneğin, benim ilk mahkûmiyetim, dış borçlanmalara girmememiz için yazdığım bir broşür yüzünden olmuştur. O broşürde, dışarıya borçlanmamamızı yazmamış olmam, «Moskova ağzı» ve «Millî Menfaatlere aykırı neşriyat» sayılarak Sıkıyönetimin mahkemesinde mahkûm edildim.

Bundan çok daha şaşılacak olanı, dış borçlanmaların ve dış yardım adı altındaki dolaylı borçlanmaların ilk öncüsü ve yolaçıcısı olan CHP, iktidardan düşüp de muhalefet partisi olunca,

«DP iktidarının Türk milletini, torunlarının bile ödeyemeyeceği borç altına soktuğunu, her çocuğun borçlu doğduğunu» söylemekten de hiç çekinmedi. İşin doğrusu şudur ki Cumhuriyet döneminde dış borçlanma çağırımı açan CHP dir; DP de bu çağırımı genişletmeyi bir başarı saymış, sonunda CHP ve DP iktidarlarının elbirliğiyle Türkiye işte bugünkü ekonomik çıkmaza saplanmıştır. Bugünkü çıkmazı ve bunalımı, yıllarca önceden görüp, halkı uyarmaya çalışan aydınları mahkemelerde mahkûm ettiren bu iktidarlara, elbette ve elbette en büyük yargıç olan tarih birgün mahkûm edecektir. A.N.)

Bulgarlara savaş ilân edildiği gün, Harbiye Nezareti'nin (Savunma Bakanlığı) Muhakemat dairesinde garip bir konuşma geçiyordu : Üyelerden biri, savaş ilânından önce Harbiye Nazırının (Savunma Bakanının) kendi dairelerinin oyunu sormamış olmasına itiraz ediyordu!... Bu sözler gülüşmelerle karşılındı ve Muhakemat Dairesinin Erkân-ı Harbiye-yi Umumiye (Genel Kurmay Başkanlığı) olmadığı bu zata ihtar edildi. Fakat, Genel Kurmay'dan daha çok ordunun durumunu bilen bu sayın zat yerinden fırlamış ve vahşî bir belagatle demişti ki :

«Hayır efendiler, aldanıyorsunuz!... Harbiye Nezareti, Balkan hükümetlerine karşı savaş ilânını göze aldığı sırada bizim de oylarımızı ve düşüncemizi almak zorundaydı. Buna değer verilmemiş olmasına teessüfler ederim.

Bir ordu ki, Yağcı Mehmet adında bir başçavuş Çanakkale'de toplanan bir ihtiyar kolordusunun dağılmasına sebep olur ve bunu yapanlar cezazasız kalırsa... Bir ordu ki, yüzbaşılar taburun binbaşısını çadırına hapsederek yanlarına nöbetçi korlar ve bunu haber alıp koşan alay komutanının ihtarları (!) üzerine —Öyleyse bize müsaade edin, bikere teğmenlerle görüşelim, bakalım ne derler!— cevabını verirlerse... Bir ordu ki...»

Bu acı gerçekler sıralanıyor ve az önce bu zati azarlıyan arkadaşları önlerine bakıyorlardı. Tabii böyle bir ordu değil Bulgarlarla... Tombokiyolular, Hotantolular veya Patagonyalılarla bile boy ölçüşemezdi!... Askerlikte itaat denilen şeyin adı bile işitilmiyordu ve buyüzdün ordunun değeri, üçdört yüzyıldan beri düşman önünden kaçmaya alışmış ve ancak arkadaki bir kuvvetle düşe kalka yürümüş olan yençeri ordusundan pek kahr yeri yoktu. Tarihin bir tekerürden ibaret olduğunu burada görüyorduk!

Bulgarların Çatalca savunma hattını zorladıkları günlerin birindeydi. Muhakemat Dairesindeki o zat beni gördü ve dedi ki :

— Size birşey soracağım : Bu ordunun yenilgisiz şüphesiz bir felâket oldu. Fakat yenmesi de bir felâket olur muydu?

— Evet, dedim, şüphesiz!... Bu da başka bir biçimde felâket olur!

— Pekiyi, siz de benim gibi düşünüyorsunuz, ama felâketin hangisi daha acı olurdu, onu da söyler misiniz?...

— Hakkiniz var, ne demek istediğinizi anlıyorum. Şüphesiz siz de ikinci biçimde bir felâketin daha sıkıcı ve daha ezici olduğunu söylemek istiyorsunuz!...

Savaş ilânının ilk günlerindeydik. Orduyu savaşa hazırlamakla görevli ve önemli bir yeri olan bir zatla köprü üstünde karşılaşmış ve,

— Artık beklediğiniz zaman geldi. Bakalım, şimdiki ne yapacaksınız?... demiştin.

O da hiç düşünmeksizin ve bir muhakeme gereğini bile duymadan,

— Bu ordu savaşılamaz! cevabını verdi.

O zaman bütün dünyanın çevremde döndüğünü ve üzerime yıkılıp beni ezer gibi olduğunu duydum ve dedim ki :

— Evet, Paşa Hazretleri, sözünüze inanırım ve böyle bir yargıya varabilmeniz için pek önemli bir mevkiiniz ve geniş bir uzmanlığınız olduğunu bilirim. Ama siz bu gerçeği ya pek eskiden beri biliyordunuz. Yani Mahmut Şevket Paşa'nın Mebusan Meclisine gelip, Efendiler, düşünmeyiniz, veriniz. Etrafımız düşmanlarla çevrilidir ve bunlar yurdunuza saldırmak için fırsat kolluyorlar. Ben bu yurdu savunacak orduyu hazırlıyorum. Veriniz. Yurdumuz ve ordunuz için hiç bir fedakârlıktan geri durmayınız!» dediği ve bu yoksul ulustan milyonları yüklenip götürdüğü zamandan beri biliyorsunuz, ya da benimle birlikte siz de bu gerçeği dün öğrendiniz! Ordunun savaşılmayacak durumunda olduğunu eskiden beri biliyorsanız, şimdi Harbiye Nezaretinde değil, siyaset meydanına (İdam seh-pasına, demektir) gidiniz; daha dün öğrenebilmişseniz, o zaman da kendinizi kaldırıp şuradan denize atınız!

dedim ve ordan ayrıldım. O günlerde herkesin ağzında sakız olan «Biz savaşılmayız!» sözleriydi.

Kurmaylar, komutanlar, bu ordunun savaşacak durumda olmadığını söyleyip duruyorlardı ve ne yazık ki, dedikleri doğrudur. Siyasetçilik, partililik bu kuvveti parçalamış, ayırmış ve koparmıştı. Türk ulusu gibi Türk ordusu da birbirine düşman unsurlardan kuruluydu. Bu felâketten en çok sorumlu olan Mahmut Şevket Paşa'ydı. Çünkü daha ilk günlerde ordunun partililikten kurtarılması gereğini daha ilk günlerde anlamış gibi görünüyordu.

Meşrutiyet'ten birkaç yıl sonra durum buydu. Her şeyi tutan, her yerde bir denge bulan bir kuvvetin (Yani, Abdülhamit) yokluğu, ortahçı altüst etmişti. Endoğrusu, memleket inkılâba hazırlanmıştı. Halk Abdülhamit'in dayanılmaz zulümlerine karşı adalete kavuşacakları umuduyla, kendilerine getirilip verilen meşrutiyeti, ne olduğunu bilmeden almıştı.

İlk Meşrutiyet'i bu memlekette Mithat Paşa'dan başka kimse istememişti. Eski Başmabeyinci Lûtfi Bey, Tanin'de yayımladığı bir dize yazıda, zavallı Mithat Paşa'nın kendi arkadaşlarından ne kadar güçlükler gördüğünü bütün ibret çekici ve uyarıcı genişliğiyle bize anlattı. O zamandan sonra da zamanın ve çağın gereken değişimlerine uyarak, bu memleketin ne kadar değişebilmiş olduğunu düşünebiliriz. Bedbaht Mahmut Şevket Paşa bile Mareşal Fon der Golç'e yazdığı mektupta :

«Size büyük saygı duygusunu sunan öğrencinizin eski Türk hükümetini, uğursuz müstebit idareyi bırakarak ve meşrutiyeti kabule mecbur ettiklerini zatî âlinize bildirmekle geref duyarım.»

Dedikten sonra, şu sözleri ekliyordu :

«Osmanlı milletinin Meşrutiyet ile yönetilecek kadar daha olgunlaşmadığını tasdik eylerim...»

(Şeyh Muhsin-i Fani takma adıyla yazan Hüseyin Kâzım Bey de, kitabında bu düşüncede olduğunu sık sık söylemektedir. Hüseyin Kâzım Bey'in bu düşüncelerindeki ve yargılarındaki yanlışlarından çok, bugün bizim için onun gözlemleri çok değerli ve önemlidir. Gözlemleri çok değerli olan Hüseyin Kâzım Bey, gerçeğe dayanan bu gözlemlerinin nedenlerini, toplumsal temel yapıdaki etmenlerini ya görememiş, ya da yanlış görmüştür.)

İstibdadın zulümler ve karanlıklar içinde yönettiği günlerde, Meşrutiyet'in geri gelmesiyle bütün kötülüklerin ortadan kalkacağına inanıyorduk. (1945 de çok partili biçimsel demokrasi düzeni gelince de, 27 Mayıs olayından sonra da böyle sanılmıştı.) Ben bunun tersine inanmış birtakım kişilerle de konuştum. Onlar Meşrutiyet'in yurdu parçalayacağını söylüyorlardı. Meşrutiyetin ilânından sonra «Osmanlı milletinin Meşrutiyet ile yönetilecek kadar henüz olgunlaşmadığını ben de tasdik ederim» diyen Mahmut Şevket Paşa da onların düşüncesindeydi. (Çünkü, Birinci Meşrutiyet gibi İkinci Meşrutiyet de, halkın isteğiyle, itkisiyle olmamış, daha çok dış ve yabancı baskısı ve bu baskıya uyan azınlıkta kalmış bir askerler ve aydınlar eylemiyle olmuştu. Yani halk, Meşrutiyet'in gerçek sahibi değildi. Ondan sonraki evrimler, biçimsel demokrasi de böyle olmuştur. Böyle olduğunu daha geniş olarak ileride göreceğiz. A.N.)

Bu ileri görüşlü ve gelecekte endişe eden insanları böyle ters bir biçimde düşündüren, memleketin «fikren ve ruhen bir inkılâba hazırlanmamış olması» enlayıştıydı. Onlar, bir cinsten olmayan bir kitlede ağırlık noktasının belli olamayacağı mekanik doğrusunu biliyor görünüyorlardı. Bu gerçek vaktiyle düşünülmüş ve ona göre bir konfederasyon kurulması ve adem-i merkeziyet (Bölgelerin kendi kendilerini yönetmeleri) yönetiminin benimsenmesi gibi tedbirlere başvurulmuş olsaydı, sonuç yine böyle mi olurdu? Bunlar düşünülmesi gerekli sorunlardır. Ne yazık ki pek acı tutkuların, kişisel çıkarların coşup taşıdığı bunalım zamanlarında ciddi birşey düşünülmedi. (Bu türlü sorunlar bugün de karşımıza çıkmaktadır. Belki ileride daha çok çıkacaktır. O zaman geçmiş denemelerimizden yararlanmamız gerekir.) Biz, bu devletin bir sadrazamını «Memlekete ittihatçılar hâkim olacağına, Bulgarlar gelsin, daha iyi olur!» derken gördük. Bu zat, yurduna, ulusuna karşı, bir suçüstünle yakalanmıştı.

(Devam edecek)

ÖLÜMÜNÜN 40. YILDÖNÜMÜNDE ZİYA GÖKALP

25 Ekim 1964 günü Ziya Gökalp'in ölümünün 40. yıldönümüdür.

Osmanlı İmparatorluğunun çöküş yıllarında yeni bir kurtuluş felsefesi arayan Gökalp, «Türkçülük» adını verdiği görüşünü, «Türkçülük, Türk ulusunu yükseltmek demektir» cümlesiyle özetlemiş; Türk ulusunun egemen olduğu bağımsız bir devlette kaynağını ve gücünü halktan alan bir düzen düşünmüş; bu düzenin nasıl kurulup nasıl işlemesi gerektiğini, «dilde, güzel sanatlarda, ahlakta, hukukta, dinde, iktisatta, siyasette, felsefede Türkçülük» diye adlandırdığı sekiz maddede açıklamıştır.

Kafatasçıların ters açıdan yorumladıkları Ziya Gökalp'in, ulus kavramı üzerindeki düşüncesini ve geleceğin toplum düzeniyle ilgili görüşlerini aşağıdaki parçalarda okuyacaksınız.

Her üç yazı da bugünkü dile çevrilmiştir.

1

U L U S

Ulus, ne ırka, ne kavma, ne coğrafyaya, ne siyasete, ne de kişisel isteğe bağlı bir topluluk değildir. Ulus, dilce, dince, ahlâkça ve güzel sanatlarca ortak olan, yani aynı eğitimi almış bireylerden bileşik bulunan bir topluluktur. Türk köylüsü onu «dili dilime, dini dinime uyan» diyerek tanımlar. Nitekim bir adam kanca ortak bulunduğu insanlardan çok, dilde ve dinde ortak bulunduğu insanlarla birlikte yaşamak ister. Çünkü, insan kişiliğimiz bedenimizde değil ruhumuzdadır. Maddi değerlerimiz ırkımızdan geliyorsa, mânevî değerlerimiz de eğitimini aldığımız toplundan geliyor. Büyük İskender diyor ki: «Benim gerçek babam Filip değil Aristo'dur; çünkü birincisi dış varlığımın, ikincisi iç varlığımın oluşumuna sebep olmuştur.» İnsan için iç varlık dış varlıktan öncedir. Bu bakımdan, ulusçulukta «şecereî» (soyağacı) aranmaz; yalnız eğitimin ve ülkünün ulusal olması aranır. Normal bir insan hangi ulusun eğitimini almışsa ancak onun ülküsüne çabır. Çünkü, ilkö bir duygu coşkunuğu kaynağı olduğu içindir ki, aranır. Oysa, eğitimiyle büyümüş bulunmadığımız bir toplumun ülküsü ruhumuza hiçbir zaman duygu coşkunuğu veremez, tersine, eğitimini almış olduğumuz toplumun ülküsü ruhumuzu coşkulara boğarak mutlu yaşamamızı sağlar. Bundan dolayıdır ki, insan, eğitimiyle büyüdüğü toplumun uğruna hayatını feda edebilir; oysa, kafaca kendisini bağlı gördüğü yaban-

cı bir toplum uğruna ufak bir çıkarını bile feda edemez. Sözün kısası, insan eğitimce ortak bulunmadığı bir toplum içinde yaşarsa mutsuz olur. Bu görüşlerden çıkaracağımız uygulanabilir sonuç şudur: Memleketimizde vaktiyle dedeleri Arnavutluk'tan, yahut Arabistan'dan gelmiş ulusdaşlarımız vardır. Bunları, Türk eğitimiyle büyümüş ve Türk ülküsüne çabımayı alışkanlık haline getirmiş görürsek, başka ulusdaşlarımızdan hiç ayırdetmemeliyiz. Yalnız mutluluk zamanında değil, karamaz zamanında da bizden ayrılmayanları nasıl ulusumuzun dışında sayabiliriz? Özellikle, bunlar arasında ulusumuza karşı büyük fedakârlıklar yapmış, Türklüğe büyük emekler vermiş olanlar varsa, nasıl olur da bu fedakâr insanlara «Siz Türk değilsiniz!» diyebiliriz? Gerçi, atlarda soyağacı aramak gereklidir, çünkü bütün değerleri içgüdüye dayanan ve soyaçekimden gelen hayvanlarda ırkın büyük bir önemi vardır; insanlarda ise ırkın toplumsal değerlere hiçbir etkisi olmadığı için, soyağacı aramak doğru değildir. Bunun tersini meslek edinirsek, memleketimizdeki aydınların ve savaşırlarının bir çoğunu feda etmek gerekecektir. Bu hal doğru olmadığından, «Türkü» diyen her kişiyi Türk tanımaktan, yalnız Türklüğe hayınlığı görülenler varsa, cezalandırmaktan başka çıkar yol yoktur.

(Türkçülüğün Esasları, 1961 bas., birinci kısım, II)

YENİ DÜNYANIN FELSEFESİ, UYGARLIĞI, AHLÂKİ ÜZERİNE MEKTUP

Kızım Seniha,

Sevgili kızım, yine mektup yazmak için kalemi elime aldım; bakalım ne yazacağım. Şimdi yazacak söz bu olmak da bir hünerdir. Çünkü, eski dünyanın felsefesi de, uygarlığı da, ahlâkı da hep iflâs etti. Dunların hangi birinden söz edebilirim? Yeni dünyanın felsefesi, uygarlığı, ahlâkı nasıl olacak? Bu da şimdilik bilinmiyor. Yalnız bilinen bir tek şey vardır ki, o da, yeni ruhların artık kurallarla yaşayamayacağı gerçeğidir.

Meselâ eskiden hükümetler, ahâllerini korkutmakla yönetirlerdi. Şimdi hükümetler anladılar ki ahâller kendilerinden korkmuyorlar. Ceza arttıkça itaatsizlik de birlikte artıyor. Demek artık istibdat mevsimini geçmiştir. Hükümetler kendilerini sevdirmek isterlerse her davranışlarını halkın isteği içinde yapmaya çalışmalıdırlar. Aynı hal din alanında da gözüküyor. Önceleri hocalar herkesi cehennem azabıyla korkuturlardı. Şimdi herkes dinden sevgi, şefkat, ruh coşkuluğu ve sevinç istiyor. Artık vâiz efendi, topluluğa, dinsel bir ruh coşkuluğu vermeğe çalışmalıdır. Tanrı en çok sevilen bir vicdandır. Onu korkunç göstermek isteyenleri bugün kimse dinlemez. Siyasal, dinsel korkular kalkınca artık bireyin bireyden korkması da anlamsızdır. Korku kalkınca onun yerine sevgi geçti. En iyi hükümet, yaptıklarını beğendiren hükümettir; en iyi din, Tanrısını en çok sevdiren dindir; en iyi uygarlık da insanları birbirine sevdiren uygarlıktır. Eski ahlâk korku ahlâkı idi, yeni ahlâk sevgi ahlâkı olacaktır.

Peki, yeni hayat ne zaman başlayacak, ne zaman ki kadınlar da erkekler kadar öğrenim görerek toplumun yönetimindeki rollerini yapmaya başlarsa. Evet. Tarih gösteriyor ki, yalnız erkeklerle dayanan uygarlıklar kalıtsızdır, şeffatsızdır, içtenliksizdir.

Erkekler maddî uygarlığı yaratarak direknotlar, uçaklar, toplar yaptılar. Kadınlar da mânevî uygarlığı yükselterek kalbimizi, ruhumuzu, vicdanımızı yükseleceklerdir.

(Ziya Gökalp'ın Hayatı ve Malta Mektupları, 1931)

3 GELECEĞİN TOPLUM DÜZENİ ÜZERİNE MEKTUP

Kızım Seniha,

Sevgili kızım, bu hafta da mektup alamadım. Fakat önemi yok. Mektup almasam da almış gibiyim. Kalblerinizi bir kitaptan daha iyi okuyabilirim. Mektubunuz geçikmiş olsa da ne çıkar? Sıkıntıda olup olmadığınızı anlamak isterim. İnsanlık artık sürekli acılardan kurtulacaktır. Böyle bunalımlı zamanlar büyük ülkülerin büyüyüp yayılacağı bir zamandır. İnsanları kurtaracak ülkülerdir. Ülkü her memleketi bir cennet

yapacak, her ulus kendi cennetinde özgür ve mutlu yaşayacaktır. Gelecekte artık haksızlık, adaletsizlik, hürriyetsizlik yoktur. Kin, düşmanlık, açgözlülük, kıskançlık yoktur. Bireyler birbirini sevecek, uluslar birbirini sevecek, dinler birbirini sevecek, uygarlıklar birbirini sevecek. Bugün insanlık köprü üzerinde bulunuyor. Cehennemle Cennet üzerinde bir köprü. Eski hayatta her birey, her ulus insanların sırtından geçiniyordu. Yeni hayatta her birey, her ulus doğanın gizli gümlerini çalışma anahtarıyla açarak oradan geçinecek. Ovalarımız, derelerimiz, tepelerimiz şimdiki gibi boş kalmıyacak; tepeler ormanlara, dereler yemiş ağaçlarına, ovalar yeşil ekinlere bürünecek; her yanda fabrikaların, maden ocaklarının bacaları göğe kara duman sütunları savuracak; çocuklar oynarken derslerini öğrenmiş olacak, büyükler eğlenirken işlerini yapmış bulunacak; kimse kanısından dolayı suçlu tanılmıyacak; kimse ulusunu sevdiği için canı sayılmıyacak; en iyi adamlar değil, hattâ iyi olmıyanlar bile hapis-hanelerde, sürgünlerde çürütülmeyecek; o zamanın yasaları yalan, ahlâkları düzme, bilimleri, felsefeleri hileli olmıyacak. İşte bu zaman gelince bizim ulusumuz da mutlu olacak; şimdiki haksızlığa, yoksulluğa, tut-saklığa, sıkıntıya katlanmak gerekiyor. İnsanlar bu hale uzun süre katlanamazlar. İnsanda irade, ülkü varken alçalmayı kabul edemez, kızım.

(Ziya Gökalp'ın Hayatı ve Malta Mektupları, 1931)

Ziya Gökalp'ın 40. ölüm yıldönümü dolayısıyla
DİYARBAKIRI TANITMA
VE TURİZM DERNEĞİNİN
BU AY ÇIKARDIĞI KİTAPLAR :

Ziya Gökalp
HARS VE MEDENİYET
(750 kuruş)

★

Ziya Gökalp
MİLLÎ TERBİYE
VE
MAARİF MESELESİ
(750 kuruş)

★

Şevket Beysanoğlu
ZİYA GÖKALP İÇİN
Yazılanlar — Söylenenler
(10 lira)

Genel dağıtım : TOPLUM ORGANİZASYON
P. K. 176 — Ankara

SOSYAL ADALET

Çukurova

(Utanc Bölgesi)

II

HALİL AYTEKİN

TABLO III

A dana'ya yağmur yağıyordu. Ağır ağır, sindire sindire... Yürüyordum. Herşey ıslak ıslaktı. Kaldırımlar ıslak ıslaktı. Bu kaldırımlardan geçen paytonlar, yayalar hepsi hepsi ıslak ıslaktı.

Yürüyordum... Yollardan sarhoşlar geçiyordu. Belli ki, girip-çıkıkları pavyonlarda içkiyi fazla kaçırmışlardı. Yürüdükleri yan yolda «Hav man!» edip sağa, sola sataş-tıkça, arkaları sıra yürüyen bir grup. «— Havlayın döyyoslar, havlayın! diyorlardı. Memleketin başına efendi kesildiniz.»

Yürüyordum... Vakit geceyarısıydı. Sarhoşların arkası bir türlü bitmiyordu. Bunların, yaridan çoğu Amerikalı idi. Onlar, kaldırımın sağında, ben solunda yürüyordum. Tanı küçük saate döneceğim köşenin başında, üstleri başları sırlıslıkla iki adam dikilmiş bana bakıyordu. Onle-rinden geçenler korka korka yanına sokuldular. Doğulu şivesiyle,

«— Aşiret Hani burası mı hebegem? dediler.

Sağda, solda aranırken küçücük, daracık bir kapının üzerinde soluk tahta bir tabelâ gözüme ilişti.

«— Aradığınız yer burası, siz nereden olursunuz delikanlılar?» dedim.

«— Tunceli'nin Mazgirt kazasından olunuz begem, dediler. İş bulamadık begem, yarın köyümüze gidiyoruz.»

Kendilerini dinliyen birini bulunca, hemen oracıkta başlarından geçenleri anlatıverdiler: Köylerinde ne sürüp ekecek toprakları, ne de başlarını sokacak damları varmış. Bugü-

ne kadar köylerinde ekip-biçtikleri bütün arazi Elâzığ Beylerininmiş. Nasıl olmuşsa olmuş, bu yıl, ağalarla, aralarına karakedi girmiş, ol se-bepten hepsini kolundan tutup birer birer atmış. Bundan ötürü bütün köy çili yavrusu gibi dağılmış. Onlar da tam bir ay olmuş köylerinden çıka-lı. Ceplerinde yetmişbeşer liraları varmış o gitmiş sırtlarında ceket varmış o gitmiş birinin haba yadigârı saati varmış, o gitmiş. Şimdi Adana sokaklarında aç-susuz kalmışlar uzun bir hikâye. Bütün umutları demitleri bir çırçır fabrikasında çalışan hemşerilerinde kalmış. Onu bulurlar da ödünç para alabilirse, köylerine döneceklermiş, yoksa ötesi karanlıkmış...

Baktım, ikisinin de yaşları on-yedisinden fazla göstermiyordu. İkisinin de dal gibi incecik vücutları vardı. Her Tuncellili gibi yülrekte yanık konuşuyorlardı. Yüzleri kavruk kavruktu... Kapıdaki konuşma-larımızı duymuş olacak ki, içeriden ufacık tefecik bir adam çıktı. İkisini de baştan aşağı şöyle bir süzdükten sonra,

«— Aradığınız Aşiret Hani burası; cebinizde paranız var mı dedi.

İki Tuncellili ırgad, birbirlerinin gözlerine bakıp yutkunurken, hancı,

«— Yataklarımız 175 kuruş, yerde yatarsanız 50 şer kuruş ahırız diye kestirdi, attı.

Adamlar, boyunlarını bükerek,

«— Cebimizde 100 kuruştan fazla para yok, hastayız, dediler. İkimize bir yatak...

Adam çıkışarak,

«— Siz ne lâf anlamaz adamlarsınız, dedi. Size bir tek yatak 175 kuruş diyorum.

Başını salıyarak içeri gireceği bir sıra,

«— Bana bak hemşerim, dedim. Bunlar bu gecenin yarısında sokakta mı kalacaklar? Bak, yağmur da yağıyor.

Dönüp yattığım yeri gösterdim. Aksilik bu ya, bozuk para yoktu üzerimde...

«— Ben şu karşı oteldeyim, dedim. Kaç kuruş borçları olursa gel benden iste...

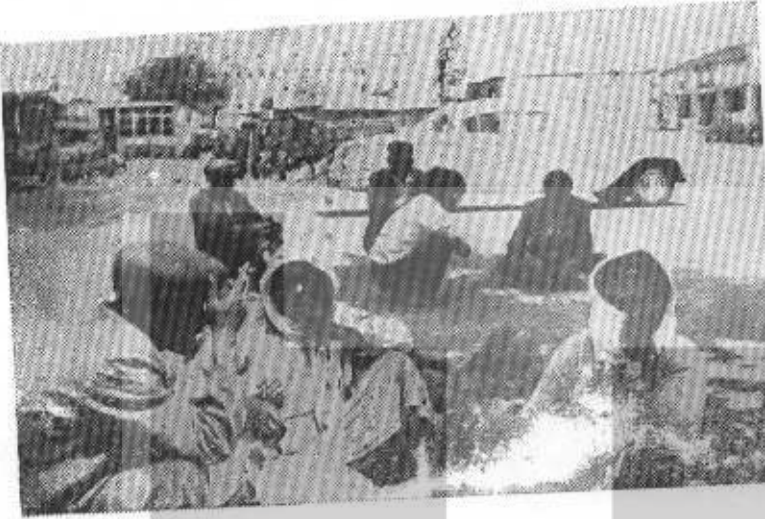
Adam, sözlerime inandı mı, inanmadı mı bilmem ama, karşısında boyun büküp iki ırgadı gönüllü-gönüllü içeri alırken beni şöyle bir şefaklayıp kapıyı kapattı...

Sabah erken köy gezisine çıktığım için Hancıya olan borçum yır-dört saat gecikmişti. İyi ki, gecikmiş. Yoksa, koskoca Adana içinde böyle bir hanın varlığından haberrim bile olmayacaktı...

AŞİRET HANI

Gene geceyarısıydı. Gene dışarıda yağmur yağıyordu. Gene kaldırımlar ıslak ıslaktı. Hemen yanımdan bir bölük sarhoş kafilesi geçti. Salyalı ağızları küfür doluydu. Gene dükkân gibi, hemen hepsi de Amerikalıydı. Yaptıkları sululuklar —bu saatte— onların nereden geldiklerini belli ediyordu...

Bu kez, Aşiret Hani'nin kapısında değil, içerideydim. Hani şu Doğulu içkilerin üzer-beşer kıvrılıp yattığı buz gibi beton bir salonda... Manzara gerçekten de görülmeye değirdi. Burası bir han odasından ziyade başıbozuklarla dolu bir koğuşa benziyordu. İçerisi tıklım tıklımdı. İkiser - üçer kişi buldukları yerde tek bir yorganın altına sokulu sokulu vermişlerdi. Buna siz isterseniz kaşıkkalıbı deyin. Birbirlerine öylesine kenetlenmişlerdi ki; buram buram yüzlerinden ter çıkıyordu. Kimisi urbasını, kimisi ayakkabısını başucularına yastık etmişti. İçlerinde urbalarını çıkarmadan soğuk betonların üzerine boylu boyunca uzananlar da vardı. Ama hepsi de derin uykulardaydı. Mışıl mışıl uyuyorlardı. İçlerin de sayıklıyanlar, homurdananlar, sağa sola dönenler de vardı. Ne de güzel, ne de tasasız uyuyorlardı. Belli ki, hemen hepsi de başlarını sokacak bir yer bulmanın rahatlığı içindeydiler. Gündüzleri, yüzlerinde görülen

ELCİLERİN TOPARLAYIP GETİRDİĞİ BİR BÖLÜK
İRGAT. (BÜTÜN BİR EV HORANTASIYLA)

umutsuzluktan, bezginlikten eser kal-
mamıştı. Yarın Allah ne getirecekti!
Nerelere gideceklerdi! Kimlerin tu-
zaklarına düşeceklerdi! Bütün bu
kuşuklar, umutsuzluklar «Küçük ö-
lüm» dedikleri şu bir kaç saatlik uy-
ku anında kayıp olup gitmişti...

Bir gün önceki borcumu masa-
nın üzerine bıraktım. Oracıkta bir-
şeyler karıştırmakla meşgul adama
— elini sıkarak — kendimi tanıttım.

«Maşallah dedim. Bugün mi-
safirlerin bir hayli kalabalık. Kaç
yıldanberi bu işi yaparsın.

Önce masadan başını kaldırıp
gözlüğünün altından dik dik beni söz-
dü. O arada kapıdan yeni bir mış-
teri girmişti. bir 50 kuruşunu alıp
künyesini defterden koparılmış bir
kâğıt parçası üzerine yazdıktan son-
ra,

«Kayıt muamelen tamam, de-
di. Sen de şöyle geç bakıyım...

«Herkesi böyle yazar mısın?
dedim.

Gözlüklerini eline alarak baba-
canca güldü, ak kâğıt üzerine kara
kara yazılmış isimlerden birkaçını
okuyarak,

«Bunlar da benim askerlerim,
dedi. Otuz yıldır bu işi yaparım, bir

defa olsun sektirmedim. Ayrıca
bir emniyet meselesi hanı, şey...

«Evet anlıyorum, dedim. İşi-
niz bir hayli zor. Adana içinde buna
benzer daha başka hanlar da var
mı?

«Koca Adana bu mirim, dedi.
Olmaz olur mu hiç? ama içlerinde en
eski bizimkisi buraya ekseri doğulu-
lar gelir. Benim adıma da Ali Kâh-
ya derler...

Hanım sahibi Ali Kâhya ile an-
laşmamız uzun sürmedi, adamın ko-
nuşkan bir yüzü vardı. Kısa zaman-
da aramızdaki buzlar çözülürmüş-
tü...

ALDI SÖZÜ ALİ KÂHYA...

Yıl 1964. Aylardan Mayıs. Ada-
na'nın ortasında vardı bir han. İçinde
otururdu 30 yıllık bir hancı. Hanın
bir köşesinde ben, öbür köşesinde kü-
me küme yerlere serilmiş insanlar...
İnsanlar doğulu insanlar aç, sefil pe-
rişan. Kimi yorgan altında, kimi ha-
sırda, kimi beton üstünde. Kimi yaş-
lı, kimi çocuk, kimi genç. Ama hep-
si de yarık, hepsi de kavruk, hepsi
de yırtık yırtık; hepsinden de birşey-
leri ortada, döküm saçım...

Söz, Çukurova toprağının otuz
yılıklı hancısı Ali Kâhya'da : Ali Kâh-

ya Doğu'yu anlatıyordu... Ali Kâhya
Doğulu'yu anlatıyordu... Ali Kâhya
Doğulu'nun düştüğü tuzakları anlatı-
yordu. Ali Kâhya, Nisan güneşiyle
birlikte Gavurdağları'nı Torosları a-
şıp gelen bütün bir Çukurova işçisi-
nin yaşantısını, bütün bir gelmişini,
geçmişini anlatıyordu... Bu yaşanti-
da, bu gelmişde, geçmişte açlık var-
dı, işsizlik vardı, terkedilmişlik var-
dı. Daha, daha... Sömürmenin, asma-
nın, kesmenin çeşitleri vardı : «İşte
diyordu, şu tek yorganın altına kıvrı-
lıp yatan üç kişi yok mu, üç kişi?
Baba-oğul olurlar. Urfa'da bir ağı-
nın kapısında marabacıdırılar. Kendi-
lerini on senedir tanırım. Çukurova-
ya gelirler-giderler... Üç-beş kuruş
da götürürler. Ama gene de tıngır
elek tıngır saç, elim hamur karnım
aç. Geçen sene zavallının gelinini ka-
çırmışlar, daha evvelki sene evleri
yanmış. Senin anlıyacağın bu yaz da
kırk yıldır kapılarında kulu kölesi
oldukları ağı, kollarından tutup tu-
tup hepsine birden s... tir borusu çal-
mış... Bir haftadır kendilerine iş ara-
rım, akşam olunca boyunlarını büke-
rek baba-oğul, karşına bir dikilişle-
ri var ki... insan taş olsa erir. Kor-
kırım bu akşam aç yatmışlardır iki-
side...

«Onların yanında açıkta yatan
başı sarılı adam yok mu, başı sarılı
adam; onun başına gelenler de ayrı
bir hikâye. Adam çat-pat türkçe bi-
liyor. O da kendisini kıstan borçlan-
dırıp buralara kadar getiren elçi'den
şikâyetçi. Adamı çalıştırmış çalıştır-
mış, sonra da iş paraya gelince, gü-
zel bir dayaktan sonra kuyruğuna
pasıvermiş... Karakol hükümet dedin
mi herifin ödü kopuyor. Böyilerini
kandırıp ellerindekini avucularındaki-
ni almaktan kolay ne var... Ya onun
yanıbaşında yatan palalıyıklı deli-
kanlıının başına gelenlere ne dersin?
Bingöl'ün Kığı kazasından oluyor.
Adı da Hamo, Adamın kalıbına ba-
kıp da birşey sanma. Bir çocuk geçse
karşısına onu kandırır. Dün böyle bi-
ri çıkmış karşısına, hadi seni işe gö-
türüyorum, demiş takmış peşine. Ora-
senin, bura benim derken bir de bak-
mışlar ki şehrin dışındalar...

Ordan ötesini sormia! Adam gel-
miş ki, iki gözlü iki çeşme... Beti be-
zi kül gibi. hem ağlıyor, hem anla-
tıyor :

Ne Amerikan Doları,

Milli Kurtuluş Savaşı sırasında Moskova'ya giden heyetimizle, Hariciye Komiseri Çiçerin arasında geçen görüşmelerde dostluk ve yardım konuları üzerinde durulmuştur. Biz Kurtuluş Savaşı yapmaktayız, Sovyetler bir iç ve dış savaştan yeni çıkmak üzereler. Bize hem silâh, hem para yardımını yapacaklar, hem de bir antlaşma imzalayacağız. Heyetimize yapılan tekliflerden biri, Bitlis, Van ve dolaylarında bir kaç ili Ermenilere bırakmamız. Sovyet Rusya ile aramızdaki geçiş yolunu da Ermeniler tutmuş. Bu illeri verirse, hem bize silâh ve altın yardımı yapacaklar, hem de geçiş yolunu açacaklar.

Atatürk ve arkadaşları

«— Zaten her yanımız düşmanla çevrili... Bitlis ile Van'a versek ne olur?» demiyorlar.

«— Veremeyiz!..» diyorlar.

Milli Misakla sınırladığımız çerçeve içinde, bunu gerçekleştirinceye kadar; sonuna kadar vuruşacağımıza getiriyorlar. Direniyorlar. Gerekirse - çok muhtaç olmamıza rağmen - silâh ve altın yardımından vaz geçeceğimizi söylüyorlar.

Çok geçmeden, hem silâh ve altın yardımı görüyoruz, hem de bir dostluk antlaşması imzalıyoruz.

Bu davranış, kendi koyduğu ilkelere bağlı devlet adamı tutumudur.

«— Dediklerimiz olmazsa lanet olsun Moskof rublesi..»

Yıl 1945 - 46 dır.

İkinci Dünya Savaşından çıkmıştır. Türk ulusunun mahrumiyeti bedeli olarak altın ve döviz stokumuz vardır. Kimseye muhtaç değiliz. Savaş sonrası kalkınma temposuna girebiliriz.

Sovyetlerin toprak talebi oluyor.

Korkuyor, bocalıyor. Ne yapacağımızı bilemiyor. Kendimizi yalnız hissediyoruz. Oysa kamu oyu, bu toprak taleplerine karşıdır. Sovyetler yeni bir savaştan çıkmışlar. Kimseye saldıracak güçleri yok. Elleri atom da yok. Biz direnebiliriz.

Yöneticilerimiz ne yapıyor? Hemen Amerika'nın yardım ve kredi antlaşmalarına sarılıyor. Böylece yalnızlıktan kurtulacağımızı umuyoruz. Ne derlerse kabul ediyoruz.

1 — Yardım ve kredi antlaşmaları tek taraflıdır. Amerika dilediği zaman tek taraflı olarak feshedebilir.

2 — Karşı tarafa yardımların denetlenmesi hakkını tanıyoruz. Yani yapılacak askeri ve mali yardımları iki kurul yurdumuzda denetleyecek (Amerikan askeri ve sivil yardım kurulları). Kim kulanacak bu kredi ve yardımları? Türk hükümeti ve ona bağlı organ ve kollar. Türk Hükümetini de Amerikan yardım kurulları denetleyecek. Nerde kaldı hükümlanlık haklarımız?

3 — Türkiyede görevli Amerikalılara, Türkiyede görev sırasında işledikleri suçlardan ötürü Türk mahkemeleri huzuruna çıkma hakkı da tanıyoruz.

ta halli bir sâinenin bütçesini çökretecek kadar ağırlaştırılmıştır. Aslında sayıları ve alabilecekleri öğrenci sayısı çok sınırlı olan üniversite ve yüksek okullarımız da pratik hayata uymayan ya da uymakta çok güçlük çeken kimseler yetiştirmektedirler.

Yüksek öğretimde; öğretim üyesi ve yardımcı eleman sayısı yetersizdir. Yeniden kurulmasına çalışılan üniversite ve yüksek okullarda kadrolar bomboşdur. Çıkarıcıların gemi azağı aldıkları bir sırada, kısa zamanda küçük Amerika olmak, parolası altında her köşe başında bir

banka şubesi açma hevesine kapılışı gibi; tonla para kazanmak amacı ile şimdi de özel yüksek okullar açmağa kalkışmakta birbirleri ile bayağı yarışmaktadırlar. Böylece, aslında kendisini gereğince kürsüsüne yerineyip çalışma gününün yarısından çoğunu dışarıda özel kazancına harcıyan sayılı öğretim üyelerini kirayarak, durumu büsbütün içinden çıkılmaz hâle sokmaktadırlar. Bu gidikle bilgi seviyesi büsbütün düşecektir. Hiç bir kadroya ve temele dayanmadan, yerden mantar biter gibi, özel yüksek okul açmak ta bize

göre bir davranış olsa gerektir.

Eğitim sistemimizin oldum ola sı sakatlığı yüzünden, okullarımızdan diploma alıp hayata atılan gençlerimiz serbest alanda bocalamakta ve içlerinden pek çoğu selâmeti devlete kapılanmakta bulmakta, bu yüzden aslında gereğinden fazla yükünü almış ve kokmuş memur bürokrasımız, içinden çıkılmaz bir duruma gelmektedir.

Afrikanın yeni yeni uyanıp, bir biri ardı sıra bağımsızlıklarına kavuşan ilkel ülkelerinde bile okuma yazma bilenlerin sayısı gün geçtikçe ar-

ne Moskof rublesi!...

Karşılığında aldığımız nedir? Andlaşmalara göre Amerikan doları.

«— Lânet olsun böyle Amerikan dolarına!...» di-yemiyoruz.

Devletten, devlete olan yardım ve kredi anlaş-malarında bağımsızlığa karışma varsa, yani denet-leme varsa, onun adı yardım değil, kredi değil bağ-ka, başka şeydir. Türk ulusu bu güne dek, yani Kıbrıs krizine kadar, Amerikan yardımının herşeyimize karışır bir yardım olduğunu bilmiyordu. Bunun bilinmesini de Türkiye'nin yöneticileri iste-miyorlardı. Söylünün de başı belâya giriyordu. Bu kadar borca girdiğimize göre, halkımıza Amerikan yardım ve kredileri de intikal etmemiştir. Bal tutan parmaklar arasında kalmıştır.

Kıbrıs meselesi ile gördük ki, Amerikan yardı-mı, Amerikan kredisi derken, dış ve iç politikada bağımsızlığımızı yitirmişiz. Milli Kurtuluş savaşının başlangıç noktasından daha kötü bir duruma düş-müşüz. Kitleler sokaklarda:

«— Kahrolsun Amerika!... Kalles Amerika!... Sömürgeci Amerika!...» diye bağırmağa başlamıştır.

Bu ses nice sonra işin farkına varan sokağın sesidir.

Yöneticilerimiz ne yapıyor?

Hâlâ ilişkilerimizin Amerika ile bozulmaması-na çalışıyor. Hâlâ Amerikan hayranlığının paralı

şampiyonluğunu yapıyor... Halka inen, inebilen bu iş bitmiştir. Sun'ı olarak biraz daha Amerikan sem-patizanlığı yapılabilir. Ondan sonra durur. Amerikan muhibleri, Amerikancılar kimseye bunu yuttura-mazlar.

Amerikadan kopunca, karşılığı olarak Sovyet blokuna girileceği tehdidi savuruyorlar.

Devreye sormuşlar :

«— İnisi mi seversin, yokusu mu?»

«— Dünyada hiç düz yol kalmadı mı?» demiş.

Amerikan aleyhtarlığının karşısı, Sovyet Rus-ya hayranlığı değildir. Biz önce Türk ulusunun çık-a-rını, onun gerçek menfaatlerini düşünmek zorun-dayız.

Bir gün halkımız sokaklarda gür sesle bağıra-caktır:

«— Ne Amerikan doları, ne Moskof rublesi!..»

«— Ya ne?»

«— Türk parası, Türk emeği, Türk gücü!...»

Bu günlerde uzak değildir.

Eli kulağında...

Mehmed KEMAL

tar iken, bizde tersine azalmasının üzerinde milletçe ve önemle durmalı-yız. Dert bu kadar ağır iken, ilgililer asıl illeti bırakıp, önemsiz bir ild belirtisi ile uğraşır görünmektedirler. İlgililer sanat okullarına gereken önem vermeyen, köy kalkınmasın-da tek çıkar eğitim yolu olan yerle bir ettikleri Köy Enstitülerini yeniden kurmamak için inatla ayak di-remekte, üstelik bu yoksul ulusun varını eski medreselerin hortlatılma-sından başka bir şey olmayan, fodla-cı, cerici imam-Hatip okullarına akıt maktadır.

Mutlu azınlık öteden beri çocuk-larını ya yabancı okullara, ya da yabancı dille eğitim yapan ümü bir okulumuza gönderir. Bu yüzden mut lu azınlıktan bir genç liseyi bitirdi-ğinde, yabancı bir veya iki dili öğren miş bulunur. Genellikle türk lisele-rinden yetişmiş gençlerin yabancı dil bilgileri ötekilerle kıyaslanamayacak kadar zayıftır. Böylece türlü güçlük-lere göğüs gererek yüksek öğrenim yapmak imkânına kavuşan bir genç, mutlu azınlığın dil bilen çocuğu ile daha başlangıçta hiç te eşit olmayan

bir yarışa girmiş olur. Beriki eğlen-ceye dahi tökezlemez ise, ötekinin normal şartlar altında onu aşması pek beklenemez.

Görülüyor ki eğitsizlik kökten doruğa dek sürüp gitmektedir. Nüfu-sumuzun 10 da 7 si köylüdür ve köy-lerde yaşamaktadır. İvedilikle kalkı-nabilmemiz için işe köyden başla-maktan başka çıkar yolumuz yoktur. Bununla eğitim alanında yordamı, köy enstitüleridir.

EKONOMİK DURUM

PIYASA DURGUNLUĞU

ENFLASYON TEHLİKESİ

M. GABBAY

GEÇEN Ağustos ayında İzmir Enternasyonal Fuarında(Ticaret Bakanı, sayın İslimiyeli'nin geleneksel açış konuşmasından, yurdumuzun ekonomik durumunun pek te parlak olmadığını sezinliyoruz. Eylül ayı başlarında, Kıbrıs olayları dolayısıyla, Başbakan Yardımcısı sayın Satır'ın yaptığı basın konferansında, ekonomik durumumuza kısaca değinerek, bu alanda kaşı karşıya kaldığımız zorluklardan söz etmişti.

Gerçekten ilkbahardan beri, piyasada devam edegelen durgunluk, yaz aylarında had safhaya girerken, dış ticaret açığımız gittikçe büyümekte ve Konsorsyom Devletlerinden umulan dış yardım istenilen seviyeyi bulmamaktadır. Öte taraftan, Haziran ayından bu yana, tedavüldeki banknot tutarında görülen önemli artış, enflasyonist gidişin ilk belirtileri gibi görülmektedir. Bu artış hızını aşağıdaki tablodan izleyebiliriz :

TEDAVÜLDEKİ BANKNOT TUTARI :

(milyon lira olarak)

6/6/1964	5.756
11/7/1964	5.846
8/8/1964	5.906
15/8/1964	6.010
5/9/1964	6.334

Başka bir deyimle, 1963 Aralık ayından beri % 28 e varan bir artış olmuştur.

Bu artış gerektiren altın veya döviz stokumuzda bir önemli artma olmadığı gibi, mevsim dalgalanmalarında döviz borcumuz da büyümüştür.

DÖVİZ ALACAKLARIMIZ

6/6/1964	77.793
11/7/1964	86.742
8/8/1964	74.279
15/8/1964	67.880
5/9/1964	130.176

DÖVİZ BORÇLARIMIZ

(Milyon lira)

679.832
889.688
913.244
917.079
1.017.383

Enflasyonu kamçılayan etkenlerden biri de 1964 Bütçesinde tahmin edilemeyen ani ve acil harcamaların ortaya çıkması ve bu Bütçenin, gelir tahminlerinin geniş tutulması ve bu yüzden tahsilâtın umulan seviyeye ulaşamamasıdır. 1964 yılında vasıtasız vergi tahsilâtında düşüş kaydedildiği gibi, bazı vasıtalı vergi kanunlarının, Büyük Millet Meclisinden geç çıkması 500 milyona yakın bir Bütçe açığı yaratmıştır. Üstelik Kıb-

rıs olaylarının gerektirdiği savunma giderleri, hazine-miz için ayrı bir yük teşkil etmiştir.

Hükümet, bir taraftan Devlet giderlerini karşılamak için, Merkez Bankasının kaynaklarını zorlarken, Piyasadaki durgunluğu gidermek için 650 milyon liraya yakın paranın tedavüle sürüleceğine dair söylen-tileri aşağıdaki rakamlar doğrulamaktadır.

T.C. MERKEZ BANKASININ TİCARİ REESKONT SENETLERİNDE DURUM

(milyon lira olarak)

6/6/1964 İktisadi Devlet Teşebbüsleri	
Senetleri	97.832
Özel Sektör Senetleri	848.021

945.853

11/7/1964 İktisadi Devlet Teşebbüsleri	
Senetleri	83.840
Özel Sektör Senetleri	805.209

889.049

15/8/1964 İktisadi Devlet Teşebbüsleri	
Senetleri	45.388
Özel Sektör Senetleri	997.770

1.043.158

5/9/1964 İktisadi Devlet Teşebbüsleri	
Senetleri	2.911
Özel Sektör Senetleri	1.123.618

1.126.529

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, 3 ay zarfında, İktisadi Devlet Teşebbüslerinin Reeskont edilen senetleri 97 milyon liradan 2 milyon liraya düşmüştür. Oysa Özel sektörün reeskont edilen ticari senetleri 848 milyon liradan, 1 milyar 123 milyon liraya yükselerek, 275 milyon lira kadar bir artış göstermiştir. Genellikle, geçtiğimiz yaz ayları süresince, T.C. Merkez Bankasının reeskont kaynakları, özel sektör lehine işlemiştir.

Kredi musluklarının geniş çapta açılması, özel sektöre hakim olan mali çevrelerin zorlaması ile olmaktadır. Banka kredileri ile şişirilmiş ve maceracı devrin ürünü olan birçok büyük ticari ve sanayi müesseselerini kontrol eden bu çevreler, Firmalarını zor durumdan kurtarmak için, hükümeti enflasyona yönelmesi için etkilemeye çabalamaktadırlar. Sağlam mali temellere dayanamayan bu gibi müesseseler ancak bol kredi sağlanabilen enflasyonist bir ortamda yaşayabilirler. Onlara göre piyasa durgunluğun başlıca nedeni

kredi yoksunludur, ve durgunluğun giderilmesi, ancak kredi hacminin büyütülmesi ile mümkün olacaktır.

Oysa ki, piyasalarımızdaki durgunluğun nedenini, daha çok ekonomik sisteminizin bünyesinde aramak zorunludur. Bunun için 1962 yılından bu yana, piyasamızda mal ve hizmet arz ve talebi arasında bir dengesizliğin olup olmadığını, ve talebi artıracak tetbirlere gidilmesine lüzum olup olmadığını araştırmalıyız.

1963 ve 1964 yıllarında yurdumuz bol bir ürün idrak etmiştir. Hele bu yıl fındık ve Pamuk rekortlerini rekor seviyesine varmıştır. Tarım alanında görülen bu artışa paralel olarak, sanayi sektöründe, genellikle montaj sanayinde bir üretim artışı olmuştur. Bunun yanında istihdam seviyesinde de bir ilerleme kaydedilmiştir. İthalat sektöründe ise 1961 yılından bu yana ortalama olarak % 25 yakın bir artış olmuştur.

İTHALAT (Milyon dolar olarak)

1961	509
1962	601
1963	689
Ocak/Haziran 1964	292

BANKA KREDİLERİ (milyon lira olarak)

YIL	Konsolide Krediler toplamı	Bankalar arası Kredi	Birleşik Kredi toplamı	Genel Kredi Hacmi
1949	1.044	25	1.069	1.627
1950	1.275	26	1.301	2.032
1953	3.402	27	3.429	4.752
1956	5.832	53	5.885	8.084
1959	9.407	104	9.511	13.074
1960	9.522	118	9.640	13.110
1961	8.324	42	8.366	8.713
1962	10.362	37	10.399	11.247
1963	11.886	98	11.984	13.771
1964	11.871	54	11.925	13.853

IV. ay

PARA ARZI (Milyon lira olarak)

YIL	Tedavüldeki Banknotlar	Kayıtlı Para Merkez Bankası ve Bankalar	Vadesiz Tasarruflar	Toplam Para arzı
1949	847	296	353	1.410
1950	900	245	449	1.594
1953	1.333	570	1.044	2.947
1956	2.322	1.002	2.037	5.361
1959	3.406	1.683	3.610	8.699
1960	3.828	1.746	3.682	9.256
1961	4.140	1.918	3.967	10.025
1962	4.527	1.950	4.487	10.964
1963	4.926	1.999	5.242	12.167
1964	5.318	1.673	5.197	12.188

IV. ay

Yukarıdaki tablolardan anlaşılacağı gibi, 1961 den bu yana Genel Kredi hacminin artışı % 30,6, para arzı artışı ise % 21,5 Tedavüldeki banknotların artışı Nisan 1964 ayına kadar % 28,4, 5 Eylül 1964 gününe kadar ise % 52,9 olmuştur.

Tüketim sektöründe ise, Pamuklu ve Yünlü men-sucat, kahve, Porselen eşya, Radyo, Bisiklet gibi mal-lar hariç bütün tüketim maddeleri satışlarında artış olmuştur. Bunun yanında, ihracatta 1961 den bu ya-na, ortalama olarak % 5 bir artış görülmüştür, şöyle ki :

İHRACAT (milyon dolar olarak)

1961	347
1962	381
1963	368

Ocak/Haziran 1964 168

Fakat son alınan rakamlar, ihracat hızımızda bir azalma göstermektedir.

Diğer taraftan, fiyat seviyesinde önemli bir de-ğişiklik olmadığını aşağıdaki tablodan anlıyabiliriz :

TOPTAN EŞYA FİYATLARININ GENEL ENDEKSİ

baz 1953 = 100

1958	256.2
1960	259.7
1961	261.1
1962	268.5
1963	278.3

Para arzı ve genel kredi hacminde ise genel durumu aşağıdaki tablolardan izleyebiliriz :

1961 yılında Konsolide Krediler toplamında ve Ge-nel Kredi hacminde görülen düşüş, Ziraat Bankasının o güne kadar açtığı kredilerden 318 milyon lirasını

«— Elimi, kolumu ağaca sardılar, diyor, gurban! Orada iki kişi daha çıkmış karşısına gurban. «Sö kül bakıyım cebindeki paraları» demişler, gurban! Cep harçlığı gitti diyor, gurban! Çaket gitti diyor, gurban! Çözdüler pantolu diyor, gurban! Sonraki baktılar eski, ötesi işe yaramaz gurban!»

Adamın anlattıklarına güler misin, ağlar mısın? Bizim Hamo, soygunu yapanlara şimdi Kırkharamiler adını takmış — Adana'da hükmet kalmamış he vallah!— diyor. O günden bu yana handan dışarı bir adım atmıyor. Uykusunda bile hop hop sıç rıyarak hep Kırkharamileri sayıklıyor...

«— Kırkharamiler, ktrkharamiler, dedim. Bugün o kırkharamilerin biri tarafından Karşıyaka'daki ırgatpazarı'nda başımdan geçen bir olaydan söz açarak orada nasıl yolumun kesilip, nasıl ölüml tehlikesi atlattığımı ben de Ali Kâhya'ya kısaca anlattım... İrgadlarla yaptığım konuşmayı bitirip te tam resimlerini çekeceğim bir sıra arkamdan birinin başı topuzlu sopasının başının ortasına nişan aldığını görmüştüm. Tehlikeyi bana, ölüme düşen gölgesi haber vermişti. İş tatluya bağlayıp tam kirisi kıracağım bir sıra bu kez de tepemde sopasıyla dikilen İrgadbaşı'nın —bir göz işaretiyle— kumandası altındaki 150 ırgadın sımsıkı cenderesi içerisine girmiyeyim mi?...

Artık ondan ötesi uzun bir hikâyeydi. Yalnız şu kadarını söyleyeyim ki, —başlarındaki Elçi'leri de dahil— 150 ırgadın elinden paçayı kurtarıp ta kendimi oralardan geçen bir pâytona attığım zaman arkamdan gelen homurtuların hiç te hoş giden şeyler olmadığını duyuyordum :

«—Kogun! Tutun! Yakalayın casusu! Resmimizi çekti, sesimizi aldı kaçırıyor, falan filân...»

Ali Kâhya kös dinlemiş adamdı. Otuz yıldır tuttuğu hanın içi de, dışı da buna benzer bir sürü Kırkharamiler'in öyküleriyle doluydu... Dedik ya, Ali Kâhya'nın anlattıklarında Çukurova ırgadının en az otuz yıllık serencamı dille gelyordu. Bu serencam da sömürmenin, sömürülmenin, soymanın soyulmanın, tuzaga düşmenin, düşürülmenin hangi bir çeşidini aran! Bu ırgadların canına okuyanlar arasından üç kâğıtçılarından

tut ta büyük çiftlik ağasına hacısına, hocasına değin kimler yok!

Ali Kâhya'dan dinledim bu Aşiret Hanı öyküleri beni az şaşırtmadı doğrusu! Bu şaşkınlığımı saklamıyarak ertesi günü Çukurova Planlamacılarının memlekete kuş bakışı bakan villasının karşısındaki Öğretmenler Derneğinde, kumar partisinin uzakta kalan birini bulup açtığım zaman,

«— İki gözüm, diyor, o Kırkharamiler o kadar çok ki, nereye dönseniz, hangi yöne baksanız o kılı pençeleri sizin de gırtaklarınızda; ellerinden kurtuluş yok. Yattığımız, kalktığımız yerde, yemek yediğiniz yerde. Hattâ doğru yürüdüğünüz yolda. Bunların arasında bizler biraz da ağların içine düşmüş zavallı balıklara benzemiyormuyuz? Biz, bu düşüğümüz ağların içinde can kaygısı içinde çırpına duralım, onlar tepemizde,

«— Sökül bakalım paraları! Yoksa karışmam» diyor.

Hık, mık! Karakollar, ifadeler... Sonunda onlar haklı, sen haksız...

«— Çek arabam!...»

Bu son konuşmayı Adana'nın ortasındaki Halkevi'nde bir resim sergisi açan taşralı aydınlarımızdan biri söylüyor. Belli ki bu toplumeu aydınımızın da yüreği görünmez Haramiler'den yanlı. Bunları bugünün Çukurova toprağında, «görünürü, görünmezli, tatlısı —tatsız, kanunlusu — kanunsuzu, kanlısı — kansızı, arkakısı — arkasızı...» diye çeşitli sınıflara ayıradursun biz bunu burada bırakarak bir de dünyanın Çukurovası'na geçelim.

DÜNYÜN ÇUKUROVASI

«Her yıl Nisan ayında çapa yapmak ve pamuk toplamak için Çukurovaya Antakya'dan 7.500, Samandağ'dan 11.000, İskenderundan 4.000, Gaziantep'ten 4.000, Maraş'tan 3.500, Malatya'dan 1.000, Urfa'dan 750 taram işçisi gelir. Bunlar, ekim ayı içinde köylerine dönerler. İş ve işçi Bulma Kurumu'nun istatistiklerine göre, ayrıca Çukurova'nın içinden gelen 15.000 işçi de dışarıdan gelen bu işçilere katılarak yekûnları 45.000'i aşar. Bunların yekûna yakın bir bölümü son derece yoksul karanlıklar içinde hayat süren, doğduğu çevreyle, Çukurova toprağından başka dünyası olmayan insanlardan meydana

ADANA SOKAKLARINDA
DOLAŞAN KADIN İRGATLAR

gelir. Çoğu kere, hele uzaklardan gelenler; tozlu yollarda yaya yapıldak sırtlarında heğbe, torba, çul çaputlar, kadınların kucaklarında, ya da karınlarında bebekleri. Önde erkekler, arkasında çocuklar, en geride anneleri dizil olarak yollara dökülürler...

Pek çoğunun yiyecek ekmeği dahil olmadıktan köylere uğraya uğraya, kapı çalıp ekmek dilene dilene yollara devam ederler. Bunların büyük bir çoğunluğu, Nisan ayının başında iş yerine yetişebilmek için iki ay öncesinden kış ortalarında yola çıkarlar...

Elçi'lerin veya adamlarının direk tifi altında onlardan kışın aldıkları ödünç para sayesinde bir takım kırk kişilik vagonlardan fırsat elverirse kaçak olarak hayvan vagonlarında ayaküstü 12 saat yolculuk yapmayı göze alırlar... Büyük bir kalabalık yaya olarak Çukurova yolunu tutar. Bu yüzden bir bölümü yolda hastalanır. Bir kısmı, tarlaya vardığı sıra yatıp bir daha doğrulamaz. Kadını yolda, ya da tarlada doğurur. Çocuklar sıtmadan kırılır. Kısacası, yurtlarından çıkanlarla, dönenlerin arasındaki rakamlar bir hayli farkeder...

Sabah işçiyi erken kaldırıp, tarlaya göndermek için bazı işverenlerin, sabah ezanını vaktinden önce okuttuğu, müezzin vakti gelince ikinci defa minareye çıktığı Çukurova'da

sık sık rastlanan olaylardandır...

Yukarıdaki satırları, Çukurova işçilerinin durumunu inceleyen iş ve işçi bulma Kurumu Plazman Şube Müdürü Dr. İsmail Arkan'ın 1959 yılında verdiği bir rapordan alıyorum. (Yön Dergisi, Mart 1962 sayı 13-14)

Bir de Hilmi Uran'ın «ADANA DA ZIRAAT AMELESİ» adlı küçük eserine bir göz atalım. Bu zat, 1925 yılında Adana'da valî iken inceleyip kaleme aldığı bu eserinde yani bundan tam 39 yıl önce şöyle der : «Amele sabahın mahmurluğu içinde ve horoz seslerine karışan çiftlik tutmalarının vaveylâ-i ikazı arasında gündüzün yorgunluklarını bütün bir gece üzerinde uyuşturdukları hasırlarını terkederek pek kısa devam eden bir iş hazırlığı, gözkapaklarının yapışıklığını gidermekten ibaret tuvaletini müteakip tarla yolunu tutar. Tulu-u şems ile birlikte işe başlamış bulunur...

Çukurova ırgadı, samanlıklarda, ahırlarda odunluk ve kömürlük aralarında çoğu kez açık havada çaputlar veya hasırlar arasında, ya da toprak üstünde geçirdiği birkaç saatlik bulut gibi sinekler ve diğer böceklerle boğuşarak geçirir...

Elciler (aracılar) içinde gene Hilmi Uran ne diyor bakın : «Amele, küçük büyük kafileler halinde Elcibaşı denilen kimsenin kumandası altındadır. Elcibaşı bir mesleki mahsustur. Onun kendine has evsafi, imtiyazı hakkı ve vazifesi vardır. Bunlar bulunduğu mahalde geçinemiyen fakir kimseleri toplayıp mevsiminde amelelik etmek üzere Çukurova'ya getirirler. Elcibaşları'nın sureti zahirde kazancı çiftlik sahibinden o haf ta her ameleye verilen miktarın iki misli kadar haftalık almaktan ve amelenin beherinden de yüzde 5 istifade etmekten ibarettir. Fakat hiç bir Elcibaşı, bu kazanç ile iktifa etmemektedir. Vaziyetin icabına göre iki taraftan da istifade etmesini bilen Elcibaşları, Çapa mevsiminde Çukurova'ya getirecekleri ırgadlar için kıştan nakti ikrazatta bulunurlar...

Yukarıdaki —ayrı ayrı tarihlerde kaleme alınmış— satırlarla bugünün 1964 yılının Adanasını karşılaştırırsak o günden bu yana, Çukurova ırgadının durumunda hemen hemen hiçbir değişiklik olmadığını âyan-beyan görürüz...

Bir yanda, dört kişilik horanta-siyle mevsim boyunca ancak eline 1.750-1.800 liralık bir kazançtan fazla geliri olmayan pamuk işçileri, öbür yanda —bedenen çalışmadığı halde— kumandası altında bulundurulmuş 100 işçinin sırtından aynı mevsim de en-az 3.800-4.000 lirayı cebeye indiren Elciler...

Artık uzatmağa ne hacet, Amerikalı Profesör Enos memleketteki gelir dağılımını gözden geçirecek Türkiye'de tarım sektöründe en-az gelirle, en-çok gelir arasında bir karşılaştırma yaparak aradaki farkı 47 kat üstünde göstere dursun. Ve bu bir avuç mutlu azınlığın millî gelirinden aldığı % 38 payın ancak % 3-4 ini yatırımlara ayırıp gerisiyle karanlık işler çeviredursun. Çukurova toprağında bu rakamların en çok gün ışığına çıkıp en-çok gerçekleştigiğine dair canlı örnekler mi istiyorsunuz? İşte 1964 Türkiye'sinde canlarına can, servetlerine servet dualarına dua katan işçileri için Çukurova ağalarının bu işçilere oynadığı küçük bir oyun :

BİR GAZETENİN AÇIK-LAMASI

(Tıpkı Gazap Üzümleri'nde olduğu gibi)

«Ünlü romancı Steinbeck Gazap Üzümlerini sanki Adana toprak ağalarının 1964 Mayıs'ında çevirecekleri entrikakayı bilerek yazmış... Çalışma Bakanlığının Tarım İşçileri için koyduğu 9 liralık asgari ücreti indirebilmek için türlü yollara başvurduklarını bilerek...

Hemen köylere, özellikle Doğu taraflarına haberler salındı. Bu yıl Adana da pamuk tarlalarında çapa işinde çalışanlara 15-20 lira gündelik veriliyor, diye... Akın akın köylüler, 15-20 liranın hülyası içinde Çukurova'ya indiler... Fakat Adana'nın çapa amelesi ihtiyacı 30-32 bin kişi idi. Gelenlerin sayısı ise 50-55 bin istismarcı ağaların bekledikleri de buydu zaten... İş sahası az, çalışmak isteyen çok olsun. Yanlı arz ve talep kadesi...» (Adana 13 Mayıs 1964 Cumhuriyet gazetesi Güney İleri Merkez Bürosu)

HEPSİ UZUN BİR HİKÂYE

Bütün bu olup bitenler karşısında Adana'nın ülkücü gençleri ve bunların kurup yönettikleri dernekler fa-

lanlar, işmekânlar, acaba ne yapıyor? Ne mi yapıyor? Bunların, bu «Ufak Bölgesi» nde yapıp çattıkları, tıpkı yazımızın başlangıcında Çukurova'ya inen üç Doğulu ırgadın ağzından dinlediklerimiz gibi, hepsi uzun uzun birer hikâye ile biter: Bölgede icra-i sanat eden fabrika sahipleri, büyük sanayiciler ve işletmeciler bir kor, bin kazanır, uzun bir hikâye... Çukurova'da tesis ve işletmelerin yüz de 97 si özel sektörün hâkimiyeti altında çalışır, uzun bir hikâye... Gelin birinde Başkent'ten bir sendika godamını çıkar- gelir, kendini 30-35 bin tarım işçisinin mümessili sayarak kaptı-kaçtı bir sendika kurar kaçar, uzun bir hikâye... Binlerce işçinin aç, sefil sokaklara dökülerek, Nurcular'ın meydanlarda serbestçe at kosturduğu bir şehirde, Halk Eğitimcileri, sadece nakış-düziş kursları açmakta ögünür, uzun bir hikâye... Binlerce çocuk gıdasızlıktan, bakımsızlıktan çeşitli hastalıkların pençesinde kıvrır kıvrır kıvrınırken şehirde toplantı halinde olan-Türk Kadınlar Birliği, çarçafın peşine takılarak uzun uzun nutuklar çekip, caddelerde dövizler sallandırır, uzun bir hikâye...

Bütün bunların ortasında, asıl uzun hikâyeyi, Adana şehrinde —Türklerin— ahir zaman peygamberliğini ilân eden Celâl Tekiner'den dinliyalım : Kapısında ADALET MÜLKÜN TEMELİDİR, yazılı büyükçe bir binanın karşısında, yıllarca önce yazdığı «Haksızlığa İsyen» «Beginci Kitap» «İhtilâl» adlı üç ayrı kitapla haksızlığa karşı isyan bayrağını çekerek, «Türk kardeşlerimi körsecde cılıktan kurtaracağım.» Yüzünü göğe, yönünü Kırşehir'e çevir üç defa Allah! de gerisine karışma! diye ırkdaşlarını bulduğu yeni dine çağırır, uzun bir hikâye...

Bu uzun uzun hikâyeler arasında acaba plânlamacıları ne yapıyor? Madem ki Adana'dayız Bir nebecik Çukurova Bölge Plânlamasına da şöyle bir değinip geçelim : Her şeyleri birer uzun hikâye ile biten bu olaylar şehrinde, plân, programın sözü mü edilir, demeyin? Hem de nasıl?

Çukurova Bölge Kalkınması için onlardan aldığım bazı dağılık bilgiler :

PLÂNCILARIN RAKAMLARI KONUŞUYOR

Çukurova'nın üç vilâyetinde 150.000 köylü ailesi vardır. 1960 nüfus sayımına göre 92 bin kişi yaşar bu üç vilâyette. Çukurova bölgesinde bu üç vilâyetin (Adana, İçel, Hatay) zirai gelir 243.000.000 liradır. Bu bölgede zirai gelirden insan başına düşen pay 2.000 liradır. (Türkiye ortalaması 1962 yılında 800 lira,)

Çukurova bölgesinde toprağın % 60 : yüzde 7 sinde neldir.
Bölgede hayvan sayısı,
Keçi, 1.827.000
Koyun, 700.000

Sığır, 524.000
Adana'da işgücünün % 73 i tarım sektöründedir.

Çukurova bölgesinde gayrisafi (karşık) gelir 2.397.016.512 liradır. Bu iki milyar üçyüz doksanmilyon liralık istihlalden,
% 54 ü tarla ziraatı
% 19 » sebzelerden
% 15 » meyvelerden
% 12 » hayvan ürünlerinden
Bu zirai gelirin,
% 27 si Pamuktan
% 14 » Buğdaydan

% 7 » Narınciyeden
% 5 » Domatesten
% 4 » Üzümden
% 6 » Sütten

Pamuk tarlasının alım-satım fiyatlarına gelince sulularda 1500-2000 kırıçlarda ise 500-600 liradır.

Bölgede okur-yazar sayısı 1960 istatistiklerine göre anca % 39 dur.

Halk eğitimi faaliyetleri, biçkilik, daktilo, 4 K. çalışmaları, muhasebe imanı ve müezzinlerin gelişme kursu.

Çukurova çevre sağlığı bakımından bir hayli kötüdür. Köylerinin yarısından çoğunda içme suları yoktur.

KÜÇÜK BİR DUA

Birincisini bir önceki Sosyal Adalet'te yayınladığım Çukurova hakkındaki gözlemlerimizi buracıkta sona erdirirken, yazımın sonunu eski Türkler'in bir duasıyla bağlamak istiyorum : «Ulu Tanrım bana ekmek ver. Ulu Tanrım bana et ver. Ulu Tanrım bana yardım et. Ulu Tanrım önünde eğilirim.»

Bugünün bir eli yağda, bir eli balda Çukurova beyleri, hergeyden olduğu gibi bu duayı da tersine çevirmişler, Binterce, onbinlerce ırğadın ve topraksız köylünün karşısına geçerek, «Tanrıdan dilediğiniz bütün bu nimetler, bütün bu rızıklar artık benim elimin altındadır. Şimdiden sonra haan döneceksiniz, bana eğileceksiniz, bana dua edeceksiniz, yoksa karışmam!... diyor.

Gelecek sayıda, Antepteğim. Kilis yolunda üç ölü yattıyor, üçünün adı da Hüseyin... Üçünün de üç ayrı eyküsü var...

sosyal adalet

dergisine

abone olunuz

abone bulunuz

ÖHHÖÖÖ

Son yılların sevilen yazarı Hüseyin Korkmazgil'in birbirinden güzel ondört hikâyesini bir araya getiren kitap çıktı.
Fiatı : 3 lira.

— o —
ikinci kitap :

Tanınmış İngiliz iktisatçısı
M. DOBB'un eseri
**AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER
VE
İKTİSADİ KALKINMA**
(3 lira)

Ekim ayında çıkıyor

— o —
**ÖNÜMÜZDEKİ AYLARDA
ÇIKACAK OLANLAR**

Sadun Aren
**KALKINMAMIZ
VE
SOSYALİZM**

Tanınmış İngiliz sosyalisti M. Dobb'dan çeviri

— o —
**KAPİTALİZM
DÜN VE BUGÜN**

— o —
Ünlü ressam Balaban, hayat hikâyesini yeni bir anlatım düzeninde yazdı ve resimledi.

İZ

— o —
**SOSYAL ADALET YAYINLARININ
GENEL DAĞITIMI : TOPLUM ORGANİZASYON
P. K. 176 — ANKARA**

«SOSYAL ADALET» in önceki sayısında, Amerika'nın tanınmış ekonomistlerinden Paul Sweezy'nin «The Theory of Capitalist Development» adlı kitabından alıp kısaltarak çevirdiğimiz «Emperyalizm» adlı bölümün ikinci ve son kısmı aşağıdadır. Paul Sweezy'nin kitabı 1942 de kaleme alınmıştır, sonradan birçok yeni baskıları yapılmıştır. Bizim bu çeviriyi yaptığımız 1956 tarihli dördüncü baskısının önsözünde yazar aradan geçen 14 yılda olan bitenlerin ışığında kitapta bazı ek ve değiştirmeler yapmayı düşündüğünü, ancak sonra bunu doğru bulmadığını şöyle anlatmıştır :

«İlk önceleri değiştirilmiş ve genişletilmiş bir ikinci baskı hazırlamak eğiliminde idim, biraz daha düşününce bu fikri doğru bulmadım. Buna sebep bu kitabın hata ve eksikleri olmayışı asla değil. Fakat büyük hata ve eksikleri tamamlama çabası bir önsözün sınırlarını aşacak ve kitabın ilk çıkışındaki amaçları eksik bırakacaktı. Çünkü benim bildiğim kadarıyla, aradaki dönemde İngilizce'de bununla karşılaştırılabilecek bir kitap yayınlanmamıştır. Ve bu nedenle «The Theory of Capitalist Development» ın kendine verilen görevi yerine getirmeye gine de yarayacağı sonucuna vardım.

Kalan hata ve eksiklikler için de yayınlanan kitaba yeni değişiklikler getirilmesinin doğru olmadığı ön yargısına vardım. Bu kitapta, kitabın adı da dahil, bir çok şeyi dolaylı olarak borçlu bulunduğum Profesör Schompeter «The Theory of Capitalist Development» adlı kitabının İngilizce çevirisinin önsözünde şöyle yazıyor : «kitaplar tıpkı çocuklar gibidir. Ana babalarının evlerini terkeden çocuklar gibi, yayınlanınca bu-

EMPERYALİZM

3. Emperyalizm ve Devlet

Şunu da söylemeden anlamak mümkün ki, imparatorlukların yeniden yükselişi ve millitarizmin gelişmesi devletin kudretindeki artışı ve onun fonksiyonlarının gelişmesine yol açar. Emperyalizm döneminde birikim sürecinde olgunlaşan çelişkiler, özellikle ekonomik alanda devlete çalışma alanı açmakta yeni veriler getirir.

Kapitalist sınıf açısından, çalışan sınıfın kudret ve birliğinin artmasına şu iki temel yöntemle karşı konulabilir : Bastırma ve ayrıcalık tanıma. Bu iki yöntem birbirine zıt görünürse de, değişik zamanlarda, değişik ölçülerde birlikte birbirine karışarak aslında birbirini tamamlarlar. Her ikisi de devletin nüfuz ve fonksiyonlarının artmasını zorunlu kılar. Böylece, biz iç «Hukuk ve düzeni» garanti edecek kuvvet (cebiri) araçlarının gelişmesi ile işsizlik sigortası, ihtiyarlık ödeneği gibi sosyal kanunların artışı aynı zamanlarda gözleyebiliriz.

Devletin ekonomik sürece müdahaleye iten bir ek faktör de, kapitalin merkezileşmesi ve monopol sisteminin gelişmesidir. Revizyonistler monopol sisteminin kapitalist üretimdeki anarşiyi düzenleyici bir etkiye sahip olduğuna inanmışlardır. Birçok revizyonist kuramların önemli niteliği gibi bu da gerçeğin tamamıyla karşısı bir durumdur. Bugün için aslında monopol sistemi kapitalist üretimin anarşisini yoğunlaştırır. Çünkü her monopol sistemi bütün olarak isteklerine değil fakat kendi isteğine uygun yolları izlemek ister. Bu nedenle, ölçsüzlükler çoğalır ve piyasanın dengeye getirici kuvvetleri de işlemekten alıkonur. Bu durumda devlet için içine girerek «arz ve talep kanunu» yerine kendi eylemini koymaya çalışır. Buna ek olarak, tabii monopol denilen monopollerin (Demiryolu ve Kamu Hizmetleri gibi) stratejik durumu o kadar kuvvetlidir ki, devlet bunların monopolcü güçlerini kırma zorunlu bulur. Bu gibi müdahaleler, çoğunca tüketiciyi korumak üzere yapılan müdahale olarak yo-

ğimsız yaratıklar haline gelirler. Yazarları kendi hayatlarını yaşarken onlar da kendi yaşantılarını sürdürürler. Eve yabancı kalıyorlarsa bunlara karışmamak lâzım.» Bu sözlere uydum ve yapıtımı dünyaya geldiği şekilde bıraktım, ona hiç dokunmadım.»

Ancak 1942 den buyana kapitalizm ve emperyalizmin yeni görünüş şekilleri, konuya bakış açısını hayli değiştirecek gözlemler getirmiştir. Bu konuya ilerde gene değineceğiz. Burada şimdi yazının ikinci kısmını sunmakla yetineceğiz.

Sweezy'nin incelemelerine göre, emperyalist gidiş, gerek sömüren ve gerekse sömürülen ülkelerde çatışan sınıflar arasındaki gerginliği artırmaktadır. Kapitalist devletler eskiden dünyada üzerinde sahipsiz, devlet kurulmamış topraklar varken emperyalist genişlemelerini daha kolay yapıyorlardı. Ancak öyle bir zaman geldi ki, sömürgelerin hepsi paylaşıldı, sahipsiz toprak kalmadı. Kapitalist sermayenin içerde gelişme olanakları da kalmadığından, dışarda bu toprakları «yeniden paylaşmak» için yapılan savaşlar zorunlu bir hâl aldı. Birinci ve kısmen de İkinci Dünya Savaşları böyledir.

Ancak emperyalizmin doğup gelişmesini hazırlayan gelişmeler onun duruş ve gerileyişini de hazırlamaktadır. Bunlardan önemli biri emperyalist gelişmeyle birlikte çalışan sınıflarla kapitalistler arasında artan çıkar gelişmeleri, öteki ise sömürülen uluslarda uyanan çalışan, sınıfların, iş ve dış sömürücülerle düştüğü gelişmedir. Bu gelişmeler arttıkça emperyalizm zayıflayıp gerilemektedir.

ARSLAN BAŞER KAFAOĞLU

rumlanır ve bir dereceye kadar öyledir de; fakat daha hâkim düşünce, elektrik enerjisi ve ulaştırmaya sıkı sıkıya bağlı, kapitalist endüstri kesimini pek küçük sayıda ki güçlü geniş bir monopolün zorlamalarına karşı korumaktadır. Amerika'daki Demiryollarını düzenleyici mevzuat, başka türlü zor anlaşılabilir bir örnek teşkil eder. Şurası da kayda değer ki, Marx, monopolle devlet müdahalesi arasındaki bağı anlamış anonim şirketlerin gelişmesinin «bazı alanlarda monopolle kurarak, buralarda devlet müdahalesini davet edeceğini» belirtmişti.

Son olarak, şu nokta da gözden kaçmamalıdır : Birikim sürecinde (vetiresinde) ki gelişmeler ve endüstri dalları arasındaki eşit olmayan gelişmeler sonucu bazan bu, bazan da öteki üretim dalının gelişmesi durur ve bu dal o zaman için kâr getirmez olur. Yarışmacı kapitalizm günlerinde, bunun sonucu birçok firmanın ortadan kaybolması idi. Gerileyen bir endüstri eğer, bütün ekonomik sisteme dal budak sarmış bir büyük monopolün konusu ise iflâslar daha ciddi bir mesele olur. Bunun sonucu olarak devlet kamu fonları ve gerek mali desteklemelerde bulunarak hat- ta kârsız durumdaki işletmeleri devlet mülkiyeti içine

alarak işe el koyar. Bu yolla kapitalist devletler büyüyen bir ölçüde «sosyalizme» itilirler. Kapitalistin zarar ettiği alanlar «Sosyalize» edilir ve sadece kapitalistlerin zarar ettiği alanlar sosyalize edilir.

Devletin gücü artıp, ekonomik fonksiyonların alanı genişledikçe parlamenter kurumların etkinliği azalır. Otto Bayer'in sözleriyle, «emperyalizm yasamanın yetkilerini yürütme lehine azaltır.» Bunun nedenlerini fazla aramaya da lüzüm yok. Parlamento modern çağın başlangıcını niteliyen ve merkezi monarşilerin keyfi çalışmalarına karşı kapitalist sınıfın savaşları sonucu doğmuştur. Parlametonun görevi daima hükümet kuvvetini kontrol etmek şeklinde olmuştur. Bunun sonucu olarak, yarışmacı kapitalizm kudretinin en yüksek noktasına devletin özellikle ekonomik sahada fonksiyonlarının en az olduğu dönemde ulaşmıştır. Bu zamanlarda ileriye doğru bakılınca dünyanın bütün uluslarının İngiliz yahut Amerikan modeli bir parlamenter hükümete sahip olabileceği düşünülebilirdi; buna karşılık emperyalizm döneminde keskin bir değişiklik oldu. Sıklaşan sınıf çizgileri ve sosyal çatışmaların artan ciddiyeti ile parlamento, gitgide değişik sınıf ve çıkar guruplarının temsilcisi olan rakip parti-

lerin savaş alanı oldu. Biryandan parlamentoların olumlu eylem yetenekleri azalırken, öte yandan uzak toprakları, ordu ve filoları yönetmeyi, güç ve karışık ekonomik problemleri çözmeyi göze almış ve buna gücü yetecek kudretli bir merkezi hükümet için duyulan ihtiyaç günden güne artıyordu. Bu koşullar altında parlamento, çok kutsal ayrıcalıklarını birbiri ardına terketmeye, gençliğinde karşısında güçle ve başarıyla savaştığı merkezi ve kontrolsüz otoritenin kuruluşuna razı olmaya mecbur kaldı.

Bu suretle kapitalist devlette emperyalizmin bir sonucu olarak bir yanda devlet güç ve fonksiyonlarının artışı, öte yanda ise parlamentarizmin gerileyişini görmüş olduk. Bunlar ayrı iki hareket olmayıp aynı gelişmenin emperyalizmin sosyal ve ekonomik belirleyici nitelikleriyle birbirine en sıkı şekilde bağlanmış iki yüzüdür.

4. Yeniden Paylaşma Savaşları

Kapitalizm özünün gereğine uygun olarak kararlılık kazanamaz, aksine daima genişlemek zorundadır. Dünya kapitalist ekonomisinin değişik kesimleri değişik hızlarla değiştiğinden kuvvetler dengesi o şekilde bozulacaktır ki, bir ya da daha çok ülke toprak talebinde bulunmak üzere statükoya meydan okumada fayda görecektir. Dünyanın tekrar bölüşülmesi, ancak silâhlı kuvvetlerle mümkün olabileceğinden stratejik üsler, ordular ve deniz filoları üzerinde ilgi gösteren rakip millî sınıflar bu kapitalist dönemin temel olgusunu gayet iyi anlamışlardır.

Bir önceki bölümün analizinden anlaşılacağı üzere, emperyalist ulusların toprak kazanma çabaları hiç bir şekilde sadece geri kalmış endüstrileşmemiş bölgelere yönelmiyecektir. Yeni pazarlar ve yeni ham madde kaynaklarını kendi ulusunun koruyucu gümrük duvarları içinde bulundurmamak emperyalist politikanın isteyip de bulamadığı bir şeydir. Bu bakımdan bu duvarlar içine alınacak bölgelerin kapitalizm öncesi durumunda, ya da kapitalist olması, geri kalmış, ya da ileri derecede endüstrileşmiş bulunmasının önemi yoktur.

Burada Rosa Luxemburg ve onu izleyenlerin ileri sürdükleri emperyalizm teorisinin aldatıcı bir zayıf noktasına dokunmak isteriz. Bu suretle, dünya ekonomisini bir avuç emperyalist ülke ile onların etrafında geri kalmış bir sömürge bölgesi olarak düşünmenin de olanları fazla basitleştirme olacağına da önemle parmak basmak isteriz. Gerçekte hesaba katılması gereken başka unsurlar da vardır : Bir yanda kendi imparatorlukları da olan ya da olmayan küçük ve nispeten endüstrileşmemiş ülkeler, öte yanda şeklen bağımsız, gerçekte büyük kuvvetlere göre yarıkoloni durumundaki geri kalmış ülkeler. Bu iki halde de bu gibi bağımsız devletler durumlarını büyük emperyalist uluslar arasındaki yarışma ve çekilmeye borçludurlar. Barış zamanlarında bu ülkeler, emperyalist çatışmanın, böyle deyimlemek doğruysa, odak noktasıdır (ilgi merkezidir); kuvvet dengesi değişince ve diplomatik silâhlar yerini kuvvet silâhına bırakınca, buralar tekrar bölüşme savaşlarının en büyük savaş alanı olurlar.

Şimdi, emperyalizm teorimize uygun bir şekilde, yirminci yüzyılın çatışmalarının kısa bir özetini vermeye çalışalım. Böyle bir özet emperyalizme başka şekilde verilmeyecek bir aydınlık kazandıracaktır.

Dünyayı tekrar bölüşme konusunda ilk savaş 1914'te başladı ve 1918, 1919 barış andlaşmaları ile son buldu. Savaşın her iki taraf bir koalisyon halinde idi, ancak belli başlı çatışma batı Avrupa'nın en güçlü ve ilerlemiş kapitalist iki ülkesi olan İngiltere ve Almanya idi. Çekişme konusu olan bölgeleri lokalize etmek mümkün olmamakla beraber, şurası açık ki, başlıca çatışma Güneydoğu Avrupa ve Doğu Akdeniz dahil Ortadoğudur. Pre-kapitalist Türk imparatorluğunun bir zamandır devam eden çöküp parçalanmasının tamamlanması, Avrupa'nın bütün emperyalist kuvvetlerini içine alan uluslararası problemler ve hırsların yeniden dalgalanıp kabarmasına yol açmıştır. Burada savaşın kopması için ortaya konulan sebep, Balkan bölgesinin ezilmiş uluslarının ulusal bağımsızlık ve devlet olma konusundaki şiddetli istekleri ile bağlanmıştır. Savaş genişleyince çatışma konuları da, dünyanın tekrar paylaşılmasına kadar genişledi. Barış andlaşmaları savaşın, ateşin parlamasına neden olarak gösterilen önemsiz çatışmalardan çok daha başka nedenlere dayandığını ortaya koymuştur.

Daha başlangıçta, Avrupa'nın bütün emperyalist ulusları savaşın içindeydiler. Yalnız İtalya, zafere ulaşacağını umduğu tarafa sonradan katıldı. İki büyük Avrupa-dışı emperyalist kuvvet, Amerika ve Japonya da, 1917'de savaşa girdiler. 1917 de Rusya'da Çar Rejiminin yıkılışı ile, Rusya savaşından çekildi. Ertesi yıl da Alman ve Avusturya-Macaristan direnmesinin yıkılmasıyla savaş sona erdi. imzalanan barış andlaşmalarından en önemlisi olan Versailles andlaşması İngiltere'de dikte edilmiş ve aslan payını Alman sömürge imparatorluğundan Fransa almıştır. Almanyanın önemli ilk madde üreten doğu ve batıdaki topraklarının geniş kısımları yeni kurulan Polonya devleti ile Fransa ve Belçikaya verilmiş, donanması ve ticaret filosu elinden alınmış, ordusu bir polis kuvveti ölçüsüne indirilmişti. Avusturya-Macaristan, parça parça bölünüp güneydoğu ve doğu Avrupa'da birçok irili ufaklı devlet kurularak bir yandan Sovyet Rusya'nın tecrit edilmesi, öte yandan da yeni bir Alman savaşı olanağında bir karşı ağırlık teşkili amaçları sağlanmıştı. Birleşik Amerika, toprak bakımından savaştan kârlı çıkmış bulunmamakla beraber, ekonomik olarak en kârlı devlet olmuş birkaç yıl önce Avrupa'ya ağır borçlanmış durumda iken savaş sonunda büyük ölçüde alacaklı olmuştu. Daha o zamandan, Amerika'nın emperyalist çatışmalarda bir kilit rol oynayacağı belli olmuştu. İtalya savaşa girmesi için kendine vaad olunan şeyleri alabilecek kudrete sahip değildi. Son olarak, Japonya savaşa çok kenardan katılmasına karşın yine de Batılılarca ilgi görmüş ve Uzak Doğu'da topraklarını ve etki alanını genişletme olanağını bulmuştu; Bununla beraber kazançlarını elde tutmak için oldukça zayıftı ve Amerika ve İngiltere'ye barıştan sonra bazı kazançlarını bırakma zorunda bırakıldı.

Birinci tekrar - paylaşmada dışarıda kalan, bundan kazançlı çıkamayan, yada bu kazançlarını elden çıkaran devletler, hemen ikinci bir tekrar paylaşmaya giriştiler. Çünkü bu devletlerde kapitalin içinde en küçük bir genişleme şansı kalmamıştı. Bu defa paylaşma 1931'de Japonya'nın Mangurya'yı ele geçirmesi ile başladı ve İtalya'nın Habeşistan'ı yutması (1935), İspanya iç savaşı (burada Franco isyanı, aslında Alman ve İtalyan politikasının bir aleti idi. Faşist ulusların desteği olmasaydı bu isyan kolaylıkla bastırılabilirdi. Almanya ve İtalya, İspanya'nın kaynakları üzerinde bir kontrol tesisi ve buradaki stratejik durumlarını Fransa ve İngiltere'ye karşı kuvvetlendirmeyi istemişlerdi), Japonya'nın Çin'e yenilenen saldırısı (1937) ve Almanya'nın 1938'de Avusturya'yı ele geçişi ile başlayıp, ikinci dünya savaşına kadar süren saldırılarıyla devam etti. Bununla beraber ikinci dünya savaşı, bütünüyle, birincisi gibi sadece bir emperyalistlerarası dünyanın tekrar paylaşılması savaşı değildir. Gerçekte burada sadece askeri bakımdan-hattâ bu bakımdan da tam olmayan- bir tek savaş içinde üç ayrı savaş gelişmiştir. Birincisi 1914 - 18 modelinde ve bir yanda Almanya, İtalya, Japonya, öte tarafından İngiltere ve Birleşik Amerikanın yer aldığı bir «tekrar - paylaşma savaşı»; ikincisi, Almanya ile Sovyet Rusya arasındaki kapitalizmle sosyalizmin savaşı; üçüncüsü ise Çin ile Japonya arasında sürüp giden Anti-Emperyalist savaştır.

İkinci dünya savaşı, bu şekilde yani üçlü bir savaş olarak ele alınmadıkça yorumlar eksik kalır. Ancak burada bu konuyu derinleştirmeyeceğiz. Sadece, üç karakter taşıyan bu savaşın, kapitalizmin gelişmesine ve hattâ dünya ekonomisinde bir sistem olarak varlık ve devamına bir sınır getirdiğini belirtmek isteriz. Her ne kadar, dünya çapında çatışmanın ilk dönemi sadece bir emperyalistlerarası çatışma olmuş ise de, bugün için bu çatışma bütün içinde enaz önemli olmalıdır. Bunun nedenleri ve sonuçları gelecek bölümde incelenecektir.

5. Emperyalizmin sınırları

Emperyalizmi sadece emperyalist uluslar olarak değil de, bir bütün olarak ele alırsak, bu bütünün içinde kendine karşı iki tip hareketin geliştiği ve emperyalizm geliştikçe karşıt hareketlerin potansiyel güçlerinin arttığı açıkça görülür. Emperyalizmin ileri ve son sınırlarını koyan ve onun dünya ekonomisinden bir sistem olarak silinmesine yol açan etkenleri burada aramalıyız.

Birinci karşıt kuvvet, yukarıda da gördüğümüz gibi emperyalist ülkelerin iç gelişmelerinden doğmaktadır. Sınıf çizgileri gitgide daha sıkı olarak ortaya çıkmakta ve sınıf gerginliğinin yoğunluğu artmakta, sonunda çalışan sınıf antikapitalist bir durum almak ve sosyalizme ulaşmayı amaç edinmek durumuna girmektedir. Emperyalizm döneminde anti-kapitalizm zorunlu olarak anti-emperyalizm anlamını taşır, Emperyalist politikanın kendine özel ana çizgileri —ki iç

sömürmeyi ve uluslararası gerginliği artırıcı bir niteliktedir— işçilerin karşı koyuşunu artırma sonucunu doğurur. Bu karşı koyma kapitalist gelişmeyi engellemeye yetmemekle beraber başarılı sosyalist devrim olanaklarını hazırlar, ya da bu olanakları artırır. Emperyalizmi doğurup geliştiren nedenler böylece, onun sınırını çizmektedir.

Emperyalizme çizilen ikinci sınır, sömüren ile sömürge arasındaki bağlantılardan doğar. (*) Ucuz endüstri ürünlerinin bir sömürgeye girişi ve yabancı sermaye hareketi sömürme ekonomide üretim tarzını devrim derecesinde değiştirir. El sanatları endüstrisi, böylece, öldürücü bir darbe yer; modern ulaştırma araçları kapitalizm öncesi üretiminin içinde bulunan mahallî ayrılıkları ortadan kaldırır; eski toplumsal bağlantılar çözülür; yerli bir burjuvazi görünmeye başlar. Yerli burjuvazi, şimdi gelişmiş olan endüstri uluslarının ilk gelişme dönemlerini niteliyen, milliyetçilik havasının öncüsü olurlar. Bununla beraber sömürge ekonomisinin gelişmesi dengeli olmaz. Emperyalizmin egemenliği nedeniyle, endüstrileşme çok yavaş yürür. Okadar yavaş yürür ki, ilerlemiş bölgelerin fabrika ürünlerinin rekabeti karşısında, mahvolan küçük el sanatlarında çalışanlara iş bulacak bir endüstri bile kurulamaz. Bunun sonucunda köylü katlarında çoğalma, toprak için artan bir baskı ve sömürge nüfusun en geniş kısmını teşkil eden çiftçi kitlelerinin hayat koşulları ve çalışma verimlerinin düşmesidir. Emperyalizm böylece, çözümlenecek ekonomik problemler yaratmış olur. Bu durumun düzeltilmesinin esaslı şartı toprak düzeninde esaslı değişiklik yapılması, tarıma bağlı olanların sayısının azaltılması ve tarımsal verimin artırılmasıdır. Bunlar ise yüksek sayılabilecek bir endüstrileşme hızına ulaşmakla ilgilidir. Emperyalizm, toprak düzeninde reformu istemez, çünkü sömürge'deki egemenliği toprak ağalarına bağlıdır; sömüren ülkedeki üreticilerin, özellikle monopol şeklinde örgütlenmiş üreticilerin çıkarları, sömürge sanayiini koruyucu gümrük tarifeleri tesisine ve geri kalmış bölgelerde endüstrileşmeyi hızlandıracak çarelere engeller çıkarır. Bunun kaçınılmaz bir sonucu olarak sömürge ekonomisi gelişmez, halkın büyük kısmının yaşama koşulları iyileşeceğine kötülebilir. Böyle sömürgelerdeki bütün sınıflar, toprak ağaları ve emperyalist yönetimin altında ajandı olan küçük sayılabilecek bazı guruplar hariç, bir ulusal bağımsızlık savaşına itilmiş olurlar. Burada, emperyalizme endüstri ülkelerinin kendi içindeki «sosyalist karşı koyma» yanında geri kalmış bölgelerdeki «milliyetçi karşı koyma» ortaya çıkmaktadır.

(*) Sömürge terimi, burada, hukuk anlamında yorumlanmamalıdır; bu terim şeklen bağımsız olsa bile, emperyalist ekonomik sömürme konu olmuş geri kalmış bölgeler hakkında da kullanılmıştır.

Emperyalizme karşı koyan bu iki belli bağı kuvvetin bağları burada tam olarak incelenemeyecek kadar karışıktır. Burada sadece kısa olarak bazı şeyler söylemekle yetinmiyoruz. İlerlemiş ülkelerin sosyalist karşı koymasıyla sömürge uluslardaki ulusal karşı koyma arasında bir ittifak için sağlam temellerin var olduğu açıktır. Ancak, dünyada bağımsız sosyalist kesimin gelişip yayılması ortaya bazı komplikasyonlar çıkarır. Yukarıda işaret ettiğimiz gibi, sömürge burjuvazisi ulusal bağımsızlığı örgütleyip, genişletmekte lider rolünde olmakla beraber, bunların ilerdeki amaçları bağımsız kapitalist uluslar kurabilmektir. Sonuç olarak sömürge uluslardaki burjuvazi hem emperyalizmi, hem de sosyalizmi düşman olarak gözetirler. Çalışan sınıflar, sayıca küçük olmalarına karşın daha başlangıçtan sosyalist bir amaç kabullenirler; buna karşılık sosyalist fikirlere karşı duyarlı olmayan ezilmiş çiftçi kitleleri, yaşama şartlarında ilk bir iyileşmenin sağlanmasını kimden umuyorsa onların peşinde gitmeye hazırdırlar. Sömürge burjuvazisinin durumu, onu ulusal hareketin başındaki liderlik rolünden gitgide uzaklaştırma yolundadır. Bu sınıf sosyalist kuvvetlerin emperyalizme karşı desteğini kabul etmek ve sosyalist tehdide karşı emperyalizmle iyi geçinme davranışları arasında bocalar. Bunun sonucu birbirini değiştiren, uzak görüşten ve geriye-ileriye tereddütle gidip gelme sonucu doğuran kesin eylemden yoksun kararlardır. Bu politikada köylü kitlelerine karşı çekici olamadığından ve bunların desteği olmadan ulusal bağımsızlık hareketi yetersiz kalacağından, liderlik burjuvadan yavaş yavaş, çiftçilerin ileri kesimleri ile birleşen (ittifak eden) çalışan sınıfın ellerine kayar. İleri çiftçiler kesimi, inanç olarak sosyalist olması gerekli olmayan, ancak bağımsızlık elde olunduktan sonra kapitalist üretimi ilişkilerinin devamında çıkarı bulunmayan bir guruptur. Demek oluyor ki, sonunda sömürülen ülkelerde de, sömüren ülkelerde olduğu gibi emperyalizme karşı koyma, çalışan sınıfın bir kısmına düşmektedir. Uzun sürede sömürge burjuvazisi bağımsız bir tarihi rol oynamaya yeterli olmayıp iki karşıt guruba ayrılma durumundadır. Bu guruplardan birisi, hiçbir dayanağı bulunmayan ayrıcalıklarını sürdürmek için emperyalizm ile açık bir birleşme (ittifak) yolunu denerken, diğer gurup sosyalizmin kabulü pahasına da olsa, ulusal bağımsızlık davasına bağlı kalırlar.

Görülüyor ki, birbirinden bağımsız olarak emperyalizme karşı koyan kuvvetler bir tek büyük hareketin içinde kaynaşma yolundadır. Emperyalizm içinde artan çelişkiler gerilemesine ve bu gerilemeye birlikte sosyalizmin yayılıp gelişmesine yol açar.

KADINLARIN BÖYLESİ ...

A. SARICA

Bir yıla yakın süren bir geziden dönüşümde sevinerek gördüm ki, Türkiye'de aydın kişi kendi toplumunun sorunları ile gittikçe daha yakından ilgilenmektedir. Toplum düzeni ile ilgili konularda yazı ve çeviriler çoğaldığı gibi bunları okuyan, izleyen dar çevre de genişlemektedir. Ancak bu olumlu gidişe okumuş türk kadınının gerektiği kadar katılmadığını da üzülererek görüyoruz.

Cumhuriyet Türkiye'sinde yetişen, Atatürk'ün kendisine tanıdığı haklardan bol bol yararlanan kültürlü kadınlarımızın çoğunluğu ne yazık ki «kültürlü» niteliğine hak kazanmayacak bir yaşayış düzeni içindedirler. Bu kadar her hakkın bir ödev, bir sorumluluk getirdiğinden habersiz gibidirler. Kendi küçük, bencil dünyaları içine hapsedilmiş, toplumdan tamamen kopmuş yaşayan bu kadınlar yalnız kendi hayatlarını ıslaf etseler onları belki bu kadar suçlamıyagız. Ancak bu fakir ülkenin çok sınırlı öğretim olanaklarından, sadece ağızlarında gümüş kaşıkla doğmuş olmanın verdiği üstünlük nedeniyle, en iyi şekilde yararlanmış bu insanlardan küçük bir karşılık beklemek hakkımız değil midir?

Bir süre önce katıldığım bir toplantıdaki konuşmalar kadınlarımızın olumsuz yaşayışlarını olduğu gibi yansıtıyordu. On kişi kadar vardık. Hepsi yabancı dil öğrenen bir okul mezunu idiler. Bir ikisi üniversiteyi de bitirmişti. Ve ister inanır ister inanmayın, bu toplantıda konuşmalar bir saat, göz kapaklarını o gün için özel olarak yeni bir biçimde boyatan bir hanımın göz boyası çevresinde döndü durdu. Bu çok önemli konu tükencince Ankara'da yayınlanan bir İngilizce derginin dedikodu sütunlarına geçildi. Hanımlar bildikleri yabancı dili sadece ve sadece bu türlü yayınları izleyebilmek, bir de anadilleriyle söylenen cümleleri yabancı sözcüklerle süslemek için kullanıyorlardı. Bunun dışında değil yeni şeyler öğrenmek, öğrenmiş olduklarını da tüm unutmuslardı.

(Sonu : s. 45 de)

İKİNCİ CİHAN SAVAŞINDA (1939 - 1945)

TÜRKKAYA ATAÖV

1939 baharında İngiliz Hükümeti Nazi saldırısını önlemek için Londra ve Paris'te başlayan ve muhtemelen Moskova'ya varan bir savunma sistemi düşünüyordu. İngilizler Moskova'ya varabilmek için iki yol denemek istediler : Sovyetler ile doğrudan doğruya müzakereler ve Ankara kanalıyla Moskova'ya yakınlaşma. İngiltere'nin Ankara'ya 18 Mart 1939 da ilk defa olarak Romanya bir saldırının kurbanı olursa Türkiye'nin nasıl bir tepki göstereceği sorusuna Ankara'dan saldırıya karşı savunma tedbirlerini «dostan bir ruh» içinde inceleneceği cevabı gelmişti. İtalya'nın 1 Nisan 1939 da Arnavutluk'u ele geçirmesi ve Korfu'yu işgali olasılığının belirmesiyle Yunanistan'ın durumu da tehlikeye giriyordu. İtalyan Dış İşleri Bakanının 15 Nisan 1939 da Arnavutluk'un işgaliyle ilgili açıklaması kimseyi ikna edemedi. Mihver'in genişleme siyaseti karşısında Türkiye'de kendini sürprizlere karşı korumak zorundaydı. İtalya'nın yalnız Arnavutluk'da herbiri 15.000 kişilik beş tümeni vardı. Arnavutluk'un işgalinden bir gün sonra buluşan Romanya Dış İşleri Bakanı Gafenco ve Saraçoğlu Balkanlar'da statükoyu korumada anlaştılar. Romanya silâhlı bir çatışmaya girecek olursa, Türkiye dostça bir tarafsızlık güdecekti.

Nisanın ikinci yarısında başlayan Türk - İngiliz konuşmaları Saraçoğlu - Gafenco anlaşmasından daha öteye gidiyordu. Bu gidişi durdurmak için Berlin Ankara'ya eski Şansölye Von Papen'i elçi olarak atadı. Bir kaynağa göre, Berlin Papen için daha Mart 1938 de *agrement* istemiş, fakat Atatürk Avusturya'nın Almanya'ya ilhakında Papen'in parmağını sezdikinden bu atamayı doğru bulmamıştı (O. Dutch, *The Errent Diplomat*, s. 265.) Türkiye bir yandan İngilizlerle temasları ilerletir ve Akdeniz'in güvenliğiyle ilgili bir anlaşmaya varmağa çalışırken, diğer yandan da Sovyetler ile Karadeniz'in güvenliğiyle ilgili bir görüş birliğine varmak istiyordu. Sovyet Dış

İşleri Komiseri Yardımcısı M. V. Potemkin'in 28 Nidansa Ankara'ya gelişi bundandı. Bu temasta Türkiye önce İngiltere ve Fransa ile bir anlaşma yapmayı, buna sonra da Sovyetler'in katılmasını teklif etti. Bu yol gerçekleşmeyecek olursa İngiltere ve Türkiye 1935 Fransız - Sovyet Pakti etrafında toplanacaktı.

Fakat Türk - İngiliz konuşmaları pürüzsüz ilerliyordu. Daha çok Hatay sorunu yüzünden Fransızlarla aramız iyi olmadığından 12 Mayıs 1939 da yalnız İngiltere ile ortak bir bildiri yayınlanarak her iki hükümetin daha uzun süreli bir anlaşma imzalamak kararında oldukları ve «Akdeniz bölgesinde savaşa yol açan bir saldırı halinde, birbirine yardımcı olacakları» açıklandı. Bu bildirinin İngiltere - Fransa - Sovyetler Birliği üçlü konuşmaları üstünde olumlu bir etkisi olacağı da düşünülüyordu. *Izvestia* (15 Mayıs) bildiriyi «dünya barışı uğruna bir yatırım» olarak tanımlamıştı. Alman *National - Zeitung* (13 Mayıs) ise Türkiye'nin «saldırgan pakt sistemine katıldığından şikâyet ediyordu. Hatay sorununun yararıma çözülmesiyle 23 Haziran 1939 da Fransızlarla da öncekine benzer bir bildiri yayınlandı. Buna karşılık, Almanya Türkiye'ye ihracaatını kısıttan başka önceden satın alınan silâhların Türkiye'ye satışını durdurdu. İnönü ise 7 Haziran 1939 da Papen ile görüştüğü zaman Berlin'in kontrat hükümlerine uymaktan kaçındığı gerçeğinin Türk basınında yayınlanmasını engellediğini söyleyerek 1914 de İngiltere'nin buna benzer şekilde bir davranışını halkın daha unutmadığını hatırlattı. Ertesi gün Türk büyükelçisiyle konuşan Ribbentrop da Türkiye'nin İngiltere ile birlikte «saldırgan bir politika güttüğünü» söylüyordu. Elçinin raporuna dayanarak 12 Haziranda Papen ile konuşan Dış İşleri Bakanı Saraçoğlu «bu çok ciddi» tepkinin nedenini sorduktan sonra Türk kamu örgütlerinde çalışmakta olan Almanların kontratlarının yenilenmemesi için emir veriyordu.

Almanya Türkiye'ye karşı tehdit eder bir tavır takınır ve İngiltere'den askerî ya da ekonomik yardım görmezken İngiltere Türkiye'nin Romanya ve Yunanistan'a karşı taahhüde girişmesini de istiyordu. Türkiye üstünde Alman siyaset ve ekonomik baskısı artar ve İngiltere buna çözüm yolu bulamazken Ankara, Londra, Paris ve Berlin Moskova ile temas halindeydiler. O zaman Türkiye, İngiltere ve Fransa ile tasarladığı gibi Sovyetlerle ikili karşılıklı yardım anlaşması düşünüyordu. Aynı şekilde, Türkiye'nin bir köprü görevini göreceği İngiliz - Sovyet anlaşması da Türk - İngiliz anlaşmasını kolay işler bir duruma sokacaktı. Türkiye Sovyet tutumunu kesinlikle bilmedikçe Akdeniz ile ilgili kararları kolaylıkla alamayacaktı. Hatta, İngiliz Avam Kamarası Liberal Parti ileri gelenlerinden Sir Archibald Sinclair «Rusya ile işbirliğinden emin olmadan Türkiye bir asker, bir gemi ve bir top bile ileri sürmez» diyecek kadar ileri gitmişti. İngiliz Dış İşleri Bakanı Viskont Halifax'ın 24 Mayıs 1939 da Ankara'daki Büyükelçi Knatchbull - Hugessen'e yazdığına göre, İnönü Türkiye - İngiltere - Fransa ve Sovyetler'in «Saldırıya Karşı Birlik Bildirisi» imzalamalarını istiyordu. İnönü beşinci devlet olarak Polonya'nın da sözünü etmişti. Fakat 23 Ağustos 1939 Nazi - Sovyet Paketi bu hesapları boşa çıkardı. Bu tarihten önce Türkiye hem müttefik, hem Sovyet dostu olabilirdi. Bu pakt ve Türkiye'nin daha önce katıldığı iki bildiri Türkiye ile Sovyetler'i karşı karşıya getirdi. Sovyetler daha çok savaş dışında kalmak için böyle bir yol tutmuşlar ve Almanların saldırmazlık tekliflerini kabul etmişlerse de Türkiye muhtemel İtalyan saldırısına karşı olan garantilerinden vazgeçemezdi. Sarıcağlu İngiliz ve Fransızlarla varılan görüş birliğini zedelemeyen Sovyetler'le yakınlaşma imkânlarını aramak için 26 Eylül 1939 da Moskova'ya gitti. İki tarafın görüşleri bağdaştıramadığından Sarıcağlu'nun düşündüğü anlaşma da imzalanamadı. Sarıcağlu - Molotov görüşmelerine değinen İnönü bir anlaşma ümit ettiklerini, bunun bugün için gerçekleşemediğini, fakat Türkiye'nin dostluk siyasetinde devam edeceğini söyledi (İnönü'nün söylev ve Demecleri, s. 341-342.)

Alman tehdidi, İtalyan korkusu ve Sovyetlerin kenara çekilmesi sonucunda Türkiye 19 Ekim 1939 da İngiltere ve Fransa ile bir karşılıklı yardım anlaşması imzaladı. Bu ittifaka göre, Türkiye kendine yapılan bir saldırı sonunda bir Avrupa devletiyle silâhlı çatışmaya gittiği ya da bir Avrupa devleti Akdeniz'de Türkiye'yi de çatışmaya katan bir saldırı da bulunduğu zaman İngiltere ile Fransa Türkiye'ye yardım edecekler ve İngiltere ile Fransa bir Avrupa devletinin Akdeniz'de saldırısına uğrar ve 13 Nisan da Romanya ve Yunanistan'a verdiği garantilerden ötürü çatışmaya girmek zorunda kalırsa Türkiye de bu iki devlete yardım edecekti. Yalnız 2 No. lu Protokole göre bu hükümler Türkiye'yi Sovyetler'le silâhlı bir çatışmaya sürüklemeyecekti. Almanya da Türkiye'nin İngiliz ve Fransızlar yanında savaşa girme-

sini engellemek için Sovyet korkusunu ayakta tutmağa gayret etti.

İtalya'nın savaşa girmesi ve Fransa'nın düşmesi Türkiye'nin durumunu daha da güçleştirmişti. Mussolini'nin 10 Haziran 1940 da Piazza Venetia da yaptığı savaş ilanı konuşması Ankara'da bir bomba tepkisi yapmıştı. 22 Haziran'da da Fransa'nın düşmesi Türkiye'nin dayanaklarını zayıflatıyordu. İngiliz ve Fransız Elçileri Sarıcağlu'nu ziyaret ederek Türkiye'nin savaşa girmesini istedikleri zaman 19 Ekim ittifakını imzalayan elçi Massigli'nin Vichy Hükümetine karşı tavrı bile kesin değildi. Türkiye 2 No. lu Protokola dayanarak savaşa girmede Türkiye sınırlarının herhangi bir noktasından sürprizli bir saldırı bekliyordu. Bu arada, Almanlar Türk kabinesindeki İngiliz taraftarı ya da Alman aleyhtarı bakanların uzaklaştırılması için baskıda bulunduktan başka bir takım komplolar da hazırlamışlardı. Cevaben, 12 Temmuz 1940 da, Başbakan Mecliste Kemalist Türkiye'nin Osmanlı vezirleri toplumu olmadığını ve bakanların yabancı hükümetlerin tercihlerine göre uzaklaştırıp tayin edilemeyeceğini söyledi. Papen, bu defa, İngiltere'nin mutlaka yenileceğinden ve Türkiye'ye On-iki adayı verebileceklerinden söz açıyordu.

Barışın ilk yılı Müttefikler büyük askerî yenilgilere uğramasına rağmen Türk Hükümeti Mihver'in baskısına dayanmağa çalışıyordu. Romanya teslim oluncaya kadar Balkan Birliğini ayakta tutmağa çalıştı. 28 Ekim 1940 da İtalya Arnavutlukta kuvvetlerini Yunanistan'ın üstüne yürüttü. Bu koşullar altında İngiltere Türkiye'nin 1939 Andlaşmasına uyarak savaşa girmesini bile istemedi. İngiltere Türkiye'yi Balkanlarda hiç destekleyemezdi. Andlaşmayı imzalayan devletlerden biri olan Fransa işgal altındaydı. Yalnız Türkiye Yunanistan'a Trakya'daki kuvvetlerini güven içinde çekileceğini ve Bulgaristan'ında Yunan topraklarına kuzeyden saldırma ihtimali karşısında herhalde diplomatik yollarla bunu engellemeğe çalışacağını söyledi. Ankara Yunan ordusuna buğday ve canlı hayvan göndererek de yardımda bulundu. Bu arada Türkiye 17 Şubat 1941 Türk - Bulgar İyi-Komşuluk ve Saldırmazlık Andlaşmasıyla Trakya sınırlarını biraz daha garantiledi. Fakat 28 Şubatta Ankara'ya gelen Eden ve Dill'e Menemencioğlu Türkiye'nin savaşa giremeyeceğini söyledi. Alman ordularının 1 Mart 1941 de Bulgaristan'a girmesinden üç gün sonra Hitler İnönü'ye gönderdiği özel bir mektupta Almanların Türk sınırının altınısı mil açığında duracaklarını söylüyordu. Hitler'in garantisine rağmen Türkler Meriç üzerindeki köprüleri yıktılar. 18 Mart 1941 de Sarıcağlu'nun Eden ile Kıbrıs'daki gizli konuşmasından sonra Sovyetler Türkiye saldırıya uğrarsa tarafsız kalacaklarını bildirdiler. Bu arada, Bağdat'da İngiliz aleyhtarı Rasit Ali isyanına yardım için Türkiye yoluyla Alman silâhlarının gönderilmesine müsaade edilmedi. 17 Nisanda Yugoslavya düştü. 23 Nisanda da Yunanistan teslim oldu. Türkiye bu koşullar altında Almanya ile 18 Haziranda

bir saldırmazlık andlaşması imzalanmak zorunda kaldı. Bu sırada, Hitler Türkiye'ye Suriye'yi, Rıdibentrop da biraz Bulgar toprağı ve bir kaç Ege adası vermeyi teklif etti. Bu tekliflere iltifat edilmedi. Dört gün sonra Almanya Sovyet topraklarına saldırdı. O sırada krom andlaşması yapmak için Ankara'ya gelen Clodius'a İnönü Lausanne andlaşmasından söz ederken şunları söylüyordu. «İnatçı Lord Curzon'a Türkler yabancı bir devlete ayrıcalık tanımaktansa ölmeğe razı olduklarını söyledim; bu görüş halkımda, bugün, zamankinden daha kuvvetlidir. Papen de Türkiye'ye İran, Suriye ve Irak'tan bazı topraklar teklif edince Saraçoğlu şu cevabı vermişti. «İskoçya'yı da isterim!» Türkiye İskenderun'dan Hopa'ya kadar bütün kıyılarını koruma tedbirleri alıyordu.

Savaşın gidişi ancak 1942 sonlarında İngilizlerin El Alamein ve Sovyetlerin Stalingrad karşı saldırısıyla değişmeye başladı. Türk tarafsızlığı da buna paralel olarak Müttefikler yanına daha fazla işlemeğe başladı. Churchill de Kazablanka Konferansında (14-15 Ocak 1943) Türkiye'nin savaşa girmesi ni destekliyordu. 30 Ocak Adana konferansı bunun sonucu oldu. İnönü Türkiye'nin yeterli savaş malzemesi olmadığı için savaşa katılamayacağını söyledi. Sadece bir ortak Türk - İngiliz Askeri Kurulu kuruldu. İtalya'nın 8 Eylül 1943 de tesliminden sonra Türklerin direnmelerinin azalacağı sanıldı. Ekim - Kasım 1943 Moskova Konferansından sonra Ege adalarındaki İngiliz Karakollarını korumak için Türklerden üs istendiyse de verilmedi. Tahran'da alınan bir kararla (28 Kasım - 1 Aralık 1943) İnönü Kahire'ye davet edildi. Hükümetçe cevabımız şu oldu :

Konuşmalar Tahran'da alınan kararları esas kabul edip yer alacaksa, İnönü gelmeyecekti. Serbest bir fikir alış veriş olacaksa, gelecekti. İnönü savaşa girmek için kabarık bir savaş malzemesi istiyor, Poosevelt de Churchill'i genellikle desteklemekle birlikte Balkanlar'da yeni bir cephenin açılmasına taraftar görünüyordu. Kahire'de Türkler iki şeyden şüphe etmişlerdi : Müttefikler Tahran'da Türklerle ilgili olarak fakat onlara danışmadan bir karar vermişlerdi. Sonra İngilizler Türk üslerinde yalnız kendi kuvvetlerini kullanma eğilimindeydiler. Askeri işbirliğini konuşmak üzere Ankara'ya gelen heyet anlaşmazlıktan ötürü 3 Şubat 1944 de ayrıldı. Diğer yandan, 21 Nisan'da da Almanya'ya krom ihracı durduruldu ve Almanya ile diplomatik münasebetler 2 Ağustos'da kesildi. Türkiye Birleşmiş Milletler'in kurucu üyelerinden olarak San Francisco'ya katılıyordu.

İkinci Cihan Savaşı sırasında Türk ulusal çıkarları titizlikle korunmuştur. Ufak bir hatâ Türkiye'yi silâhlı savaşmanın içine atabilir ve Türk topraklarını bir savaş alanına çevirebilirdi. 1939 - 1945 yılları arasında Türkiye büyük devletlerin kendi isteklerine göre, sağa sola hareket ettirdikleri bir devlet olmadı. Türkiye tarafsız bir müttefik olarak durumunun büyük devletler için de yararlı olduğunu kabul ettirebilirdi. Büyük devletlerin istekleri çatıştıkça Türkiye

üstündeki baskıya karşı koyma imkânlarını kazanıyordu. Bu çatışma yalnız Mihver ve Müttefikler arasında değil, Kahire'de görüldüğü gibi Roosevelt ile Churchill arasında da olabiliyordu. Bu devletlerin Türkiye'ye ilgisi arttıkça denge daha kompleks oluyor ve Türkiye'ye bundan faydalanma imkânları veriyordu. Türk ulusal çıkarları bu serbesti içine güvencele korunabildi.

KADINLARIN BÖYLESİ...

(Başı : s. 42 de)

O kadar unutmışlardı ki biri, akşam Shakespeare'in bir oyununa yetismek için erken ayrılmak zorunda olduğunu anlatırken Coriolanus adını bulup söylemeyi ancak bazı yardımlarla başarmıştı.

Bir aralık, Amerika'da yerleşmiş, tatilini İstanbul'da geçiren bir hanımın yaşayışı ile ilgilendi. Dışışleri memurlarımızdan birinin hanımı çok boyalı gözlerini süzüp, yine çok boyalı dudaklarını bükerek, «Aman Allah korusun, öyle hayatı ne yapılm. Beverly Hills'de evi, swimming-Pool'u var, ama bir tek hizmetçisi bile yok. Dünyada öyle yaşamaya yaşama mı derim? Kat'iyen tahammül edemem» dedi.

Bu pek sayın hanımımızın kocası yanında bir demirperde ülkesinde Türkiye'yi temsil edecekti. Tebriklerde biraz acıma da vardı. Öyle ya demirperde ülkesi demek yokluklar, kısıntılar içinde yaşamak demekti. Ama hanımımız buna katlanmıyacaktı tabii. Hemen kocasına emretmiş, Amerikanın diğer ülkelerdeki vazifelileri için hazırladığı, buralara götürülmesi gereken eşyalarla ilgili «report»unu gefirtmişti. Bu «report»a göre hazırlık yapacaktı. Ne var ki bu arada sayın sefire gideceği ülkenin durumu, geçmiş, insanları, kültürü v.b. özellikleri ile ilgili bir kitapçık okumak zahmetine katlanmıyıştı. Katlanıyorsa gittiği ülkenin eski, ileri bir sanayi ülkesi olduğunu, üretiminin Türkiye'yi kat kat geçtiğini, halkının ortalama yaşama düzeyinin bizden çok üstün olduğunu bilecekti. Kaldı ki yaşayacağı ülkenin insanları, toplumunun özellikleri kültürü konularında bir fikir edinmek de aklından geçmiyordu. Ne lüzum vardı sanki! Dışışleri memurları ancak yine dışışleri görevlileri ve «high society» ile temas ederlerdi. Onlar da dünyanın her yerinde aynı idiler. Bunların dışındaki insanlara gelince, onlarla ilgilenmek yakışık bile almazdı doğrusu.

Bu nazlı hanımlarımız da eninde sonunda kadınlardır, bir aralık çocuk konusuna değinmek ihtiyacını duydular. Çocukların okul problemlerinden söz edilirken, birisi çocuğunun daha iyi yetiştirilmesi için gününün bir iki saatini hiçbir şekilde feda (!) edemeyeceğini anlatıyordu ki dayanamadım, bu ilginç toplantıdan kaçtım.

A. SARICA

İlk Türk - Sovyet Münasebetleri ve bir konuşma

ERDOĞAN BAŞAR

SOSYAL ADALET'in Ağustos 1984 sayısında Türk-
kaya Ataöv'ün «Türk Dış Politikasına Kısa Bakış»
başlığını taşıyan bu yazı serisi yayınlamaya başlandı.
İlk yazı 1919-1923 arasında «Ulusal Kurtuluş Savaşı»
yıllarının dış münasebetlerini ele alıyor. Bunun da bi-
rinci bölümünü yazar, «Sovyetler Birliği ile Münase-
betler»e ayırmış.

Sayın Ataöv bu bölümde daha Atatürk'ün Samsun'a
çıkışından önce, Sovyetlerin yenik Osmanlı imparator-
luğuna karşı tutumlarında lehte bir değişiklik belir-
dini tesbit ediyor. Sonra, Sovyetler Birliği Dışişleri Ba-
kanı (Halk Komiseri olsa gerek) Çiçerin'in 13 Eylül
1919 tarihli bildirisiyle, Çarlık Rusyasının İstanbul ve
çevresi ve Boğazlar üzerindeki bütün hak ve isteklerin-
den ve her türlü toprak iddialarından yeni Rusya'nın
vazgeçtiğini belirtiyor. Daha sonra Mustafa Kemal'in
26 Nisan 1920'de Lenin'e yazdığı bir mektupla Misak-ı
Milli'nin amaçlarını açıkladığını ve emperyalizme kar-
şı askeri ve siyasi bir ittifak teklif ettiğini anlatıyor.
2 Haziran 1920'de Sovyetler Birliği, Ankara Hükümeti-
ni resmen tanıyor. 16 Mart 1921'de de taraflar arasın-
da dostluk anlaşması imzalanıyor.

Görüldüğü gibi sayın Ataöv, Sovyetler Birliğinin
Türkiye ile münasebetlerinde ilk adımı Sovyetler Bir-
liği Dışişleri Halk Komiserliğinin 13 Eylül 1919 tarihli
bildirisi, ilk teması da Mustafa Kemal'in Lenin'e 26 Ni-
san 1920 tarihli mektubu olarak kabul ediyor. Bu, bu-
güne kadar bilinenlere uygundur.

Vaktiyle ittifakçıların Teşkilât-ı Mahsusasında ça-
lışıp başkanlığa kadar yükselen, sonra İstanbul işgal
altındayken gizli M.M. Grubu Başkanı olan daha son-
rada Ankara Hükümetinin istihbarat işlerinde vazife
alan, emekli albay Hüsamettin Ertürk, hatıralarında
yeni bir olay zikretmekte ve bununla Milli Kurtuluş
Hareketimizin tarihine yeni bir ışık tutmaktadır.

HAVZA'da geçen olay şöyle anlatılıyor :

«... Mustafa Kemal ve arkadaşları, sıcak
sularıyla şöhret almış bu şirin beldede tam 22
gün kalmışlar, buraya kadar gelmiş olan bir
Sovyet Heyeti ile görüşmüşlerdi. Heyetin başın-
da Rus Miralayı Budiyeni bulunuyordu. Bu pala-
tın, babayani askerle Mustafa Kemal'in ah-

baplığı süratle ilerlemiş ve kısa zamanda dost ol-
muşlardı. Miralay, Mustafa Kemal'e bolşevik
Rusya'nın silah ve cephane ile para yardımını
vadediyor, buna mukabil müşterek düşmanları
olan İtilâf Devletlerine karşı, Türkleri mücade-
leye davet ediyordu. Budiyen'in istekleri yalnız
bu kadarla kalsaydı Mustafa Kemal Paşa çok-
tan razı olacak, müzakerelerin de uzun sürüp git-
mesine mahal kalmıyacaktı. Fakat Rus miralay-
nın dilinin altında birşey vardı. Nitekim pek az
sonra o da baklayı ağzından çıkarmış oluyordu.
Miralay, Mustafa Kemal'e şöyle so-muştu:

— Acaba General Hazretleri, Anadolu'da
kurulacak hükümet için nasıl bir rejim düşün-
yorlar?

Mustafa Kemal, muhatabının maksadını pek
güzel anlamış ve hemen, şaşırmadan cevabını ver-
mişti:

— Tabii Sovyetlerin Şuralar Cumhuriyetine
benzer bir hükümet tarzı.

— Yani, bolşevikliğin prensipleri üzerine ku-
rulmuş bir cumhuriyet, değil mi generalim?

— Öyle olacak; devlet sosyalizmi dersek da-
ha doğru söylemiş oluruz.

— Yalnız sosyalizm, içtimai sahada hüküm
süren bir tarzdır. Biz sizin komünizmi de gözden
geçirmenisi istiyoruz. Ancak büyük komşunuz
Rusya o zaman size elinden gelen yardımı yap-
acaktır.

Mustafa Kemal Paşa miralay Budiyenin pe-
şinen söz almaya çalıştığını görüyor, kendisi için
tutulacak golda bu müzaherete muhtağ oldu-
ğunu da unutmuyordu. Sovyet Heyeti Havza'dan bür-
yük bir ümidle ayrılmıştı. Fakat Mustafa Kemal
Paşa bunları mükemmelen atlattı. Hatta teh-
like büyürse bir Rus Kolordusundan da faydala-
nılacaktı. Havza görüşmeleri Mustafa Kemal'e
düşmanları için O'nun komünistliği kabul ettiği
şeklinde işaa edilmiş ve dar görüşlüler, büyük
türk önderinin bu kadar basit bir pazarlıkla bür-
tün gayelerinden vazgeçeceğini zannetmişlerdi.
Büdhare kendisiyle görüştüğüm Fevzi Çakmak
bu hadise hakkında Mustafa Kemal Paşanın ken-
disine:

SOSYAL ADALET

— O zaman bir sırat köprüsü geçmek zorunda idik; meşhur sözdür, köprüyü geçene kadar.. dayı dedik, vesselâm demişti...» (1)

Ve şöyle devam ediyor:

«... Mustafa Kemal Paşa, karşısında babayana tavırlarına, palabıyıklarına ve türk dostu görünmek isteyen bütün yapmacık hallerine rağmen, alttan alta vaziyeti iskandil eden, kurnaz bir rus askeriyile karşı karşıya bulunduğunu görüyordu. Ona cevaben ;

— Evet miralayım, vaziyetimiz ciddi nuzuktur. Fakat işte bizim milletin hususiyeti de böyle felâketli zamanlarda iş görmesi, harikalar yaratmasıdır. Siz müsterih olunuz, müsterek düşmana karşı bizi tahmin ettiğinizden daha tehlikeli ve hesaba katılmağa değer bir kuvvet olarak bulacaksınız, buna da şaşmayınız.

Miralay Budiyeni burada yutkunmuş ve sonradan bana merhum Cevat Abbas'ın anlattıklarına göre epey düşündükten sonra:

— Rusyanın bütün ihtiyaçlarınıza tamamlamağa hazır bulunduğunu size arz etmek vazifesini üzerime almış bulunuyorum. Yeter ki siz de bizim arzularımızı yapınız. Padişahlığı, hilâfeti lâğvediniz, komünistliği ilân eyleyiniz, demişti.

Mustafa Kemal, miralayı tam söylettirmişti. Artık Sovyetlerin yardım perdesi altında ne yapmak istediklerini, bu kurnaz olmasına rağmen ne de olsa asker olan ve hakikatte bir diplomat derecesinde konuşma metodlarına ve inceliklerine vâkıf bulunmayan Budiyeni, hepsini ağzından çıkarmıştı. Mustafa Kemal Paşa, o zaman gayet teenni ile konuşmuş, karşındakilere hem ümit vermiş hem de emniyet telkin etmişti. Gülererek şöyle cevap verdi:

— Aziz miralayım, buyurduğunuz işler şimdî tasavvur eylediğiniz kadar kolay değildir. Padişahlık müessesesi esasen zayıflamıştır, yıkılmak üzeredir. Hilâfet için biraz daha sabırlı, hattâ biraz daha dikkatli olmak lazımdır. Arkamızda bir de islâm âlemi vardır. Bunu da hesaba katacağız. Onların müzaheretini bugün için elzemdir. İngilizleri ancak bu sayede yerlerinde tutacağız. Komünistliği ilân etmek te bugün için imkânsızdır. Evvelâ dâvayı memlekete anlatmak lazımdır. Şimdi bizim tek bir hedefimiz vardır. O da harbi, mücadeleyi kazanmak, istilâyı ortadan kaldırmaktır. Zaferi kazandığımız zaman şartlarınızı daha sakin ve rahat bir ruh hali içinde düşüneceğiz.» (2)

Şöyle de bitiyor :

«... Havza konuşmasının büyük yardımı olmuştu. Miralay Budiyeni gerek Lenin'in, gerek Stalin'in ve gerekse Troçki'nin en mutemed adamı idi. Tam bir rus olan ve askerlikten başka birşey bilmeyen, ihtilâl şerhlerine körükörüne merbut bulunan miralayın görüşüne itimad etmek lazım geliyordu. O, Sovyet Rusyaya avdet ettikten ve Mustafa Kemal Paşa da askerlikten istifa ederek, Millî kongrelerde riyasete seçildikten

ve İstanbul Hükümeti ile Padişaha fiilen meydan okuduktan sonra, Rusyadan istediği herşeyi, top, tüfek, cephane ve altın rubleyi alabilmiş, buharlı Sovyetlerin yardımı büyük taarruzdan evvel en verimli safhaya ulaşmıştı.

Mustafa Kemal fiihakika padişahlığı, hilâfeti kaldırmış, fakat komünistliği kabul etmemişti. Çünkü ne türk an'aneleri, ne islâm akideleri bu mezhebe imkân vermezdi. Mustafa Kemal da hem türk ve hem de müstümandı.» (3)

Bu Sovyet Heyetinin gelmesi ile ilgili ilk temaslar, geliş ve dönüş yol ve tarihleri ve müzakere zabıtları konusunda, ne yazık ki hiçbir bilgimiz yok. Bununla beraber Hüsamettin Ertürk'ün anlattığına göre Sovyet temsilcisinin telkin etmek istediği esaslar şunlar oluyor :

— Emperyalistlere karşı Millî Kurtuluş hareketine girişilmesi;

— Padişahlığın ve hilâfetin lâgıvı;

— Komünistliğin ilânı;

Bunlara karşı da sınırsız bir destek, «bütün ihtiyaçları gidermek» vaad ediliyor.

Sovyet murahhasının teklif veya temennilerinden ilk ikisi, yani emperyalizme karşı savaş ve padişahlığın ve halifeliğin kaldırılması esasen Millî Mücadelenin ilk hedefleri arasındaydı. Meselâ Amasya Kararlarında ve Misak-ı Milli'nin son maddesinde bunu görmek mümkündür. Büyük Nutukta da bunu doğrulayacak birçok yerler var. Şu halde bunlar, yardım vaadi karşılığında Sovyetler tarafından istendiği için yapılmış şeyler değildir. Hattâ yardımın bu vaadler karşılığı yapıldığı da pek akla yakın gelmiyor. Belki, o tarihlerde birbirine paralel yürüyen iki hareketin müsterek noktaları bu suretle tesbit edilmiş oluyordu.

Sovyet temenni veya taleplerinin sonuncusu, yani komünistliğin kabul ve ilânı ise münakaşa ve tetkike değer.

Yukarı aldığımız metinde Budiyeni'nin :

«— Yani bolşevikliğin prensipleri üzerine kurulmuş bir Cumhuriyet, değil mi Generalim?» sorusuna Mustafa Kemal'in ilk cevabı :

«— Öyle olacak, devlet sosyalizmi desek daha doğru söylemiş oluruz» dur.

Aynı metinde daha sonra; Sovyet murahhasının:

«... Padişahlığı, halifeligi lâğvediniz, komünistliği ilân eyleyiniz.» yolundaki ısrarına da :

«... Komünistliği ilân etmek te bugün için imkânsızdır. Evvelâ dâvayı memlekete anlatmak lazımdır. Şimdi bizim tek hedefimiz vardır. O da harbi, mücadeleyi kazanmak, istilâyı ortadan kaldırmak, Zaferi kazandığımız zaman, şartlarınızı daha sakin ve rahat bir ruh hali içinde düşüneceğiz.» cevabını veriyor.

Amerika'da bulunan arkadaşımız Mehmet Oğuz, bu yazısında, Ağustos ayı başında Amerikan Hava Kuvvetlerine mensup uçakların Kuzey Vietnam'ı bombalama olayının Amerikan halkoyundaki yankısını ve olayın içyüzünü anlatıyor.

TONKİN KÖRFEZİ

OLAYLARI

MEHMET OĞUZ

2 Ağustos günü radyolar programlarını keserek şu haberleri veriyorlardı: «Üç Kuzey Vietnam hücumbotu uluslararası sularda 'devriye' gezen bir Amerikan destroyerine hücum etmiştir. Amerikan destroyeri Moddox bu hücumu hiçbir hasara uğramadan atlattır. Hattâ, hücum eden her üç gemi ağır hasara uğratılmıştır.» Bu haber bomba tesiri yapmış, bilhassa Kuzey Vietnamlıların durup dururken bir Amerikan destroyerine saldırması bir muamma olarak zihinlerde

Yani Mustafa Kemal o konuşmada komünistliği kabul ve ilân gibi bir taahhüt altına girmiş görünmüyor. Bu olguya Sovyetler açısından baktığımız zaman da yardım, komünistliğin ilân şartına bağlanmış olmuyor.

Esasen Sovyetlerin de kendi sistemlerinin kabul ve tatbikini Atatürk ve arkadaşlarından isteyecek kadar saf olduklarını düşünmek pek doğru olmasa gerek. Nitekim 1 Eylül 1920'de Bakü'de toplanan Şark Milletleri Kurultayı açış nutkunda Zinoviev şunları söylemişti:

«... Cemaatın hislerine riayet ediyoruz. Bunu değiştirmek bizim elimizden gelmez. Çünkü bu iş için çok çablamak ister. Şarkın ve başka memleketlerin dini akidelerine biz ihtiyatla yaklaşıyoruz. Bununla beraber Mustafa Kemal Hükümetinin Türkiye'de yürüttüğü siyaset Komünist Enternasyonalin siyaseti, yani bizim siyasetimiz değildir. Fakat İngiliz hükümetinin aleyhine yürüyen her inkılap mücadelesine yardım etmeye hazırız.» (A. Fuat Cebesoy, Moskova Hatıraları sah. 22-23)

Daha pek çok olay ve belgelere de teyid edilebileceği gibi, Sovyetler Birliğinin 1919 ve sonrasındaki yardımı askerî, siyasi veya ekonomik hiçbir şart karşılığı yapılmamıştır. Bu yardımlar mutlak hükümranlığımızdan, mutlak bağımsızlığımızdan hiçbir fedakârlığa mal olmamıştır. Atatürk, bu yardımlar karşılığı inanmadığı hiçbir şeyi yapmamıştır.

(1), (2) ve (3) İKİ DEVRİN PERDE ARKASI Sah. 338, 339, 340, 341, 342

düğümlemmiştir. Zira, Kuzey Vietnam gibi küçük bir devletin, dünyanın en kuvvetli filolarından biri olan 7'nci filoya saldırmak çılgınlığına kapılması pek de anlaşılır bir hareket değildir. Nitekim, Kuzey Vietnamın bu harekete durup dururken girişmediği, Amerikan senatosundaki araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Senato konuşmalarına geçmeden önce olayların gelişme şekline kronolojik bir sırayla göz atalım.

3 Ağustos günü Başkan Johnson, Amerikan deniz kuvvetlerine her türlü hücumu karşı koymaları ve saldırganları ezmeleri emrini verdi. Aynı zamanda Maddox'un yanına ikinci bir devriye gemisi verildi ve bir uçak gemisinden kalkacak olan jetler Maddox ve yeni eklenen C. Turner Joy destroyerlerini korumakla görevlendirildi. Aynı günde, Güney Vietnam Başbakanı Khanh, Amerikayı kuzeye saldırması için kışkırtıyor ve Amerikanın «Kâğıttan yapılmış bir kaplan» olmadığını ispat etmesi gerektiğini söylüyordu.

4 Ağustos günü Maddox ve C. Turner Joy'a sayısı hayli kabarık, Kuzey Vietnam gemilerinin saldırdığı ve Amerikan gemilerinin hiçbir hasara uğramadan, uçakların da yardımı ile, bir çok hücumbotunu hasara uğrattığı ve bunlardan en az ikisini batırdığı haberi verildi. Bu ikinci hücum durumunu büsbütün karıştıyordu. 7'nci filoya böylesine bir saldırıda bulunmak hakikaten büyük bir cesaret işi idi. Kuzey Vietnamın böyle bir cesareti nasıl bulduğu da merak konusu. Halbuki durum hiç de böyle değildi. İkinci hücumun yapıldığına dair Amerikanın elinde hiçbir tutanak yoktu. Birinci hücumda dünya basınına verilen bol bol fotoğraflardan bu defa hiç eser yoktu. Belki de bu defa Amerikalılar fotoğraf çekmeyi unutmuşlardı. Biz yine olayların seyrine dönelim.

5 Ağustos günü Amerikan uçakları Kuzey Vietnam'a saldırdılar ve 25 hücumbotu ile bir petrol deposunu yokettiler. Amerikanın bu zalimane hareketi, Amerikan hükümeti tarafından, kendi halkına, 'erkekçe bir hareket, 'suğunun cezasını vermek' şeklinde gösterildi. Anlaşılan Amerikan hükümeti hem davacı, hem de yargıç rolüne bürünmüştü yine. Aynı gün, Başkan Johnson, kongreye gönderdiği bir tasarıda «gereken her şeyi yapmak» için kongrenin desteğini istedi. Bu «gereken her şeyi yapmak» selâhiyetini Güneydoğu Asya'daki Amerikan silâhlı kuvvetleri mensuplarını korumak

(1) İçin istediğini söylüyordu. Yine aynı gün, Amerikan uçakları Kuzey Vietnam saldırdıktan sonra, Amerika, yavuz hırsız misali, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine şikâyetinde bulundu.

6 Ağustos günü Beyaz Sarayda, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U Thant şerefine büyük bir kabul resmi tertiplenmiştir. Gerçi bu ziyaret önceden kararlaştırılmıştı, fakat böyle parlak bir tören beklenmiyordu. Törenin böyle büyük ve parlak olmasını bazı diplomatik çevreler Vietnam olaylarına bağlıyorlardı. Beyaz Saraydan ayrılırken gazetecilerin sorularını cevaplandıran U Thant şunları söylüyordu: «Güvenlik Konseyinin meselenin çözümünü için faydalı olacağını sanmıyorum». Bu söz, 'Amerika uluslararası hukuku kendi eline almıştır. Suçluyu hem kendisi tayin ediyor, hem de cezalandırıyor, bize yapacak bir şey kalmadı' şeklinde yorumlanabilir. Aynı gün dünyanın belli başlı merkezlerinde Amerikan aleyhtarları nümayişler oluyordu. Bu nümayişlere sahne olan şehirler, Yeni Delhi, Tokyo, Glaskov (İskoçya), Toronto (Kanada), Melburn, Cezayir ve Stokholm. Nümayişlerde, Amerikanın saldırısı tel'in ediliyor ve Güneydoğu Asyadaki emperyalist emelleri dile getiriliyordu.

Olayların günü gününe gelişmesini böylece tamamladıktan sonra, Johnson tasarısının senatodaki görüşmeleri ve senato araştırmaları sırasında ortaya çıkan bazı gerçekleri gözden geçirelim. Johnson tasarısı senatoda 88-2 ve temsilciler meclisinde 416-0 gibi bir çoğunlukla kabul edilmiştir. Aleyhte oy verenler, Oregon senatörü Wayne Morse ile Alaska senatörü Ernest Gruening'dir. Morse'un senatodaki konuşmasından bazı kısımları (New York Times, 6 Ağustos) okuyalım: «Tasariya meydan açan olaylarda Amerikanın en az Kuzey Vietnam kadar suçu vardır.» «Amerika, 1954 Cenevre anlaşmalarını -kendisi bu anlaşmalarda taraflardan biri olmasına rağmen- ihlâl etmiştir.» «Amerikanın, eski Hindicini sömürgesinin bir kesimine kendi seçtiği bir rejimi zorla empoze etmek istemesinin cezasını çekiyoruz. Cenevre anlaşmalarını ihlâl etmemizin cezasını çekiyoruz. Birleşmiş Milletler anayasasını ihlâl etmemizin cezasını çekiyoruz.» Konuşmasının bir başka yerinde de senator Morse şunları söylüyor: «Amerikan destroyerine her hangi bir saldırı yapılmadan önce, Güney Vietnam gemileri 3 ilâ 6 mil den Kuzey Vietnam sahillerine saldırdılar. Bu saldırı esnasında Amerikan gemileri Kuzey Vietnam sahillerinden 6 ilâ 11 mil arasında 'devriye' geziyordu. Unutulmamalıdır ki, Kuzey Vietnam karasularını 12 mile çıkardığını ilân etmişti.»

Senator Gruening ise senatodaki nutkunda şunları söylemektedir, (I.F. Ston's Weekly, 24 Ağustos): «Son olayları - Kuzey Vietnamlıların Amerikan gemilerine saldırması - kendi askeri hareketimizi arttırmamızın kaçınılmaz bir gelişmesi olarak kabul ediyorum. Her iki siyasal partimizin bir savaş politikasına kapılmalarını üzüntü ile karşılıyorum. Halbuki, bana seçmenlerimden gelen mektuplara bakılırsa Amerikan halkı barış politikasına bağlıdır. Bana gelen mektuplar Amerikan halkının fikrini temsil etmektedir. Mektup gönderenler arasında, piskoposlar, fakülte dekanları, üniver-

site profesörleri, iş idarecileri, öğretmenler ve emekli subaylar vardır.»

Senato soruşturması sırasında da Amerikan gemilerinin Kuzey Vietnam karasularına girdiği ve 31 Temmuzda Güney Vietnam gemileri Kuzey Vietnam sahillerini topa tutarken Amerikan gemilerinin sahilinden en fazla 11 mil uzakta bulunduğu ortaya çıkmıştır. 25 Mart 1964 tarihinde senatoda önemli bir konuşma yapan Arkansas senatörü Fulbright, hükümetin hareketini savunmak gibi bir ödevi yüklenmiş bulunuyordu. Halbuki Fulbright, 25 Mart konuşmasında Amerikanın dış politikasında gerçeklere yer verilmesini istemiş ve kuvvet politikasından vazgeçilmesini tavsiye etmiştir.

Ortaya çıkan bir ilginç durum da, Amerikanın, Kuzey Vietnam karasularını uluslararası sular olarak sayması ve buralarda devriye gezmek hakkını kendi kendine tanıması. İlginç olması bakımından, Wisconsin senatörü Nelson ile Fulbright arasında geçen konuşmanın bir parçasını buraya alıyoruz. (I.F. Stone's Weekly, 24 Ağustos). Nelson'un, Amerikan gemilerinin sahilinden ne kadar uzakta devriye gezdikleri sorusuna, Fulbright şu cevabı veriyor:

FULBRIGHT: — Sahile en az 11 mil girdiler, bunu da 12 mile kadar uzanan karasularını tanımadığımızı ispat için yaptılar.

NELSON: — Demek ki, bu devriye gemisi sadece 12 mil karasularını tanımadığımızı Kuzey Vietnamlılara ispat etmek için yapıldı.

FULBRIGHT: — Verilen sebeplerden biri bu.

NELSON: — Eğer Küba hücumbotları Florida sahillerini bombalasalardı ve bu sırada Rus gemileri sahillerimizden 11 mil ötede devriye gezselerdi, bu pek tehlikeli olurdu.

Güvenlik Konseyinde Amerikan saldırısını sadece Milliyetçi Çin ve İngiltere desteklemiştir. Çekoslovakya delegesinin konuşmasından bir parçayı aşağıya alıyoruz (I.F. Stone's Weekly, 24 Ağustos): «Stevenson (Amerikanın Birleşmiş Milletlerdeki temsilcisi), Laos, Vietnam, Kamboçya halklarının rahat bırakılmak istediğini yine tekrarlardı. Acaba kime hitap ediyordu- Bunu kendi hükümetine, Pentagon'a, CIA ye söylese daha iyi etmez miydi?»

Görüldüğü ki, durum hiç de Amerikan hükümetinin göstermek istediği gibi değildir. Ortada durup dururken bir saldırı yoktur. Amerikan gemileri Kuzey Vietnam karasularına girerse, bu apaçık bir tecavüzdür. Bu tecavüze karşı kendilerini korumak isteyen Kuzey Vietnamlılar mütecaviz gibi gösterilmek istenmiştir. Gerçi bu olay Amerikanın dış politikası ile bir gelişme halinde değildir, fakat saldırının şiddeti ve şekli Amerikan seçimleri ile ilgilidir ve anlaşılan Johnson, Goldwater'i susturmak amacıyla gütmüştür. Amerikan hükümeti, kendi milletine 'düşmana kudretimizi erkekçe gösterdik' edebiyatını sunarken, bunun dünyada bu şekilde kabul edilmiyeceğini gayet iyi biliyordu. Nitekim, Johnson, «Müttefiklerimize durumu anlat» diye, Henry Cabot Lodge'u müttefik başkentlere gitmekle görevlendirmiştir. Bu iş için, Cumhuriyetçi Partinin ileri gelenlerinden Lodge'un seçilmesi de, dış politikanın partiler üstü olduğunu ispat için olsa gerek.

ANADOLU SEFERİNİN ANLAMI

Yunanlı toplumcu düşünür Niko Psyrakis, Kurtuluş Savaşımızı Yunanistan yönünden eleştiren bir çalışmasını «KÜÇÜK ASYA DRAMI : Anadolu seferinin Nedenleri» adıyla bir kitap halinde toplamıştır. Çok ilginç bulduğumuzu bu kitaptan, «Anadolu Seferinin Anlamı» başlıklı bölümü, hiçbir yorum katmadan, kısaltma ve değişiklik yapmadan aynen çevirdik.

Nevzat HATKO

Türklerin istila hareketine karşı direnmesi, örgüt-süz de olsa, M. dros Antlaşmasından hemen sonra başlamıştı. Kukla hükümetin Türk halkının ulusal direnimini çöktürmek için harcadığı çabalar daha ilk adımlarında başarısızlığa uğramıştı. Fransız al-bayı Buzac şöyle der: «Müttefik kuvvetlerin Sadra-zamı Damat Ferit Paşanın dalkavukça davranışla-rına, Prens Abdullah'ın (3) yaptığı güvenilmez cinsten olmayan soruşturmalara ve İzzet Paşa'nın (eski Ha-riciye Nazırı ve 1919 da İzmir Garnizon Komutanı) mürace sızlanmalarına fazlaca güvenmelerine rağ-men, Türkiye'nin kendi olanaklarıyla kendi güven-ligini sağlamaktan aciz olduğu anlaşıncaya, bu işi ken-dileri el koymak zorunda kaldılar.» Müttefikler Yükk-sek Konseyi Türkiye'de asayişin sağlanması ve Ya-kın Doğu'nun rahatça paylaşılması amacıyla bu işi başaracak yabancı bir jandarma aramaktaydı. Em-peryalistlerin Musul ve Mezopotamya petrollerinde gö-zü vardı. Limanlar ve ulaştırma kavşakları bakımın-dan da çekişmeler oluyordu, sonra Kafkas petroleri ve Sovyet Rusya'ya müdahale sorunları da söz ko-nusuydu. Nihayet, Avrupa'da baggösteren devrimci ayaklanmalar da Antant kuvvetlerinin başına dert olmuştu. Bütün bunlar Yakın Doğu için küçük bir jandarma bulunmasını zorunlu kılıyordu. Ama bu iş kolay bir iş değildi. Bu rolü oynamak için ortaklaşa güvenilecek bir devlet bulunamıyordu. Böylece Müt-tefikler Yüksek Konseyi 6.5.1919 günü aldığı bir ka-rarla Türkiye'de jandarma görevlisi olarak Yunanı-stan'ı seçiyordu. Bu karar ortak bir karar olmaktan çok İngiliz görüşünün zorlanarak kabul ettirilmesi-ydi. Lloyd Corc, bir başka bölümde de belirttiğimiz gibi, kendi ifadesine göre Yunanistan'ı «İngiliz Camia-

sının birliğini sağlayacak büyük yolun» en uygun bek-çisi sayıyordu. A. Frangulis'in belirttiği gibi, daha 1915 yılında kodaman bankacı Sir John Stavrides'in aracılığıyla E. Venizelos'a haber yollamış, bir «Bü-yük Yunanistan» kurmayı düşündüğünü anlatmış, «böyle bir siyaseti benimsemesini ve savunmasını» is-temişti Lloyd Corc. Birinci Balkan Savaşına kadar büyük Osmanlı imparatorluğu, mikroskopik ve 1828 Yunanistanı fikrinin ateşli savunucusu olan İngiltere şimdi, yeni uluslararası gelişmeler nedeniyle, taktik değiştirmişti. Ve de İngiliz emperyalizminin bu ye-ni taktikini Yunan devlet adamları çilekeş Yunanı-stan'ın «milli politikası» yapmışlardı.

Anadoluya Yunan ordusunun gönderilmesi, ge-lisigüzel varılmış kısa süreli bir İngiliz - Fransız an-laşması ve Amerika'nın da müsamahası ile olmuştu. Bu Amerikan müsamahasının nedeni de, A. Passa-des'in belirttiği gibi, Amerika Birleşik Devletlerinin tüm Anadolu'nun mandasını üzerine almak hesabına dayanıyordu.

Fransızlar, Beranger - Walter Long anlaşması (8.9.1918) gereğince Turkish Petroleum şirketinin hisselerinin % 20 sini alıyordu. Türkiye'de jandarma görevlisi olarak Yunanistanı seçmek için İngilizlerin ileri sürdüğü isteği desteklemekle Fransızlar, İngiliz-lerden yeni karşılıklar elde etmeyi umuyorlardı. Ger-çekten de bir kaç aylık tehdit, şantaj v.b. politika-sından sonra İngiltere Suriye ile Kilikya'yı Fransa'ya veriyor, Hamer — Greenwood — Beranger anaş-masıyla da Fransa Turkish Petroleum'un hisselerinin % 25 ne sahip oluyordu. Öte yandan Amerikalılar Anadolu'nun mandasını sağlamak için Mustafa Kemal Paşanın merkezine kadar sokulmuşlardı. K. Sakel-

laropulos'un Anadolu'ya Yunan kuvvetlerinin gönderilmesi kararının «Yunanistan'ın çıkarlarından bambaşka çıkarılara hizmet etmek amacıyla» alındığı yolundaki yorumu çok doğrudur. Objektif tarihsel araştırmalar artık ispat etmiştir ki, Antant kuvvetleri, özellikle İngiltere, Birinci Dünya Savaşından sonra kendi emperyalist çıkarları için Yunanistanı açıkça sömürmüşlerdir. 30/12/1918 günü Paris'te yapılan barış konferansında E. Venizelos bir muhtıra ile Kuzey Epir'i (Yanya Vilâyetinin Kuzey kesimi), Batı ve Doğu Trakya'yı, Aydın bölgesiyle Bursa bölgesinin bir kısmını istiyor, ama o zamanın güçlülere bunu kös kös dinliyordu. Aslında E. Venizelos yeni bir şey söylemiş de değildi. Bir yarı sömürge devlet olan İran bile Yakın ve Orta Doğuda geniş bölgeler istiyordu. Bu doymazlık olaylarının temposunun küçük devletlerde de yayılması büyük emperyalist Antant devletlerinin sonsuz oburuğundan ileri geliyordu.

Bir zamanların Girit kahramanı ve kurtarılmış bölgelerin özgürlüğe kavuşturulması savaşlarının ateşli savunucusu E. Venizelos artık o eski siyasal partileri destekleyen çevreleri temsil etmiyordu, o şimdi Osmanlı İmparatorluğunun toprak bütünlüğünün sağlanması amacıyla Padişahla anlaşma politikasını güden İngilizleri destekliyordu bir Hükümet Başkanı olarak. 1912 Balkan Savaşının başarısından sonra E. Venizelos'un ulusal savaşçılık niteliği, o sıralarda oluşum aşamasını tamamlamakta olan Yunan finans kapitali azınlığının kontrolü altına girmişti. Bu azınlığın temsilcileri 1919 da Yunan Başbakanının yakın çevresi olmuşlar, bütün eylemlerinde onu kesin olarak etkilemekte idiler. Böylece Venizelos ister istemez İngiliz plânlarının savunucusu ve Yunan finans kapitalinin «Büyük devlet» politikasının ateşli bir savaşçısı olmuştu. 1920 de Venizelos ve adamları İngiliz çıkarlarına hizmet etmek bakımından yetersiz sayılınca, kanun önünde boyunları kıldan ince, hükümetten çekiliyorlar, siyasal iktidar Yunan Ulusu ile yakından uzaktan hiç bir ilgisiz bulunmayan kişilerin eline geçiyordu.

Anadoluya Yunan ordusunun gönderilmesi için Müttefik Yüksek Konseyince 6.5.1919 günü alınan karar budalaca bir maceranın ve felâketin yolunu açıyordu. Yunan ulusu için. Uygulama alanındaki ilk adımlar bile yüzeyde kalan maceracı davranışlardı. Bu karar İtalya'nın gıyabında ve Birleşik Amerika ile Fransa'dan, ileride nasıl davranacakları bakımından hiç bir teminat alınmaksızın verilmişti; daha doğrusu bu devletlerin tutumlarının çok kısa bir zamanda değişeceği yönünde beslenen kesin kanıya dayandırılmıştı bu kadar. En önemlisi, Türk ulusunun hayatı ve geleceğiyle ilgili olan bu karar onun onayı olmadan alınmıştı. Bu nedenler yüzünden bu kararın çok süratle, hazırlıksız, hiç bir ciddi inceleme yapılmadan uygulanması gerekiyordu. Sonra kararın metni de muğlak ve lâstikliydi. Yunanlılar neden Anadolu'ya çıkıyordu? «Hristiyan halkın katliâmının önlenmesi için» diyordu metin. Bir toprak da-

vası yoktu kararda, varsın İngilizlerle Yunan devlet adamları bunu böyle anlasın, ilân etsinlerdi. Bu kararın yuvarlak lâflardan ibaret belirsiz muhtevası Yunan işgal kuvvetlerinin yetki ve sorumluluklarının belgelenmesi için gerekli nitelikten yoksun. Her şey bu kararın, E. Venizelos'un ileri sürdüğü isteklerin, İngilizlerce kabul edilmesini değil, Yunan çıkarlarına aykırı bir İngiliz plân olduğunu gösteriyordu. İngilizlerin Yunan ordusunu Anadolu'ya göndermelerindeki amaçları, Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı önderlerini uzlaştırmaya zorlamak için şantaj yapmak ve Antant devletlerinden İngiliz emperyalizmi çıkarına yeni tavizler koparmaktı. 6.5.1919 gününden 1922 Ağustosunun felâketli olaylarına kadar İngilizlerin bu pis oyunları süregeldi. Aşağıda göreceğimiz gibi Yunan ordusunun Anadolu'daki her hareketi, tek hedef olarak Yakın Doğu petrolerini ve bu bölgede başlamış bulunan ulusal kurtuluş hareketlerini gören İngiliz politikasının yeni bir manevrasının önsözü ya da sonsözü niteliğini taşıyordu.

Yunan Genel Kurmay Başkanlığı 8.5.1919 gün ve 64087/1037 sayılı telgrafla Birinci Piyade Tümenine ivedilikle Leftere limanına doğru hareket emri veriyordu. Anadolu seferi başlamıştı. 9.5.1919 günü Yunan Orduları Başkomutanı General Paraskevopoulos Birinci Tümen Komutanı Albay Zafiriu'ya telefonla şu emri veriyordu: «Dirayetinizle mutlak surette güvenim vardır, çok büyük önemi haliz bu hareketin tam bir mahremiyet ve sür'atle başarılabacağından eminim. Bu hususu hassaten belirtmek isterim, zira mahremiyetin en zararsız bir şekilde dahi ihlali çok büyük menfaatlerimizi tehlikeye düşürebilir.» Yunan ordusunun Anadolu'ya çıkması hazırlıklarında gösterilen bu sür'at ve mahremiyet muhakak ki düşmanı, yani o sıralarda örgütsüz, silâhsız ve askeri işgal koşulları altında bulunan Türkleri gafil avlamak düşüncesinden ileri gelmiyordu. Bu aceleciliğin ve gizliliğin nedenleri başkaydı. Bu karar, Amerikalılarla Fransızlar taktik değiştirmeden, İtalyanlar ise öğrenip karşı tedbir alamadan uygulanmalıydı. Lloyd Corc 10.5.1919 günü yapılan Müttefikler Yüksek Konseyi toplantısında Yunan ordusunun Anadolu'ya henüz çıkmamış olmasından duyduğu endişeyi belirtiyor, kararın sür'atle, çok büyük bir sür'atle uygulanmasını istiyordu. Ertesi gün Yunan Genel Kurmayı Albay Zafiriu'ya tümenin derhal çıkarma hareketine hazırlanmasını telefonla emrediyordu. Emir şöyle diyordu: «İcanda sıhhiye birliklerinizle diğer ağırlıklarınızın çıkarılmasından derhal sarfınazar ederek bugün behermehele, gece de çalışmak suretiyle, bir Efzun Alayı ile bir Topçu Taburunun Anadolu topraklarına çıkmasını temin ediniz. Yarın sabah tümenin mutlaka hareket etmesi gerekir Stop. Herhangi bir gecikme millî menfaatlerimiz bakımından felâketli neticeler tevliid edebilir.» Böylece hiç bir ciddi hazırlık yapılmadan, eksik teçhizatla Birinci Tümen iki gün sonra İzmir'e doğru yola çıkacaktı. Yunan Genel Kurmayı Aydın kesimindeki gerçek durumu biliyor muydu? Anadolu'nun durumunu gözönünde tutmuş muydu? Yunan or-

dusunun gideceği yerde işgal statüsünü sağlam tutmak için gerekli incelemeleri yapmış, plânları hazırlamış mıydı? Elbetteki hayır. Hiç bir şey incelenmemiş, hiç bir hazırlık yapılmamıştı. Yunanistan, önceden ne olduğunu öğrenmek hakkına bile sahip olmadığı bir oyuna girmişti. Yunan ordusunun Anadolu'da ne iş göreceği Yunan devlet adamlarının değil, İngiliz Tümamirali Calthrop'un bileceği bir işti.

15.5.1919 günü Birinci Yunan Tümeni İzmir'e çıkıyordu. Yunan Hükümeti bu olayı «Büyük Yunanistan» düşünün gerçekleşmesi için başlangıç ilân ediyor, İngilizler sömürgecilik plânlarının gerçekleşmesinde kendilerine ucuz tutma asker sağlayan bir olay olarak selâmlıyorlar, Amerikalılar, İtalyanlar, Fransızlar ise hoş karşılamıyorlardı; neyseki bu sonuncular için bu olay kısıtlanmış bir nitelik taşıyacaktı, Müttefikler Yüksek Konseyinin kararı Yunan ordularının faaliyetini Aydın vilâyeti hudutları içinde bir jandarma görevine inhisar ettiriyordu. Oysa bu olay Yunan ulusu ve Anadolu Rumluğu için tarihlerinin yazacağı en büyük felâketin başlangıcı olacaktı.

Yunan ordusunun Aydın kesiminde görülmesi Türk halkına ve Türk burjuvazisine kendilerini tehlikenin ne kadar büyük olduğunu bir kere daha göstermişti. Batı Anadolu'nun Türkiye'den koparılması gerçekte Türk devletinin dağılması demektir. Türk devletinin Konya vilâyetiyle Bursa vilâyetinin belirli bir kesimine inhisar ettirilmesi fikri gerçekleşme yolundaydı. Ama bu ne demektir? Bağımsız bir Türk devletinin varlığı için gerekli koşulların yok edilmesi demektir. Batı Anadolu Türkiye'nin ciğerleriydi. Tütün ve diğer «değerli» tarım ürünleri bu bölgede yetişiyordu. İngilizlerin Türk devletine bırakmayı düşündükleri topraklar verimsiz, ancak hayvancılığa elverişli topraklardı ve bu bugün de böyledir. Anadolu'nun dış ticaretinin büyük bir kısmı İzmir'den yapıyordu. Demek ki İzmir'e sahip olan Orta ve Doğu Anadolu'da kurulması düşünülen küçük Türk devletinin ekonomisine de hâkim olacaktı. Etnolojik bakımdan Anadolu Yunanlı değildi. Rumlar nüfusun önemlice bir kısmını teşkil ediyordu ama hâkim etnik unsur değildi. Bu da Yunan ordusunun bir kurtuluş ordusu değil, bir istilâ ordusu olduğunu gösteriyordu. Esasen resmen de Anadolu'daki Yunan ordusunun adı istilâ ordusu diye anılıyordu. Bu ordunun komutanı günlük emirlerinin altına «İstilâ Ordusu Komutanı» diye imza atıyordu. Türkler için Yunan boyunduruğundan herhangi bir başka yabancı boyunduruğunun daha tahammülü edilmiş olduğu gerçeğini perçinleyen tarihsel nedenleri de bunlara eklersek, Yunanistan'ın düştüğü tuzakın tam bir görüntüsünü vermiş oluruz.

Yunan ordusunun İzmir'e çıktığı ilk gün vahim çatışmalar ve kargaşalıklar olmuştu; bunlar o kadar önemliydi ki, ikinci gün Yunan askerî mahkemeleri faaliyete geçmek zorunda kalmışlardı. İlk idam mahkûmları yerli bir Rumla bir Yunan eriydi. Bunların cezası aynı gün infaz olunmuştu; suçları ise çok ağır mezalim fiilleriydi. Bütün Batı Anadolu'da hava son derece gergindi. Eski küllenmiş kinler meydana çıkı-

yor, bunlara yenileri ekleniyordu. Yunan ordusunun İzmir'e çıkışından iki gün sonra albay Zafiriu Paris'te bulunan Başbakan Venizelos'a şu teli çekiyordu: «Aynı gün, yani 17.5.1919 günü Türkiye'de millî matem günü ilân ediliyordu. İstanbul'da Sultanahmet Meydanında büyük bir gösteri toplantısı yapıyordu; bu toplantının parolası şuydu: «İzmir Türk kalacaktır!» Gösteri sırasında halk büyük bir heyecan ve coşkunluk içinde şöyle haykırıyordu: «Adalet isteriz! İki milyon Türk ikiyüz bin Yunanlı için kurban edilemez. — Müslümanlık ölmeyecektir, yokedilemeyecektir — Türk hiç bir zaman köle olmamıştır ve olmayacaktır!»

İşgal hareketine karşı direnme bütün halk kitlelerine yayılıyor, ihtilâlcî bir nitelik alıyordu. Türk halkı bütün katlarıyla harekete geçiyor, ihtilâl ve ulusal direnme hareketine katılıyordu. Resmî Türk idarecileri, başta Padişah olmak üzere, Türk ulusal kampına dahil değildi. Aksine Antant kuvvetlerinin fiilî organı durumundaydı. Bu sebeple Türk halkının mücadelesi sadece yabancı istilâciya karşı değil, ülkenin sosyal - politik düzenine de karşıydı. Bu durum, yabancı istilâ hareketinin silâhlı direnimi zorunlu kılması olayı ile birlikte, Türk ulusal kurtuluş hareketine ihtilâlcî bir nitelik kazandırıyordu. Ulusal kurtuluş kampının öncülüğünü, Batı Anadolu Yunan ordusunun çıkmasını kendi çıkarları için bir ölüm tehlikesi olarak gören Türk burjuvaları yapıyordu. Savaşın fikir ve örgütlenme yanını, başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere Türk ordusunun aydın subayları üzerlerine almıştı. Atatürk 19 Mayıs 1919 günü Samsun'a giderek Türk ulusal ihtilâl hareketinin örgütlenmesi işine başlıyordu. Öbür Orta Doğu ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de burjuva aydınları kendilerine ordudan daima yardımcı bulmuşlardır. Sömürgecilere ve yerli toprak ağalarına karşı savaşılabilmek için tek çıkar yol buydu. Bu bölgedeki tüm sömürge aleyhtarı hareketler askerî ihtilâl niteliği taşımıştır hep. (Mısır, Irak, Türkiye v.b.)

Yunan işgal ordusu Mayıs ayı içinde Manisa'yı, Kasaba, Aydın, Nazilli, Ayvalığı işgal etmiş, hareketini İzmir vilâyetinin içlerik kesimlerine kadar götürmüştü. Aynı süre içinde Türk direnme hareketi büyümüş, genişlemişti. Daha 19 Mayıs gününden Torbalı, Kaya, Develiköy, Tahtalıköy, Nefdağı ve Menemen kesimlerinde çeteciler görünmüştü. 21.5.1919 günü işgal Kuvvetleri Yüksek Komiseri olarak İzmir'e A. Steryadis gelmişti. Dört gün sonra da Balacak - Ayasluğ kesiminde Türk çetecilerinin ciddi faaliyetleri görülmüştü. Şehirlerdeki gizli ihtilâl örgütleri çetecileri destekliyor, gönüllüler göndererek onları takviye ediyordu. 1919 Mayısının sonlarına doğru Bandırma, Denizli, Alaşehir, Soma ve Balıkesir'de olmak üzere güçlü direnme merkezleri doğmuştu. Daha işgalin ilk günlerinde 1. cî Yunan Tümeninin duruma hâkim olabilecek güçte olmadığı anlaşılmıştı. Bu sebeple çok acele olarak 8. cî Girit Alayı, Adalar Tümeni ve 3. cî Süvari Alayı ile takviye edilmişti. Daha işgalin ilk günlerinde Yunan ordusunun, Anadolu Rumluğunun ve

tüm Yunan ulusunun, sonucu çok olumsuz ve felâketli bir maceraya sürüklendiği anlaşılmıştı.

Yunan ordusunun yüksek komuta kademesi durumu kendi olanakları çekçevesi içinde karışlamak çabasıındaydı. Yunan ordusuna verilen görev, yabancıardan emir alan bir jandarma birliği görevinden başka bir şey değildi. E. Venizelos Paris'ten 1. ci Tümen komutanı Zafiriu'ya gönderdiği 20.5.1919 gün ve 4712 sayılı telgrafında açıkça ancak «asayişin tehlikeye göstermesi halinde» Yunan birliklerinin harekete geçebileceklerini ve bunun da «İzmir'deki Müttefik Donanması komutanı Amiral Calthrop'un, onun da gaybubeti halinde yerine geçecek olan komutanın onayı alındıktan sonra» olabileceğini bildiriyordu. Yunan ordusunun Yunan komutanı altında ve toprak kazanmak gibi haksız da olsa Yunan çıkarları için savaşmıyacağı daha ilk günden belli olmuştu. Bütün hareketleri, bütün plânları İngiliz amirali Calthrop'a bağlıydı, o da sırasıyla İngiliz hükûmetinden emir alıyordu. 1919 Haziranında Manisa sancağına Ahmetli ve Akhisar kasabalarının işgali ile ilgili olarak albay Zafiriu'nun bir günlük emrini buna örnek olarak verelim. Albay bu emrinde şöyle diyordu : «Emir verilmeden, İngiliz amiralinin onayı alınmadan işgal edilmiş bulunan Akhisar kasabasının derhal tahliyesinin, emir almadan bu kasabayı işgal eden subayın cezalandırılmasının temini; bu da, olay İngiliz Amiraline intikâl etiginde ve onun karşısına çıktığımızda, duruma muttali olan işgal Kuvvetleri Komutanlığının kasabayı derhal tahliye ettirerek suçlu subayın teçziyesi yoluna gittiğini söyleyebilmemiz için büyük bir önem taşımaktadır. Aynı günlük emrin başka bir yerinde de şöyle deniliyordu : «Yüksek Komiserin İngiliz amirali ile yaptığı bir görüşme neticesinde, amiralin, Yunan işgalinin Manisa sancağının Manisa ve Kasaba şehirlerine münhasır kalması kanaatinde olduğu anlaşılmıştır.» Yunan ordusuna Calthrop, Calthrop'a Çörçil, ona da Shell şirketinin bir kolu olan Turkish Petroleum'dan Curzon emir veriyordu. Bay Curzon Musul petrollerinin en büyük hissedarı olarak, İngiliz petrol tekellerinin çıkarları bakımından Yunan ordusunun nasıl hareket etmesi gerektiğini herkesten çok daha iyi bilecek durumdaydı. İngiltere Dışişleri Bakanı olarak Yunan ordusunun Anadolu'daki hareketini, kendi plânlarının yardımcı olması açısından düzenliyordu Curzon. Yunan Ordusu Başkomutanı General Nider'in Yunan Silâhlı Kuvvetlerinin hareket serbestisine sahip olmadıkları yolundaki kanısı, gerçeklerin ışığında, son derece trajiktir ve Anadolu Seferinin gerçek anlamını taşıyordu.

2.6.1916 günü Yunan Ordusu Başkomutanı General Nidar işgal kuvvetlerinin komutasını almak üzere İzmir'e gelmişti. Aynı gün Bergama - Dikili yolu üzerinde Türk çeteleri 8. ci Girit Alayının bir taburuna saldırmışlardı. Bu, yabancı işgaline karşı haklı ve yurtseverce bir davranıştı, Türkiye'nin ulusal bağımsızlığının sağlanması için girişilen amansız bir savaştı. Antant emperyalistlerinin silâhlı Türk direnişimini kırmak için açtıkları savaş haksız ve istilâci bir

savaştı. Bu da Antant kampının en büyük zaafını teşkil ediyordu; bu zaaf emperyalizmin iç bünyesindeki gelişmeleri artırıyor, İngiliz, Fransız, İtalyan, Yunan işgal kuvvetlerini duruma hâkim olamaz hale sokuyordu.

Antant devletlerinin Yakın Doğuda giriştikleri aket-ihimalci sömürgecilik plânlarına Yunanistan'ın katılması ulusal amaçlara aykırı tam bir maceraydı. Bunun nedenleri de şunlardı : (a) Yunanistan küçük burjuva elenizminin savunulması adına İngiliz sömürgecilik politikasının körü körüne bir aracı olmuştu. (b) Yunanistan'ın ekonomik gücü Anadolu savaşlarının yükünü kaldıramıyacak kadar zayıfsızdı ve bu da ülkemiz için çok felâketli sonuçlar doğurmuştur. (c) Bu savaş Yunan halkının genel barış istegine aykırı olarak yapıyordu. Şunu unutmamak gerekir ki, Anadolu seferinin başladığı anda Yunan dağları asker kaçakları ve firarilerle doluydu.

Yunan ordusunun durumunu, görevleri arasında müttefik İtalyan işgal kuvvetlerinin hareketlerini de kontrolünde bulundurması olayı büsbütün güçleştiriyordu. Bu iki güç arasında her gün tatsız olaylar geçiyordu; bu olaylar bazen Yunanlıların, bazen de İtalyanların yersiz davranışlarından ileri geliyordu. İtalyan işgal kuvvetleri Türk çetecilerine müsamaha gösteriyor, Yunan ordusuna karşı yaptıkları savaşta onlara kolaylıklar sağlıyordu.

19.6.1919 günü, Yunan birliklerinin Anadolu'ya çıkışlarından hemen hemen bir ay sonra, Türk çetecileri ilk büyük savaşlarını Bursa'da veriyor ve bu şehri ellerine geçiriyorlardı. Yunan ordusu şehri büyük kayıplar vermek pahasına yeniden işgal edebiliyordu. 21.6.1919 günü General Nider Paris'te bulunan Başbakan Venizelos'a şu teli çekiyordu : «No. 957. İzmir 21 Haziran 1919.— Tam bir Türk seferberliği ve yeni bir Türk teşkilâtıyla karşı karşıyayız. Her taraftan hücumu uğruyoruz, her gün toprak kaybediyoruz. Derhal takviye gönderilmezse, kuvvetlerimiz, en azından tam teşkilâtli bir tümenle takviye edilmezse, kısa zamanda İzmir tehlikeye düşecektir. Ordumuza, Türk teşkilât merkezleri ve hareket hatlarına karşı hareket serbestisi verilmesi de zaruridir. imza - Nider». Bu kritik durum karşısında E. Venizelos nasıl davranmıştır? Ne yazık ki İngilizlerin işine gelir biçimde, General Nider'in bu çağrısından iki gün önce Yüksek Komiser Steryadiş çektiği 5978 sayılı telgrafında Venizelos şöyle diyordu : «Aydın kesiminin işgalinin devamına önemle dikkatinizi çekirim. Buranın terk edilmesi Menderes vâdisinin İtalyan nüfuzu altına girmesini intaç edecektir.» Yeni Yunan Başbakanının ilgisi, Türk halkının ihtilâli mücadelesinin günden güne güç kazanmasından çok, İngiliz aleyhtarı İtalyan plânlarının kütelenmesi işi üzerinde toplanıyordu. Gerçekten de o sırada İngilizler, Türk ihtilâlini çok kendi müttefiklerinin davranışından çekiniyordu.

28.6.1919 günü Türk kuvvetleri şiddetli bir taarruz sonucunda Aydını geri almışlardı. Ancak 27.7. 1919 günü Yunan kuvvetleri bu şehri yeniden işgal edebilmişti. Artık her şey, Türk ulusunun istilâcılara karşı açtığı ihtilâlcı kurtuluş savaşının günden güne güçlendiğini gösteriyordu. Ama Yunanlı devlet adamları gerçekleri görmek istemiyorlardı. İngilizlerin sömürge hâkimiyetine inanıyor, onun gölgesinde Yunan mutlu azınlığının amaçlarının gerçekleşmesini umuyordu (...)

Askerlik yönünden durum gün geçtikçe kötüye gidiyordu. 1919 Temmuzuna kadar, yani üç ay içinde, Yunan ordusu, durumun muhafazası için, bir tümen-den dört tümen çıkarılmıştı. Ama bu da bir işe yaramamıştı; bu işe sadece Türk ihtilâl hareketinin her yerde, kentlerde, köyler yapabilmek için İngilizlerde, kentlerde, köylerde, dağlarda ve düzlerde kendisini göstermesinden değil, Yunan ordusunun bir şeyler yapabilmek için İngilizlerin onayını bekleyen tutma bir ordu durumunda olmasından ileri geliyordu. 28.7.1919 günü, Türkiyedeki İngiliz işgal kuvvetlerinin komutanı olan general Miln, Yunan orduları başkomutanı general Paraskevopoulos'a gönderdiği yazılı bir emirde şöyle diyordu: «... önceden onayın alınmadan şimdiki mevzilerinizden daha ileri hatlara harekâta girişilmemesi gerekir.» Ve general Paraskevopoulos aynı gün 2791 sayılı emriyle Anadolu'daki Yunan işgal kuvvetleri ileri gelenlerine şunları bildiriyordu: «İngiliz işgal kuvvetleri başkomutanı general Miln ile aramızda varılan bir anlaşmayla ilgili olarak muntazam veya gayri muntazam Türk birlikleri karşısında deruhte etmiş bulunduğumuz vecibelerin mutlak ve ciddi surette yerine getirilmeleri gerekir.» Deruhte olunan vecibeler ise, aynı emirde belirtildiği üzere, Yunan birliklerine her türlü hareket serbestliği ve inisiyatifin yasaklanması olmasından başka bir şey değildi. Yunan silâhlı kuvvetleri savunma taarruzlarına bile geçmek hakkına sahip değildi. Bu neden böyle oluyordu? Yoksa İngiliz subayları savaş stratejisi ve taktiklerinin en ilkelerini de mi bilmiyorlardı? Elbetteki hayır. İngilizler Yunan ordusunu Anadolu'ya, Yakın Doğudaki amaçlarının gerçekleşmesi için tek silâh olarak göndermişlerdi. Yunan ordusu faaliyetlerini İngiliz politikasıyla ayarlamak zorundaydı. Türkiyede tek hükümet, yani İstanbul hükümeti varken, 1920 yılına kadar, Türk ihtilâl kampındaki gerici - uzlaşıcı unsurlar çok güçlüydü. Tecrübeli İngiliz sömürgecilerine göre Türk ihtilâl hareketinin iç çekismeler yüzünden uzlaşmaya yanaşması, pek de kolay olmayacağı anlaşılan silâh gücüyle yokedilmesinden çok daha elverişliydi. Birinci çözüm yolu için ihtimallerin mevcut olduğu sürece İngilizler Yunan ordusunun ileri hareketlerine engel oluyor bir jandarma görevi yapmasını sağlıyorlardı; bu da Türkiye'ye karşı tertipledikleri şantaj manevralarında onların işine yarıyordu.

16 Ocak 1920 günü Sakız adasında başbakan Venizelosla Yunan orduları başkomutanı general Paraskevopoulos arasında bir toplantı yapıldı; bu toplantı

ya Anadolu'daki Yunan işgal kuvvetlerinin ileri gelen komutanları da katıldı. Bu toplantıda durumun kritiği kabul edilerek Anadolu'ya daha bir tümenle üç topçu taburunun sevkine karar veriliyordu. 28 Şubat günü de Yunan Genel Kurmayı Selânik'ten İzmir'e naklediliyordu. Bu tedbirler Yunan ordusunun İngiliz askeri komutasından ve İngiliz Sömürgeer Bakanlığı'nın emrinden kurtarılması sorununu çözmekten çok uzaktı.

E. Venizelos ancak 1920 Martının başlarında Yunan ordusunun daha geniş bir inisiyatife sahip olması için İngilizlerden istiklâl bir mücadele alabilmişti. 2 Mart 1920 günü Yunan başbakanı Paris'ten general Paraskevopoulos'a şu telgrafi çekiyordu: «Türk taarruzları karşısında birliklerimizin karşı taarruza geçebilmeleri için, bu uygun görüldüğü takdirde, general Miln'e İngiltere Savunma Bakanlığına selâhiyet verimistir; şu şartla ki karşı taarruzlar halihazır mevzilerden 3 kilometre öteye aşamayacak, harekâttan sonra birliklerimiz eski yerlerine döneceklerdir. Bu müsadeyi almak üzere İstanbul'a Kurmay Başkanını göndermenizi tavsiye ederim.» Daha aşağıda şöyle diyordu Venizelos: «Telgrafımızdan, birliklerimizin bu pasif durumu dolayısıyla maruz kaldıkları kayıplardan duyulan haklı üzüntüyü tamamen anlıyorum.» Yunan kurmay başkanı İstanbul'a gidecek ve elleri boş dönecekti.

Venizelos'un bu telinin çok büyük tarihsel önemi vardır, çünkü bu telgraf Yunan ordusunun Anadolu seferi sırasında ulusal niteliğini yitirmiş olduğunu yalınlanamaz somut bir kanıttır. Yunan silâhlı kuvvetleri Yunan hükümetinin yetkisinden çıkarılmış, İngiliz Sömürgeer Bakanlığının seferi birliği haline sokulmuştu. Bu olay da sırasıyla Yunanistan için ciddi sonuçlar doğurmuştur. Her devletin silâhlı kuvvetlerinin başlıca görevlerinden biri, ona ulusal niteliğini veren, halk kitlelerinde dayanak bulmasını, ulusal temellere dayanmasını sağlıyan, ulusal bağımsızlığın korunmasıdır. Yunan silâhlı kuvvetleri 1919-22 arası ulusal rol oynamak olanaklarını bir tamam yitirmişti. Yunanistanın ulusal bağımsızlığının savunucusu değil, Yakın Doğudaki İngiliz siyasetinin bir organı olmuştu. G. Dafnis'in de gayet güzel belirttiği gibi, o sırada en ilkel ulusal bağımsızlık anlayışı bile rafa kaldırılmıştı.

E. Venizelos 10 Mart günü Anadolu'daki İngiliz - Fransız işgal kuvvetlerinin düştüğü zor durumdan yararlanmak suretiyle Türk ihtilâl hareketinin silâh gücüyle ezilmesi ödevinin Yunan ordusuna verilmesini teklif etmişti Antant devletlerine. Bu teklifi Yunan başkanı daha önce de 8/11/1919 günü yapmıştı. Bu davranışıyla çıkmazdan kurtulmak için inisiyatif sağlamaya çalışıyordu. Ama bu taktik olumsuz sonuçlar veriyordu. Yunan ordusu sorumluluk yüklenirken, yabancı büyük devletlere bağımlılığı o oranda artıyordu. Ancak 20 Temmuz 1920 günü İngiliz Savunma Bakanı Çörcil'in teğebbüsüyle Antant devletleri aktif taarruza geçmek kararı alıyordu. Ama bu nasıl ve nerede olacaktı?

1920 yılının ilk altı aylık süresinde önemli olaylar olmuştur: (a) Kemal Atatürk'ün başkanlığında Türk İhtilâl Hükümeti kurulmuştur, (b) Yakın Doğunun ve petrolünün bölüşülmesi için İngiltere ile Fransa arasında San Remo anlaşması imzalanmıştır, (c) Türk İhtilâl ordusu İngiliz-Fransız işgal kuvvetlerine karşı ciddi taarruzlara başlamıştır. 21/11/1920 günü Maraş'taki Fransız kuvvetleri Türk İhtilâl Ordusu birlikleri tarafından baskına uğratılmıştır. Aynı yılın 9/2 günü Fransızlar feci bir yenilgiye uğriyerek Maraş'ı boşaltmışlardır. Çörcil, Venizelos'un teklifinin kabulünü istediği sırada Boğazlardaki İngiliz kuvvetleri umutsuz bir duruma düşmüşlerdir. Türk İhtilâl kuvvetleri İngiliz birliklerinin Boğazlarda tutunabilmesi sorununu bir problem haline getirmişlerdir. (d) Bursa'da, Alayehirde, Balıkesirde çok güçlü ve iyi örgütülmüş Türk ulusal direnme merkezleri doğmuştur.

20 Temmuz 1920 günü alınan karar bütün bu faktörlerin etkisi altında alınmıştır. Bunlardan birincisi Türk İhtilâlinin bir uzlaşmaya yanaşması ihtimalini asgariye indiriyor; ikincisi Yunan ordusunun taarruza geçmesi teklifinin Fransızlarca onaylanması için gerekli olanakları yaratıyor, üçüncüsü İngiliz - Fransız işgal kuvvetlerinin durumunun düzelmesi için askerî nitelikte bir karşı hareket yapılmasını zorunlu kılıyor, dördüncüsü ise önemli Türk ulusal direnme merkezlerinin yok edilmesi için emperyalist kuvvetleri harekete geçmeye zorluyordu. Böylece Boğazlardaki İngiliz kuvvetlerinin rahat nefes alabilmesi, Uşak ve Bursa'daki İhtilâl ocaklarının söndürülmesi amacıyla Yunan kuvvetlerinin mahdut bir harekâta geçmesi kararı alınıyordu. Bu karar bile Yunan ordusu için bir serbest hareket etme kararı niteliği taşıyor, aksine yabancı çıkarlara hizmet edilmesi için daha da ağır yükler altına girilmesi demek oluyordu. Bu, Venizelosun Paris'ten Yunan başbakan yardımcısı Repulis'e gönderdiği 27 Haziran 1920 tarihli telgrafından da açıkça anlaşılıyordu. Bu telgrafında Venizelos şöyle diyordu: «Mustafa Kemal'in izmit ve Çanakkaledeki başarılarından sonra (Türkler İngiliz kuvvetlerine ani baskınlar yapmışlardır) barışın imzalanıp sağlanması için Türklere ciddi tavizler vermek, ya da ileri sürdüğümüz şartlarda ısrar etmek, gerektiğinde bunları zorla kabul ettirmek şıklarından birini seçmek durumu meydana çıkmıştır.» General Nider Yunan işgal ordusuna hitaben yayınladığı 1217/3 No. ve 21/6/1920 tarihli günlük emrinde Boğazlara doğru yapılacak taarruzun Anadolu seferinin hemen ve kesinlikle çözümünü sağlayacak nitelikte olduğunu belirtiyordu. Generalin bu günlük emri iki önemli olaya tanıklık etmektedir: (a) Yunan ordusu ileri gelenlerinin bu taarruza verdikleri büyük öneme, ve (b) Anadolu seferinin biran önce sona ermesi için Yunan askerlerinin gösterdiği genel isteğe.

22 Haziran günü Yunan ordusu Türk Ulusal Kurtuluş Ordusuna karşı taarruza geçtiğinde karşısında 70.000 tam heçizath asker bulmuştu. Taarruza İngiliz - Fransız işgal kuvvetleriyle İngiliz donanması da katılıyordu. Antant devletlerinin tüm gerici güçleri savaşa atılmışlardı. Yunan ordusu 8 Temmuz'a kadar

Alayehiri, Balıkesir kesimini, Bandırma ve Bursa'yı işgal etmişti. Lloyd Corc Avam Kamarasında şu demeci veriyordu: «Türk ordusu tamamen yok edilmiş, asayiş sağlanmıştır.» İngiliz başbakanının bu zafer nağmelerine rağmen durum bambaşka idi. Ne Türklerin muntazam İhtilâl ordusu yok edilmiş, ne Türk yetecileri dağıtılmış, ne de Türk direnme örgütleri çözülmüştü. Yunan ordusunun Anadolu'da ilerlemesinden Türkler her ne kadar toprak kaybetmişlerse de, bu ilerleme esaslı hiç bir sorunu çözümleyememişti. Türk İhtilâl Ordusunun yok edilmesi, Türk İhtilâl stratejisinin uyanıklığı sayesinde mümkün olamamıştı. Yunan ordusu aynı süre içinde İngilizlerin ve Fransızların onayıyla Doğu Trakya'yı da işgal etmişti. Ama Yunan ordusunun bu başarılarının özünde geleceğin yenilgisinin bütün unsurları yatıyordu. Yunan işgaline geçen toprakların genişlemesi Türk baskısını artırıyordu. Şimdi cephelerin tutulması için daha büyük fedakârlıklara ve masraflara ihtiyaç vardı. Yunan savaş hareketlerinin yayılması Türk köyleriyle kasabalarının daha çok harap olmasını gerektiriyor, bu da Türklerin Yunanlılara karşı besledikleri düşmanlık ve kin hislerinin körükliyordu. Anadolu'daki yerli rumlar için bundan böyle ata topraklarında yaşamak bir mesele oluyordu. Haziran taarruzu Türklerle Yunanlılar arasında topyekûn bir savaşın başlangıcı oluyordu. General Nider'in umduğu gibi bu taarruz savaşın sonunu getirmemiş, E. Venizelosun umduğu gibi Türkleri anlaşmaya zorlayamamıştı.

Antant kuvvetlerinin genel taarruza geçmesi, Ankara'daki İhtilâl hükümetinin genel seferberlik ilân etmesine yol açmıştı. Ordu Başkomutanlığını Atatürk kendisi üzerine almıştı. Türkiye'nin büyük bağımsızlık savaşı başlamıştı.

Antant kuvvetleri İhtilâl Türkiye'sini uzlaşmaya zorlayacakları yerde onu daha da uzlaşmaz hale getirmişlerdi. Bu çıkmazdan kurtulmak için mağup rolünü Padışaha oynatmak istemişlerdi. Bunun için İngilizlerin alelade memurlarından başka bir şey olmayan İstanbul hükümeti erkânını Paris'e çağırarak onlara Sevr Antlaşmasını imzalatmışlardı. Siyasette en büyük hata objektif gerçeklere sırt çevirip sübjektif temayüllere bel bağlamaktır. İstanbul'daki Hayalet, Padışah, Antant devletlerinin istediği her kâğıdın altına imzasını atabilirdi, ama Ankara hükümeti tarafından temsil edilen 1920 yılının gerçek Türkiye'si emperyalistlerin hiç bir şartını kabul etmeyecekti. Sevr fiyaskosunun tek bir ulusun mukadderatı üzerinde feci sonuçları olacaktı ve de bu ulus Yunan ulusuydu.

ÖNCÜ KADINLAR

Arkadaşımız Atilla Tokatlı'nın rahatsızlığından ötürü bu sayı koyamadığımız ÖNCÜ KADINLAR dizisine gelecek sayıdan itibaren devam edeceğimizi okuyucularımıza duyururuz.

AZGELİŞMİŞ ÜLKELERİN KADERİ İLE GELİŞİMİ KENDİ KENDİNİ SİSTEM OLARAK AŞMIŞ ÜLKELERİN KADERİ BİR DEĞİLDİR. TAM TERSİNE, BUNLARDAN ÖTÜRÜ AZGELİŞMİŞ ÜLKELERİN KADERİ İLE EMPERYALİST GELİŞMİŞ ÜLKELERİN KADERİ BİRBİRİYLE ÇELİŞME HALİNDEDİR.

“BATI İLE KADER BİRLİĞİ” EFSANESİ

HAMDİ KONUR

DOKUNULMAZ sloganlardan birisi olmuştur bu deyim. Çok tekrarlanır. Hemen hemen her kategoriden insanlar sıkıldıkça bu deyim arkasında siperlenirler. Üzerinde biraz durulunca bu sözlerin ciddiyeten uzak olduğu hemen anlaşılır. Hani, vakit vakit, kriz anlarımızda: «Biz Avrupalıyız!..» ve gerekçe olarak da Avrupa kıyısında kalan bir avuç toprağımızı öne süreriz ya... İşte bu «kader birliği» efsanesi de onun gibi bir şey. Kendi varlık ve kendi değerlerimizle övüneceğimiz yerde veya kendi varlıklarımızı, kendi meziyetlerimizi değerlendireceğimiz yerde başkalarının değerlerine imrenmekten gelen bir büyüklük hastalığı..

İnsana güven duygusu, güçlenme ile gelir. Şişirme sloganlarla ve özentileyle değil. Aldanmadan gelen hayal kırıklığının, ters bir sonuç verdiği ise, herkesin malumu. Aslında hiçbir ulus küçümsemez. Fakat, kendi değerlerine karşı güvenini yitirip de, kendi toplumunu küçümseyen dejenere burjuva veletleri, yarı aydın küçük burjuvalar tutum ve davranışlarından dolayı küçümsebilirler.

Biz, bugün Batılı özentisi içinde boğulmak üzereyiz. Kendi kendimizi aldatma vesilesi oluyor bu özentiler. Boğulmak üzere oluşumuz da oradan geliyor. Bu tutum ve davranış sadece bir özentiler, sadece kendi toplumunu küçümseme ile yetinse, insan te-

bessim eder geçer. Fakat temel sorunlara da etki yapıyor ve onları da çıkmaza sokuyor. Ortak Pazar hikâyelerinin revaçta olduğu günlerdeki çılgın yaygaralar.. «Batı ile kader birliği» efsaneleri ve bunların dayandığı «her mahallede milyoner yaratma» hezeyanları... Bu saçma sapkın övüntülerin tümü bir araya geldiği zaman, ulusal niteliği olmayan, ülkenin gerçek bünyesi ile bağdaşmayan sahte bir devlet felsefesi çıkıyor ortaya.

Gelişmemiş, ya da gelişimini çağdaş seviyeye ulaştıramamış bir ülke ile, gelişimini kendi sisteminin ötesine vırdırmış, kendi kendini aşmış bir ülkenin kader birliği nasıl olur?!

Eğer meseleyi «bütün insanların kaderi birdir» gibi genel bir tekerleme ile gargaraya getirmek istemiyorsak, bu garip kader birliğini açıklamak zor olacak. «Bütün hayvanların kaderi birdir. Binaenaleyh arkadaşlık eden kurtla kuzunun kaderi de birdir» deyiminden farksız. Oysa birisinin yaşaması, ötekini yaşamaya hak ve imkânlarını kendinden yana aktarmaya ile mümkün.

Uluslar da tıpkı insanlar gibi kendi kaderlerini kendileri yaparlar. Belirli şartlar içerisinde, küçük niteliklerin biteviye gelişe gelişe eskisinden çok farklı ve bambaşka bir aşamaya ulaşma yolu ulusların geleceğe dönük kaderini tayin eder. İnsanların her an kendilerini aşması gi-

bi, ulusların da kendi sistemleri içinde kendi kendilerini aşması sözkonusudur.

Batı, çağdaş uygarlık çizgisinin en ucunda bulunuyor. Buna mutlaka bir ad koymak gerekiyorsa, kapitalizmin emperyalist aşaması diyebiliriz. Yaşayışını sürdürebilmesi için, azgelişmiş ülkelerin üretim kaynaklarını, insan gücünün maddi ve manevi değerlerini, kendinden yana kullanma zorundadır. Bu durum, kendi imkân ve kendi değerlerini öz gürlük içinde, kendi toplumunun mutluluğu uğruna kullanma zorunda olan azgelişmiş ülkelerin kaderi ile elbette bir çelişme gösterir. Birinin mutluluk nedeni ötekini mutsuzluk nedenidir. Emperyalizmin ayaklarını azgelişmiş ülkelere kestirir mi, emperyalizmin niteliğini kaybeder. Yeniden kendi kendini aşmak suretiyle yeni bir aşamanın eşliğindedir. Ama bu aşama emperyalizm olmayacaktır. Emperyalizm geride kalmıştır. Bunun tersi ise, yani azgelişmiş ülkelerin gelişmiş emperyalist ülkelere kan damarı olmasının sürdürülmesi hali ise, azgelişmiş ülkeleri ulus olma niteliğinden yoksun bırakır. Onlardan bağımsız, özgür ve mutlu olma kaderi esirgenmiş demektir.

AZGELİŞMİŞ ÜLKELERİN KADERİ İLE GELİŞİMİ KENDİ KENDİNİ SİSTEM OLARAK AŞMIŞ ÜLKELERİN KADERİ BİR DEĞİLDİR. TAM TERSİNE, BUNLARDAN ÖTÜRÜ AZGELİŞMİŞ ÜLKELERİN KADERİ İLE EMPERYALİST GELİŞMİŞ ÜLKELERİN KADERİ BİRBİRİYLE ÇELİŞME HALİNDEDİR.

Bizim kader birliği edeceğimiz ülkeler yok mu? Elbette var. Bizim için kendi kendimizi aşma, kendi üstümüzde bir aşamaya ulaşma yolları yok mu? Elbette var. Biz kurtla kuzu dostluğuna imrenmişiz. Yine biz, kendi kendimizi inkâr ederek, bu imrentinin felsefesini benimsemişiz. Boğuntuya gelişimiz, bunalım içinde de belenleşmiş bundan ötürüdür. Şüphesiz bu da bir yoldur ama, ulusal niteliği olmayan, ulusal esprisi olmayan, bir azınlık uğruna ulusu çöküntüye götüren bir yoldur.

SANATÇIYA ARTAKALAN TUTUM

Varlığının bir anlamı olmasına bugün her zamandan daha çok ihtiyaç duyan sanatçılarımıza arta kalan tutum, önce bu topluma durumunun bilincine varmakta yardım etmek, sonra da gediklerini bu toprakların çareleriyle doldurmaya çağırmak olmalıdır. Bu en doğrucu, faydacı, güçlendirici tutumla dünya önünde sesi kısık çıkmayacak bir Türkiye'de sanatçı asıl sıkıntılarının savaşını daha güçlü yapabilecektir.

SEVGİ NUTKU

Yılların başarısız, çelişik tutumlu, bilinçsiz idareleriyle olumsuz bir bugüne itile kakıla varan türk toplumu haklı bir usanç, yorgunluk, mutsuzlukla durumunun bilincine varmaktan bile üşenerek örneğin piyango bileti alıyor, örneğin çekilişi bekliyor, bir büyük çekilişin düşüyle çekiyor tesbihini, bir beklenmedik büyük ikramiyenin düşüdür onca gerekli olan. Ana davalarını bir büyük ikramiye ıraklığına iterek Mücahit resimleriyle heyecanlanıp Kıbrıs konuşuyor; Amerika kimli tutuyor? Rusya kimi ve kimler oynadı bu hafta Fenerbahçede? derken arada gelip duruyor kişisel sıkıntılar: bakkalda, kaynanada, müdürde, oğlanın öğretmeninde suç - hep onlar yüzünden işte - onların dışına sıçratamıyor kızgınlığını; toplum içindeki mutsuzluğu, ya da mutluluğuyla doğrudan ilgili düzenin özü üzerinde düşünmektense kişilere, tavırlara bağlıyor durumları; seçimini - düzenin yönetimiyle ilgili seçimini tuttuğu tavırlara göre yapıyor, düzenin özüyle yönetimin ilişkisi ilgilendirmiyor onu - düzenin resmi de basılmıyor gazetelerde makinalı tüfekli ve çok bıyıklı. Karısına kızıyor ama yaşadığı toplumun aile düzeni bir Gröndland kadar uzakındadır onun - seyri bile gerekmeden. Yorgun, usanmış, umursamaz, umutsuz yaşamını bir spor totoya sevinerek, umut bağlayarak silkelemek, birşeyler bekleme sevincini ona her hafta yeniden veren spor-totoyla şenlendirmek hakkıdır onun. Kabul edilmiş miskinlik ufak oyunlar ister hep, kısa, sonuçsuz sıyrılmalar miskinliğine daha bir adar insanı. Becereksizlik kolayca unutulabilir, elimizden kaçırılmışak oluşları. Kuş çıksın diye bekleyip bekleyişyle yaşamına renk veren çoğunluk içinde daha mutlu bir yaşama sıçramak isteyen daha kurnazlar, daha güçlüler çoğunlukla düzenin boşluklarına çıkarlarını doldurmakta bulurlar kurtuluşu. Sonunda giderek dolar bozdururken Türk parasının düşüklüğüne sevinen turist gibi yabancılaşır toplumdaki, çıkarlarının kay-

nağı olan düzenin - durumun - değişikliğe uğraması en büyük kuskularıdır, statükoyu sürdürmek için ellerinden geleni yaparlar' Onları suçlamak, ya da düzen üzerinde tartışmaya, misyona çağırmak gereksiz ve faydasızdır. Genel miskinlikten sıyrılmayı kendilerince başarmışlardır, ötekiler aynı kurnazlığı, güçlü gösterememişlerse suç onların değildir, yol açıktır, bırakınız geçsinler, bırakınız yaparlar.

Sanatçıya yaşadığı toplumun, hattâ dünyanın yükünü daha bir yükleyen çağımızda sanatçı böyle bir toplumda daha da koşullanmış durumdadır. Bugün batıda gerçeküstücülerin edebiyata karşı giriştikleri savaş ürünlerini vermekte, birçok büyük yazar ve düşündür edebiyatın ölüm çanlarını çalmaktadırlar. Yazarlara birtakım görevler yükleyen çağımızda çeşitli tocalamalarla şaşkın, ürkek bir yerinde saymayla zaman kaybeden toplumumuzda sanatçının tutumu ne olmalıdır? Toplumcu olmak, toplumla dönük olmak yeterli midir? Çevremizdeki yaraların sancısına katılmak ve giderek bu paylaşma, dile getirme, sergileme yoluyla sonunda kendimize bir yer yapmak bir sanatçı için haklı bir bencillikse de çözüm yolları üzerinde durmamak bir bakıma bu yeri sağlam yapmamak demek değil midir? Romantik ve platonik toplumculuğun güldünlüğü artık apaçık meydandadır. Hiçbir dâvasını gereğince çözmemiş Türk toplumunda, Kongo'da acı çeken zenciler için ağıt çekmek kişisel tatminden öteye geçmeyen boş bir çabadır. Ayrıca bugünün dünyasında çok saydam bir rol oynayan Türkiye'de, birşeyler yapmanın gereğini duymamak kafası biraz işleyen bir sanatçı için mümkün değildir. Bugün Türk toplumunda sanatçının kendini dünya önünde güçlü hissedebilmesi Türkiye'nin dünyada daha güçlü bir yeri olması, birtakım konuların topraklarımız üzerinde çözülmesiyle mümkündür. Bu neden-

den ülkemiz sanatçısı toplumsallığa ilk ağızdan milliyetçi, hattâ dinci açıdan girmek zorundadır. Milliyetçilik bugün Türkiye'de birçok haklı nedenler yüzünden itici bir kelime olmuştur. Bunun bir nedeni de soysuzlaşmış imparatorluk halkının millî bilince çağrıldığı cumhuriyet yıllarında milliyetçiliğin toplumsal faydaya yöneltilmesi yerine boş ve zevksiz söylevcilik, böbürlenme biçiminde harcanmasında bulunabilir. «Ben bir Türküm, dinim, cinsim uludur; gönülüm, bağrım ateş ile doludur; Türküm doğruyum, çalışkanım; Anadolu, her yanı Türkle dolu» gibi o zamanların akılda kalan sloganları boş bir övünme ve ırkçılık çıkmazına nasıl girdiğine örnek olabilirler. Böyle yüzlerce örnek sıralanabilir. Bu öylesine zevksiz bir taamdır ki, büyük bir can sıkıntısıyla kendini Paris'te kahve içmeye fırlatmak özenti olmaktan çıkar. Daha ilk başından yanlış ortaya konan milliyetçilik sonunda ırkçıların, bozkurtçuların elinde iyice yozlaştı. Birtakım Yamaçlar'ın meyhanede ne var ne yok herşeyi siliş süpürdükten sonra para istemek cüretini gösteren meyhaneci Yorgo'ları, hep çarpık bacaklı, salyalı Yorgo'ları hakladıklarını neşeyle okuduğumuz. «titredi, katıldı, kaldı» kelimeleriyle ölen Yorgo'ları bir de kafamızda neşeyle geberttiğimiz çocukluk yılları - Orta Asya'dan bütün dünyaya amansızca uzanan oklarla küçük beyinler sulandırıldı, gerçekten yenen ilk şamardan sonra tam tersine döndü tepkiler; Johnny, Johnny diye Amerikalılardan arsızca çıklet dilenen, By, By, Çao diye vedalaşp, ille de Amerikan bilmem nesi kullanmak isteyen çocuklar kapladı ortalığı.

Bütün büyük söylevlere rağmen milliyetçilik türk toplumunun hiçbir problemini çözememişken öbür uçta geliştirilen batılılaşma çabalarıyla sağlam basmadığı toprağın da altından kaydıgını sezen halk, olumlu bir çıkar yola itilmediğinden, her önüne gelen dala tutundu. Soysuzluk, zevksizlik ve özenti aldı yürüdü. Dış yardımların yüküyle iyice başı ezilen halk o eski böbürlenmelere tam karşıt bir aşağılık duygusuyla gücünü yitirdi, kişiliksizlik genel bir tutum oldu ve dünya önünde, kısık sesle «burdayım» diyen dersini bilememiş öğrenci durumuna düştük. Bu bunalıcı ortamda kendine yer veremeyen sanatçı, kendini en irak tutkularla oyaladı; zevksizliği paylaşmaktansa dışarda, ama kendine yakın düşünceler, beğeni ve biçimlerle akrabalasarak yeri olmayan toplumu aşp enternasyonal bir anlam yüklemek istedi - varlığına. Ama kendine akraba seçtiği doğrular çok başka kaynaklardan gelmişlerdi, en basitinden hristiyanlıktan, eski yunandan, burjuva ve işçi ihtilallerinden, ikinci dünya savaşından, ya da bütün güzellerin, çirkinlerin, yanlışların, doğruların bin kez denendiği ve yine de bir sonuca varılmadığı duygusuyla sıkıntıya, bıkkınlığa, anlamsızlığa varmaktan... Ayakları boşluktaydı, tezgâhını bu eski bezirgânlar gibi kuramazdı; yabandı, göçmiendi, igretiydi. Düzenin, durumun yanlışlarını toplumsallıkla çözmek gerektiği inancı da iyice tutundu bu arada. Bazı sanatçılar bölgeci bir tutumla yaşadık-

ları bir köyün, bölgenin sıkıntısını dile getirdiler; diğer daha mutlu bölgelerde bu yolda sorumluluk duygusu uyandırmaya çalıştılar. Birçok gerekli gereksiz çabalar yapıldı işte..

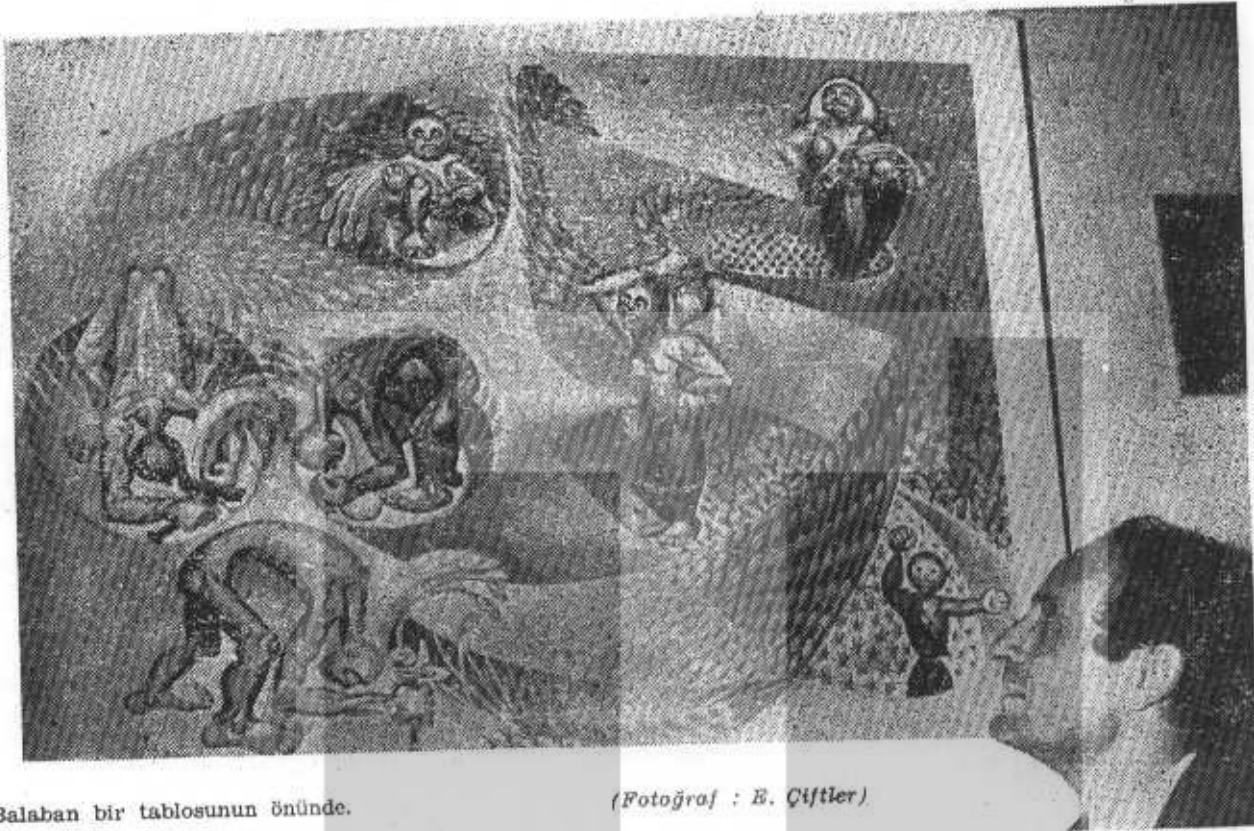
Bütün dış yardımlar yoluyla ekonomimizi, batılılaşma yoluyla kültürümüzü ve kaderini «bir bloka odama» yoluyla dünyadaki yerimizi bir çıkmaza soktuğumuz kabul edilmelidir. Tek çıkar yol rounlarımızı bu topraklar üzerinde, bu toprakların koşullarını gözönüne alarak çözmektir. Bu arada bütün romantik ve plâtonik kandırmacılardan kaçıp durumumuzun bilincine varalım. Bütün kurumlar faydacılığı esas alıp duygulara sırt çevirmelidirler. Dışta olan bütün ilişkilerimizde bu faydacılık, öz çıkarımız esası temel olmalıdır. Toplumumuzun binlerce sorununun çözüm yollarını kendi olanaklarımızda aramak, genel çıkara en uygun biçimde seçmek bunlarla ilgili kurumların görevidir.

Bize Gelen Yayınlar

- YEDİ METELİK** — Seçme Macar hikâyeleri. Çev: Sami N. Özerdim. İncece yayını: 6. Fiyatı: 3 lira. ANKARA, 1964
- HIYEROGLİF** — Turhan Selçuk'un karikatürleri. Kitapta Turhan'ın karikatürleriyle birlikte, sanatçının sanatı hakkında yazılmış yazılar var. İzlem Yayınları, Taşlama dizisi: 1 Büyük boy 122 sayfa, 8 lira. İSTANBUL, 1964
- BLAISE CENDRARS'dan SEÇMELER** — Çev: Salt Maden. (De yayınları, Günümüzün Şairleri: 1) 750 kuruş. İSTANBUL, 1964
- AGALI DÜNYA** — Halk Ozan Aşık İhsani'nin son şiirleri. 48 sayfa 150 kuruş. İSTANBUL, 1964

Yeni Varlık Yayınları

- HÜSEYİN RAHMİ** — Haz. Suat Hızarcı. (Türk Klâsikleri: 14) 2. basım, 2 lira. İstanbul, 1964
- BÜYÜK YAZARLAR** — Batı Edebiyatının 70 yazarı. 2. basım. 344 sayfa, 5 lira. (Faydalı kitaplar: 2) İstanbul, 1964
- EV SAHİBESİ** — Dostoyevski'nin romanı. Çev: Nihal Yalaza Taluy. 3. basım. (Büyük cep kitapları: 101) 2 lira. — İSTANBUL, 1964
- OTUZ BEŞ YAŞ** — Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirleri. 9. basım. (Büyük eserler kitaplığı: 21) 4 lira. İSTANBUL, 1964
- İNÇİ** — J. Steinbeck'in romanı. Çev: Feriha Kunt. 6. basım. (Büyük cep kitapları: 191) 2 lira. İSTANBUL, 1964

Balaban bir tablosunun önünde.

(Fotoğraf : E. Çiftler)

RESSAM BALABAN'LA BİR KONUŞMA

TÜSTAV

Konuşan :
AHMET KOKLUGİLLER

— Resme nasıl başladığınızı ve sizi resim yapmaya zorlayan nedenleri kısaca anlatır mısınız?

— Resime nasıl başladığımı, makasla keser gibi anlatamam. Gereksiz bir çabadır bunu anlatmak. Zaten bir çocuğun çizdiği çizgilerin, sürdüğü boyaların ne zaman resim olacağı belli değildir. Onbeş yıl sonra resim olacak olan ilk desenlerimi, öküz güderken çizmeye başladım.

Önce bir kişinin birşey yapmasındaki zorunluğu, doğasaldır. Bilinçsiz olarak başhyan bir oyuncakta, eller hüner göstermeye başlar. Ellerin hüneri, akılla birleşince yapıt olur. Şu veya bu biçimde sanat yapma zorunluğu, bir dünya görüşüne bağlıdır.

— Sizin için söylenilen «köylü ressam» sözünü nasıl karşılıyorsunuz?

— «Köylü ressam» sorusuna, daha önce «ÇALTI» gazetesinde Mahmut'la yaptığımız bir konuşmada cevap verdim.

Ressamın köylüsü kentlisi olmaz. Ressamsa ressamdır bir kişi, değilse değil!

— Şimdiye dek açtığımız sergilerin üzerinizde bıraktığı izlenimleri, anlatır mısınız? Bu sergilerin, çalışmalarınıza ne gibi etkileri oldu?

— Emeklerimin en ufak çabasının bile, boşa gitmediği kanısı var bende. «Halk anlamaz» diyen sanatçılardan değilim. Anlıyor ve de anlatıyor halk. Dikkatle bakıp eseliyor, kendi için yapılanları. Oyun için oyun yapmama razı değil görücülerim. Aşanalarımı, bir izdüşürülmü halinde yapmamı salık veriyorlar, gösterdikleri davranışlarıyla.

Sergimi açıp kapadıktan sonra, daha fazla oluyorum halkımın karşısında. Yüküm biraz daha ağırlaşıyor, derdim biraz daha büyüyor, öfkem daha da çoğalıyor sergimi kapadıktan sonra. Keşke ressam olmasaydım, demedim. Ama gelde bana sor yıldan yıla ağırlaşanı. Zaman zaman, dinlenmek için duvar yapmam, sıva sıvamam ve çift sürmem bundandır. Dinlenmek için boş durmak, beni daha fazla yorar. Sonsuz bir gayretle çalışıp, halkımın «iz» ini basmak istiyorum muşambalarım.

— Resimlerinizin çoğunda harman konusu yer alıyor. Bununla vermek istediğiniz ana düşünce nedir?

— «Harman» ve «karasaban» bizim Türkiye'mizin yaşam kaynağıdır. Buğday kutsaldır. Binlerce yıldan bu yana bu kavramını muhafaza eder. Çünkü ekmek, buğdaydan olur. Bulgur, nişasta, yufka, kaçamak, börek, hepsi buğdaydan olur. Buğday karasabanla ekilir. Buğday harmanda sürülüp dövülür.

Bunun için, binlerce yıldan beri halkımız, harmanla bağdaşmış bir bütündür. Karasaban, köylünün eli ayağıdır. Birinci yüzyıldan bugüne dek gelen bu ilkel araçlar, köylümüzün gündün güne hızını keser. Ve kendine yakıştırır. İşte tekrar tekrar, bunun için yapıyorum, harmanla karasabanı; bir ikellik yakıştırmasını bulmak. Son resimlerimde bir «iz» halinde biçimleniyor figürler.

— Geçen yıl, Avrupa'da açılan «Türk Ressamları Sergisi»'nde, bir «ulusal»lık sorunu çıktı ortaya. Avrupa eleştirmenlerinden bazıları, genel olarak Türk resminin «ulusal»lık ögesinden yoksun olduğunu söylediler. Bizde de bu konu uzun süre bir tartışma konusu oldu. Sızca sanatta - özellikle resimde - ulusallık ne demektir?

— Zaman zaman bu denli kabataslak sorular atarlar ortaya. Bir zamanlar da «sanat, sanat için mi, yoksa cemiyet için mi?» soruları tartışılırdı. Bu biçim yar-gılar, görücüleri şaşırtmaktan başka bir işe yaramaz. Güçlü sanatçı, gerekenin en danışkasını yapar. Sanatçı güçlü olacak, ve de en ileri dünya görüşü ile resim yapacak da sanattaki ulusallık ögesini eksik bırakacak? Eğer bir resim, gerçekten resimse, herşeyi tamdır. Bir yemeğin «aş» olması için her şeyinin denk olması gerekir. Yağı az, tuzu sıvı olmaz!

Resimde ulusallık nedir?

Dünyanın bir yerine bir nirengi diktiler de onun etrafında mı toplanıyorlar?

Bütün ressamlar Paris'e dikmişler gözlerini. Diz-ginsiz giden karışık resmi, sanatın dingili sanıyorlar. Teknik hünerlerden faydalanmayı, sanatın kendisi sanıyorlar. Yanlış! Teknik bir oyun, çizgileri ve renkleri daha güzel gösterir. Resimde güzellik mutlaka olacak. Ama resmi resim yapan dıştan gelen etkiler değil, toplumun içinden gelen öz'dür. Bu öz, bir memleketin biçimi olur.

Bence sanatın varlığı biçimin varlığı ile olur. Bir resimde o memleketin biçimi belirgin ise, orda memleket sanatı var demektir. O, sanatta toplumsal olur. «Böyle olursa yerel kalır, ulusal olmaz» deniyor.

Yani ne kadar karışık ve biçimsiz ise bir resim o kadar «ulusallık» kazanır öyle mi?

Fransa'da bir karışık resim meydana gelmişse, bu, Fransız resim sanatının bugünkü halidir. Ulusal olmak için ona katılanları yok eder.

Fransa'da gelişen bugünkü resim sanatına dışardan gelen ressamların da etkisi olmuş, onlar da birşeyler katmışlardır bu karışık biçime.

Ulusallık diye tuturan eleştirmenler, en çok dışardan gelen resamlara dayanıp savunurlar. Çünkü Paris'te resim yapıp sergi açanların çoğu yabancısıdır. Binlerce yabancıyı besliye-bilen Paris ortamı, bu resamları eritip kendine yakıştırmıştır.

Kapitalist düzenin eleştiricileri durur mu? Resmi de kendi yararına çekmek için, Paris'te harman olan bu sanatı örnek gösterip: «İşte yüzlerce milletin bir araya gelip yaptıkları sanat budur.» dediler. «Resimde ulusallık olmalıdır» dediler. Ama halk resmi, toplum resmi bu değil. Bu gösterilenler kapitalist düzenin resmidir.

Bu karışık resmi besliyen, kapitalist ortamdır. Ulusallık sözcüğü, halk resmini dağıtmak için atılmış bir figektir.

Toplumcu sanatçı ne yapacağını bilir. Resimde ulusallık aryanlar, sermaye saltanatını sürenlerdir.

Toplumcu sanatçılar, bastıkları topraktan alırlar. güçlerini. Altın gelen halk yaşamları, sanatçının düşünden geçer ve bir memleket biçimi halinde oluşur sanat. Sanatı en çok yaşatacak olan da «biçim» dir.

— «Paranın özgürlük anlamına geldiği ve kişiye egemenlik sağladığı bir toplumda yaşamak için, sanatçı köleleşmek zorunda kalır» diyor Jean Preville. Ne dersiniz?

— Eğer bir sanatçıyı çekip, kendine çevirmiş ise para düzeni, ona uyan sanatçı köle durumundadır. Ama, kapitalist düzenle beraber gelmişse sanatçı, o zaman bürdür. Çünkü her toplum, her sınıf kendi sanatçısını da getirir. Para düzeni içinde bulunup da halk resmi yapan sanatçılar, paraya kul köle olmadıklarından daha özgürdürler sanat yaparken.

— Toplum karşısında, özellikle bizim toplumun karşısında, bir sanatçının tutumu ne olmalıdır?

— Bizim toplumumuz, yoksul toplumların en yoksuludur. Toplumcu sanatçı olmak kolay değil.

Eskiden bir sanatçı kendini kiliseye kabul ettirince, ahirette değil, dünyada girermiş cennete. Krala kabul ettirmek de öyle, Sermaye düzenine kabul ettirmek de aynı. Toplumcu ressam olmanın tek çaresi, ağıla dayanmaktır.

— Eleştirmecilerimizin tutumunu beğeniyor musunuz? Niçin?

— Her sınıf kendi sanatçısını getiriyorsa, eleştiricisini de kendine uygun bir biçimde getirir.

Sandalyeye oturan eleştirmecilerimiz, idare-i kelâm eder şüphesiz. Ama toplumcu olanları, bir sanatçı gibi namuslu, karşılık beklemeden eleştirirler toplum yararına olan sanatı.

— Sizce eleştiricinin görevi ne olmalıdır?

— Eleştirmeci, tanıtmak istediği sanatçıyı çok iyi tanımalı ve yaşadığı yaşamı iyice izlemelidir.

— Son günlerde basında «harika çocuk ressamlar, deli ressamlar» lâfıdır gidiyor. Bu yaygaralar, resim gibi bilinçli bir çalışma isteyen bir işi hafife almak olmaz mı?

— Niçin daha önceki yüzyıllarda çocukların yaptıkları resimler önemsenmiyordu? Bu büyük ressamların, ilkel sanat kaynaklarına eğilip de, yirminci yüzyılın sanat anlayışına getirdikleri bir aşamadır. Bu aşama «çocuksu» diyebileceğimiz bir biçimdir. Bu çocuksu biçimli resimleri gören dâhi çocuk babaları, sanatın nedenini bilmeden, koltuğuna toplayınca çocuğunun resimlerini hemen sergi açıyorlar. Yanlış! Çocuk oyun oynamaktan başka bir şey yapamaz. Oyun oynayıp dururken raslantıyla sanat eseri olur mu? Yapıt bırakan kişiler, ileri bir dünya görüşüne sahibolan büyük ustalardır. Ama büyük ressam, böylesi çocuklardan, boya ile oynayanlardan çıkacak.

Delilere gelince: Doktorların yaptığı bir tedavi metodu ise tebrik ederim. Ama açtıkları sergiler, koparıkları yaygaralar, hiç de böyle olmadığını gösteriyor. Deliye akıl hastası deniyor değil mi? Yani akli ağrıyan türkçesi delinin. Hasta olan bir kişi iş görebilir mi? Eli ağrıyan bir kimse çift sürebilir mi? Süremez, ve de hiç bir iş göremez! Öyleyse akli ağrıyan kişiler nasıl olmuş da resim yapmış? Yapmış işte, diyeceksiniz. Olmaz! Bunlar deli saçmasından başka bir şey değil.

Onlar, çocuklarla delilerin resimlerini ele alıp, gerçek resmin özüne bir saldırı yapmaktadır. Onlar ki paranın üstüne bağdaş kurmuşlar. Güzelim çocuklarının oyuncakları ile zavallı hastaların saçmaları ile, halk resmini küçümsemeye yeltenirler. Halk ile sanatçı arasına bir kuşku, bir soğukluk sokup, «bunu çocuklar bile yapıyor» dedirtmek isterler.

İşte görülüyor ki, bir halk ressamı nelerle savaşıma durumundadır. Halk ressamı olmak kolay değil. Sanatçının en beter tarafı bu, resmini yaptığı halk seni sevmezse... Hayır! İZ'ini muşambalarına bastığın halk, beni bir gün sevecektir.

— Diğer sanat dallarında olduğu gibi resmimizde de bir anlamsızlığa kayma var. Bu gidişi nasıl buluyorsunuz?

— Her düzen (sınıf) kendine yakışanı yapar. Bizdeki düzenin kendisi taklitçi olduğu için, sanatı da inadına kopya oluyor.

— Son resim çalışmalarınız hakkında bilgi verir misiniz?

— Son çalışmalar hakkında, ne kadar bilgi vermeye çalışsam, eksik kalır. Onun için sergi açtığım zaman görsünler ne yaptığımı. Zaten çıkacak olan «İZ» adlı kitapta yeteri kadar bilgi var.

BİR İRLANDA HALK TÜRKÜSÜ

Daha kaç köyden sürülsün insan
adam oluncuya dek?

Daha kaç derya dolassın martı
bulsam diye bir tünek?

Daha kaç toptan atılsın gülle
harp toptan kalkıncıya dek?

Cevabı, dostum, rüzgârda bunun,
cevabı esen rüzgârda.

★

Daha kaç yıl kök salsın ağaç
bahar açıncıya dek?

Daha kaç yıl kök söksün bu halk
yerin bulsun diye hak?

Daha kaç aydın, ışığı görüp
görmemezlikten gelecek?

Cevabı, dostum, rüzgârda bunun,
cevabı esen rüzgârda.

★

Daha kaç can, canından geçecek
cana yetinciye dek?

Daha kaç el, boş açılın göğ
göğermelikçe yürek?

Daha kaç teller kopsun sazlardan
bu ses duyuluncuya dek?

Cevabı, dostum, rüzgârda bunun,
cevabı esen rüzgârda.

Türkçe söyleyen: Can YÜCEL

— Sosyal Adalet Yayınları arasında çıkacak «İZ» adlı kitabınız hakkında bilgi rica edelim.

— «Bir varmış bir yokmuş» diye başladım. Yani bu kitabın mayasını masaldan aldım. Yaşamı da kendimden. Anılarımı düğümünden geçirdim «İZ» oldu. Onun için kitabın adı da «İZ» dir.

İZ adlı kitabımı, «bu biçimde resim yaptığımı kinamayın» demek için «böyle yaşayan böyle resim yapar» demek için yazdım. Yakıştırabilirdiysem ne mutlu.

K i t a p

"S T A N D A R T A D A M"

YAZAN : SIDNEY LENS

ÇEVİREN : SUHA ÇILINGİROĞLU

İZMİR — KOVAN YAYINLARI, 1964

İKİNCİ BASKI, 42 SAYFA, 1 LİRA.

BİRLEŞİK Amerika'da 1930, 32 35 yıllarında solcu partiler, 1 milyonun üstünde oy almışken bu ülkenin hayatında, İkinci Dünya Savaşından sonra, sosyalist eğilim hemen hemen kaybolmuştur. Bu gün, örneğin Sosyal Demokrat Federasyona katılan sadece 13 bin üyedir. Bunlar ve bazı topluluklar, militarizme karşı manevi savaşlarını yer yer sürdürürler, atom denemelerini protesto için gösteriler düzenlerler, vb... Bu bir avuç sosyalist, Amerika'da halk hareketleri için en dinamik varlıktır; fakat, örgütlü toplumcu akım, Avrupa'nın herhangi bir ülkesine göre çok zayıftır. Bunun nedeni üzerinde yazar, şu düşünceleri ileri sürüyor : Bugünkü Amerikan yaşamı biçimini savunanlar, Birleşik Devletlerde sosyalist harekete lüzum kalmadığını, çünkü bu ülkede işçilerin yeni bir sınıf meydana getirdiklerini, diyelim otomobil endüstrisi işçilerinin yıllık gelirlerinin beşbin dolardan fazla olduğunu, buna göre, bu işçilerin, bir emekçi - toplumcu partiye ihtiyaç duymayacaklarını söylemektedirler.

Gerçekten Amerika'da bir gelişit «iş aristokrasisi» vardır ki, bunların haftalık kazançları 100 doların üstüne çıkmakta, yaşam düzeyleri Avrupa işçisinin üstünde görülmektedir.

Gelirim madalyonun öbür yüzüne : Birleşik Amerika'da onmilyonlarca insan, yoksulluk içinde yaşamaktadır. En az iki milyon tarım işçisi, Mississippi'deki siyah, Kuzey'deki beyaz işçiler haftada 30 dolardan az ücret alırlar; halkın önemli bir bölümü kötü beslenme, giyim ve konut koşulları içindedir. Orta sınıfın yaşamı koşullarındaki ilerlemeler, genel bir gelişim değildir. Ve izbelerde yaşayan milyonlarca insanın isteklerini dile getirecek güçlü

bir sosyalizme, bugünkü Birleşik Devletlerde ihtiyaç vardır.

Bu gerçeklere karşın, neden hiç bir hareket ortaya çıkmamaktadır? Bu soruya yazarın verdiği karşılık, ibret vericidir: Birleşik Amerikalı tutucu (muhafazakâr) bir insandır. Bu ülkenin bir aşırı solcusu bile, örneğin bir İngiliz tory'sinden çok daha sağdadır. Bir Amerikan sosyalisti, kendi ülkesinde, diyelim «sosyal doktrini» un sözünü bile edemez. Durmadan hırpalanan zenciler ve sefil kaliforniya işçileri bile, toplumcu bir karşıkoymayı düşünmemektedirler.

Orta sınıf Amerikalı için kullanılabilecek en uygun sıfat, «konformist» sözcüğüdür. Amerika'da bugün, reformları aklı almıyan, ufku çok sınırlı, kendisi ve ailesinden başka düşüncesi olmıyan, kargıkomasız, sosyal güçleri tanımak ve onlara bağlanmak ihtiyacı duymıyan yeni bir «Standart Adam» tipi doğmuştur. Bunların çocukları, «sosyalist olmaksızın» örneğin hırsız, cani, vb. olabilmektedirler. Bu ülkede hiç kimse, siyasal inançları yüzünden hapsedilmiyor; bu, özgürlüğün değil, fihirsizliğin, kargıkoma yokluğunun, gerçek ihtiyaçlar konusunda halkın kayıtsızlığının ifadesidir. Standart Adam gözünde dünya çok büyüktür. Onun, bu dünyayı bir ucundan düzeltmeye ne gücü yeter, ne de o, bu dünyayı anıyacak kültür düzeyindedir. O, ailesiyle birlikte, diyelim bir bahçe içindeki evinde oturmaktan, işine gidip gelmekten, arabası kullanmaktan, pahalı okullarda çocuğunu okutmaktan, çocuklarıyla oyun, komşusuyla birig oynamaktan, televizyon karşısında günlük hazırlarını yudumlamaktan, haftada en az yirmi saat cinai yahut eğlenceli, akıl - dışı reklam programları seyretmek ve dinlemekten hoşnuttur.

Öğretmenler veya veller derneği gibi zararsız kuruluşlara üye olur. Kendi kültür düzeyindeki işadamlarını içine alan kuruluşlara yüzmek, golf, poker, oynamak için devam eder. Kullandığı terimler klişeleşmiş şeylerdir... Hülyası, toplumsal bir ideal değil, kişisel süksesidir...

O, savaş ve barış gibi, dünyanın filan ucundaki açlık gibi sorunları kendine dert edinmez. Politik gelişmeler onu, kendine veya (a) yakınlarına dokunduğu oranda ilgilendirir. O, «ucuz eğlenceler, yarım gerçekler» le avutulur. Tartışma örnekleri görmesi istenmez. Standart Amerikalı, birşey satın alırken, oy verirken, ne bileyim herhangi yeni bir durumda, ayrıca kafasını çalıştırmaya ihtiyacı duymamaktadır. Onun ahlakını yapan, yüreğini - kafasını dolduran reklamlar, gangster filmleri, budalaca hazırlanmış dergi ve kitaplar, radyo, gazete, televizyondur. Böylece o, «zayıf siyasal liderler» in sözcülüğünü yaptığı «çocuk - ulus» u meydana getirmektedir. Politika - onun için - sarı basının ve radyonun hazırladığı bir «hap» tir. Ona bir «düşman» göstermişlerdir: Komünizm!... Fakat o, bunun ne olduğunu bilmez. Komünizm onun için yalnızca allahsız, dinsiz, maddeci bir umacıdır, o kadar...

Bu «çocuk - halk» karşısında yöneticiler de çocuklaşmakta, oy sağlamak için başka çareye lüzum olmadıgından, seçmenleri gibi çocukça laflar kullanmaktadırlar. Örneğin, seçim kampanyalarında adaylar, hiçbir zaman ülkenin ana sorunlarına, dâvalarına değinmezler; sadece birbirlerinin kusurlarını, gü-lünç ve küçük yanlışlarını sayıp - dökmekle yetinirler.

İkinci Dünya Savaşından bir zaman sonra, demagog Mc Carthy, «soğuk harbin kaybedilmekte olduğu»

nu, çünkü Amerika dışişlerine komünistlerin sızdığını, bunların hür dünya kalelerini Sovyetlere verdiklerini iddia etti.» Bunlar Çankaygök ve Sygman Rhee «iyi dostlar» ı aldatmış, Ruslara atom sırlarını vermişlerdi. «Washington'da hiç kimse bu gülünç iddiaya cepheden hücum etmek cesaretini gösteremedi», «isteri arttı» ve «gülünçlüğüne rağmen» komünizmi korkusu, orta sınıf Amerikalı için, ulusal bir «sabit - fikir» haline geldi.

Konformizm bugün, her türlü «ci hareketlerine sınımlıdır. Özgür-
-ci değerlendirmede ölçü yitiril-
-miş, konformist düşünceler hafiflikle kabul edilir olmuştur. Kültür düze-
-yi o derece düşüktür ki, sendikacı-
-lar, allaha inanmayanlardan öğretim hakkının alınmasını, sosyalistlerin ve allaha inanmayanların sendikalarından kovulmalarını istemektedirler. Pur-
-due Üniversitesinde yapılan bir an-
-kete göre, gençlerin çoğu, falaka-
-nın yeniden konmasını, polisın kitap-
-ları, filmleri, radyo - televizyonu sansür etmesini istemektedir; Vla-
-consin Üniversitesinde sorguya çe-
-kilen gençlerin çoğu da «Amerikan anayasasının güvenlik altına aldığı basın, toplantı, inanç özgürlükleri-
-ni» reddettiklerini bildirmişlerdir.

Amerika'da edebiyat da konfor-
-mizmin dışında kalamamıştır: «Bü-
-yük bir politika veya işadammın im-
-zası altında yayımlanan kitaplar, baş-
-kalarının imzaladıkları tatsız ve dü-
-şünceyi yoksun kitaplar yazarak hay-
-atlarını kazanan profesyonel ya-
-zarların yapıtlarıdır.» Hatta roman-
-cı James Farrel, yazdığı bir dergide,
-entrikaları, tasvirleri, sözleri birleş-
-tiren, üzüntü verici şeyleri yazmı-
-yan, tanesi 100 sente neşeli, umut
-verici kitaplar çıkaran bir «roman-
-makinesi» ndan söz ederek, ameri-
-kan yayımının eğilimini göstermiş-
-tir.

Birleşik Devletlerde kendi söy-
-lev ve makalelerini kendileri yazan
-politika adamları pek azdır. Örneğin
-Başkan Eisenhower, televizyonda ko-
-nuşmasını öğrenmek için, tanınmış
-aktör Robert Montgomery'yi hizme-
-tine almıştır. Ve o, kendi söylevleri-
-ni de kendisi hazırlamazdı. Yani
-«Standart Adamın ölçüsünde seri dü-
-şünceler imal, makale ve söylevler
-de de görülür».

Türk demokrasisindeki bütün o
-vır-zıvırın nereden gelmiş olduğunu
-merak edenler, şu gerçekleri oku-
-sunlar: «Orta sınıf amerikan va-
-tandaşının toplum zihniniyetini orta-
-ya koyması bakımından politikaya
-reklam araçlarının girmiş olduğunu
-bilmek önemlidir. Cumhuriyetçi ve
-Demokrat partiler, genel seçimlerde
-en büyük reklam ajanslarını kiralar-
-lar. Adaylarını satabilmek için bu
-kurumlar, sabun ve sigara sürümü
-için kullanılan bütün hileleri kulla-
-nırlar. (...) Afişler, etkileri denenmiş
-vecizelerle süslenir. Adayların sesi
-gür, diksiyonları düzgün olacak, ay-
-rıca televizyon kamerası önünde sa-
-mini görüneceklerdir. (...) Amerika'
-da seçim kampanyalarının ne kendi
-ne has tarafı, getirdiği tekliflerin
-fakirliğidir. Adaylar arasında ge-
-nel olarak görüş ayrılığı yoktur.
-Bunların çoğu, dış politika meselele-
-rinde aynı düşüncededirler. Önemli
-olan, düşünceler değil, adamlardır.
-Düşünmeyen adam çağındaki Birleş-
-ik Devletlerde politika, çabucak sat-
-ılabilir bir maç olmaktadır. (...) İn-
-sanlık atomla yok edilmek tehlikesi
-içindeyken, Standart Amerikalı için,
-seçim kampanyaları, bu korkunç
-tehdiidi görmemesini sağlıyan uğraş-
-lardır.»

Amerika'da gerçi bugün ileri
-ve cesur düşüncelerin sahibi, yeni
-yaşama biçimleri arayan genç insan-
-lar hâlâ vardır. Fakat konformizm,
-bu azınlığın sesini çıkarmasına, bir
-şeyler yaratmasına engeldir. Kon-
-formizmin karşısına çıkacak, bu ba-
-taklığı eleştirecek her ileri düşünce,
-komünistlikle suçlanmaktadır. Hat-
-ta, Illinois Eski Muharip Cemiye-
-ti, «sosyalist ve yıkıcı etkilerin siz-
-madığından» emin olmaksızın dev-
-letin akıl hastahanelerine tedavi i-
-çin hasta göndermemesini istemiş-
-tir.

Kısacası, Standart Adamın zih-
-niyeti, yaratıcı düşüncenin gelişmesi
-ni güçleştirmektedir. Bu Standart
-Adam, korkmayacak ve buluşmayaca-
-ktır. Onun toplumda yükselmesi i-
-çin, yemek yemesini, giyinmesini,
-her yerde uyubun davranmasını bil-
-mesi; yüzyıllık kuralları öğrenmesi;
-göhrer merdivenine tırmanırken elin-
-den tutacak bir «dayı» sı bulunma-
-sı; eski dostlarını ve ilgilerini, gere-
-kirse terketmeğe hazır olması; ulaşı-

-tı düzeyde kendini rahat duyuyor-
-sa artık orada durması; kendilerinin-
-den ayrılması güç olacak dostlar e-
-dinmemesi ve «dayı» sına hoş gelmi-
-yecek düşüncelere sahip görünmeme-
-si... yetecektir! O, kendi yaşantısını
-kişisel düşüncelerle düzenlemez; bu-
-nun için, toplumda hazır düşünceler
-vardır ve bunlar, çevresindekiler ta-
-rafından da rahatça kullanılmakta-
-dır. «Aykırı düşüncede olmakla suç-
-landırılmamak için» değişik olmak-
-tan kaçınır.

Geçmişte, Amerika'da işçi sını-
-fı, yaratıcı öncü azınlık tarafından
-desteklenirdi. Bugün aynı sınıf, tıpkı
-orta sınıf gibi, bu öncü azınlığı boğ-
-mağa çalışmaktadır. Çünkü işçi si-
-nıfı da artık, yukarıda sözünü ettiğimi-
-z Standart Adamın ahlakına bü-
-rünmüştür.

Dış propagandalarda, Birleşik
-Devletlerde Amerikan yaşayışının ba-
-zı ayrıntıları, yüksək bir yaşama dü-
-zeyini kanıtlamak için örnek olarak
-gösterilir. İşçilerin sahip oldukları
-otomobil vb. İstatistikleri, «mutlulu-
-ğun ispattı için» sıralanır. Fakat ger-
-çeklerden kaçış duygusu içinde bir-
-takım nafile hazırlara ve konfora sığ-
-ınan Amerikalı mutlu değildir. Ki-
-taba alınan Dr. Erikh From'un şu
-sözlerini okuyalım: «Çağdaş batı
-toplumu, maddi, düşünsel ve siyasal
-ilerlemelerine karşın, akıl sağlığı-
-nı, iç güvenliğini, mutluluğu, bire-
-yin yaşama gücünü ve nedenini teh-
-likeye düşürmektedir.. İnsan yenil-
-gisini, artan bir zihin huzursuzluğuna
-ve sözümona zevke doğru hızla
-koşuşun ardında gizlenmiş bir umut-
-suzlukla ödemektedir.»

From'a göre Amerika, dünyayı
-alkolizme götürmektedir. Ülkede si-
-nir hastaları olağanüstü sayıdadır.
-Hastanelerde yatakların yarısından
-çoğunu akıl hastaları kaplıyor. Sa-
-vaş sırasında ordudan çıkarılan as-
-kerlerin altıdabiri akıl hastasıdır. Ci-
-nayetlerin ve gençlerin işledikleri
-suçların sayısı korkunçtur. «Mutl-
-bir toplum» için tuhaf sayılaca-
-tün bu belirtilere kitapta
-nın dikkati özellikle çekil-

Ve yazar soruyor :
-Standart Adamı nasıl etkile-
-nasıl gerçeğe döndürebil-
-nasıl savaş, barış, ekonomi
-açlık.. sorunlarıyla ilgilen-

haber

DEVLET TIYATROLARININ İLK OYUNLARI

1 Ekimden itibaren perdelerini açan Devlet tiyatrolarında, ilk olarak şu oyunları oynanacaktır :

BUYUK TIYATRO — *Sevil Berber*, Opera 3 perde. Yazan : G. Rossini. Sahneye koyan : E. Ilgin.

BUYUK TIYATRO — *Onikinci Gece*, komedi, 2 bölüm. Yazan : W. Shakespeare. Sahneye koyan : C. Gökçer.

KUCUK TIYATRO : *Çu Horoz*, oyun 3 perde. Yazan : Oktay Rifat. Sahneye koyan : F. Tartan.

ÜÇÜNCÜ TIYATRO : *Dünyanın Düzeni*, oyun 3 perde. Yazan : S. O. Casey. Sahneye koyan : N. Özdoğru.

YENİ SAHNE : *Soruşturma*, Oyun 2 perde. Yazan : Yıldırım Keskin, Sahneye koyan : M. Kurtoglu

ODA TIYATROSU : *Hizmetçiler*, oyun 1 perde. Yazan : J. Genet. Sahneye koyan : E. Hürol.

ALTINDAG TIYATROSU : *Yabanlar*, komedi, 3 perde. Yazan : Goldoni, Sahneye koyan : M. Canova.

li? Bu adamı saf ve etkisiz bir komünizm düşmanlığı düşüncesine bağ vurmaksızın, nasıl, az - gelişmiş ulusların dostu yapmalı?»

BİR TÜRK tanyorum. Bir süre için Amerika'ya gönderildi ve döndü. Eşyası içinde, diyelim Amerika'da satışı serbest olup da, "kiye'de bir aydının özlem duya- "i tek bir kitap yoktu. Fa- a dergilerinden, reklam bro- a, satış mağazalarının ak- uk verici paralar harcı- stırdıkları kitaplardan, ardan, başka oyalayıcı ve unutturucu nesnelerden, vir - zivir Amerikan eşya-

ından bol bol getirmişti. Onu ve o- nun gibi, Amerika'ya gidip geldik- ten sonra bir şaşkınlık ve bencilli- ğin içine düşen nicelerini biryana bi- rakalım. Fakat toplumumuz için, yukardanberi, ana çizgileriyle tanı- tılmağa çalışılan, öz - geçi bilmeyen, pısrık, bireycl, çocuksu, zihni geliş- memiş, kazanç ve konfor peşindeki Standart Amerikalının nekadaz za- rarlı bir örnek olduğuna her fırsat- ta işaret etmeliyiz. Dünyayı, kendisi gibi rahatlık içinde olanlar ve sö- mürge halkları diye sadece iki kam- pa ayıran; dayanışmalı davranışla- rın kaynağı olan eziklik duygusunu tanımamış, sınır korkusu yaşama-

mış, dolayısıyla sınıf bilincini de ta- şımayan bu tipin ülkemize, halkımıza yaptığı ahlaki ve psikolojik zarar- lar sayılamıyacak kadar çoktur. Bu Standart Adam, yani dün- yaca tanınmış adıyla «Çirkin Ame- rikalı», her gittiği yere ahlaksızlık, toplumsal kayıtsızlık, küstahlık to- humları götürmektedir. Bunun geç- mişte ve bugün, bütün dünyada sa- yısız örnekleri vardır.

Neyazık ki bu sorumsuz, bu şı- marık, bu sömürücü, kısacası bu kö- tü - standart tipin dünya görüşüne katılan, yaşama biçimine imrenen, ö- teberisini kullanma onursuzluğunu onur sayan insanlarımız, aramızda, azımsanmıyacak sayıdadır...

TÜRK EDEBİYATÇILAR BİRLİĞİNİN YENİ ÇALIŞMA YILI

T.E. Birliğinin Genel Kurul toplantısında seçil- yeni yönetim kurulu görev bölümü yapmıştır. I. Ba- kan: Sabahattin Eyüboğlu, 2. Başkan: Yaşar Kema- Genel Sekreter: Şükran Kurdakul, Sayman: Memdu- Balaban, Üyeler: Melih Cevdet Anday, Sabri Altine- Arif Damar, O. F. Toprak.

T.E.B. bu yıl açık oturumlar, konferanslar, edeb- yat geceleri, kitap sergisi düzenleyecek; ortaöğretim edebiyat kitaplarında yaşayan edebiyatımızın kişileri- nin daha geniş yer alması için Millî Eğitim Bakanı- ğına başvuracaktır.

TÜRK DİL KURUMU ÖDÜLLERİ DAĞITILDI

Türk Dil Kurumunun her yıl 26 Eylülde verili- olduğu ödülleri kazananlar belli olmuştur.

Şiir türünde *Yas Dönemi* adlı kitabıyla Behçet- Necatigil,

Hikâye türünde *Soluna* adlı kitabıyla Demir Özlü, Deneme ve inceleme türünde *Eflatun* adlı kitabıyla Necip Alsan,

Çeviri türünde *Günümüz Fransız Şiiri* adlı kita- bıyla Tahsin Saraç, Türk Dil Kurumunun 1964 yılı Edebiyat ödüllerini kazanmışlardır.

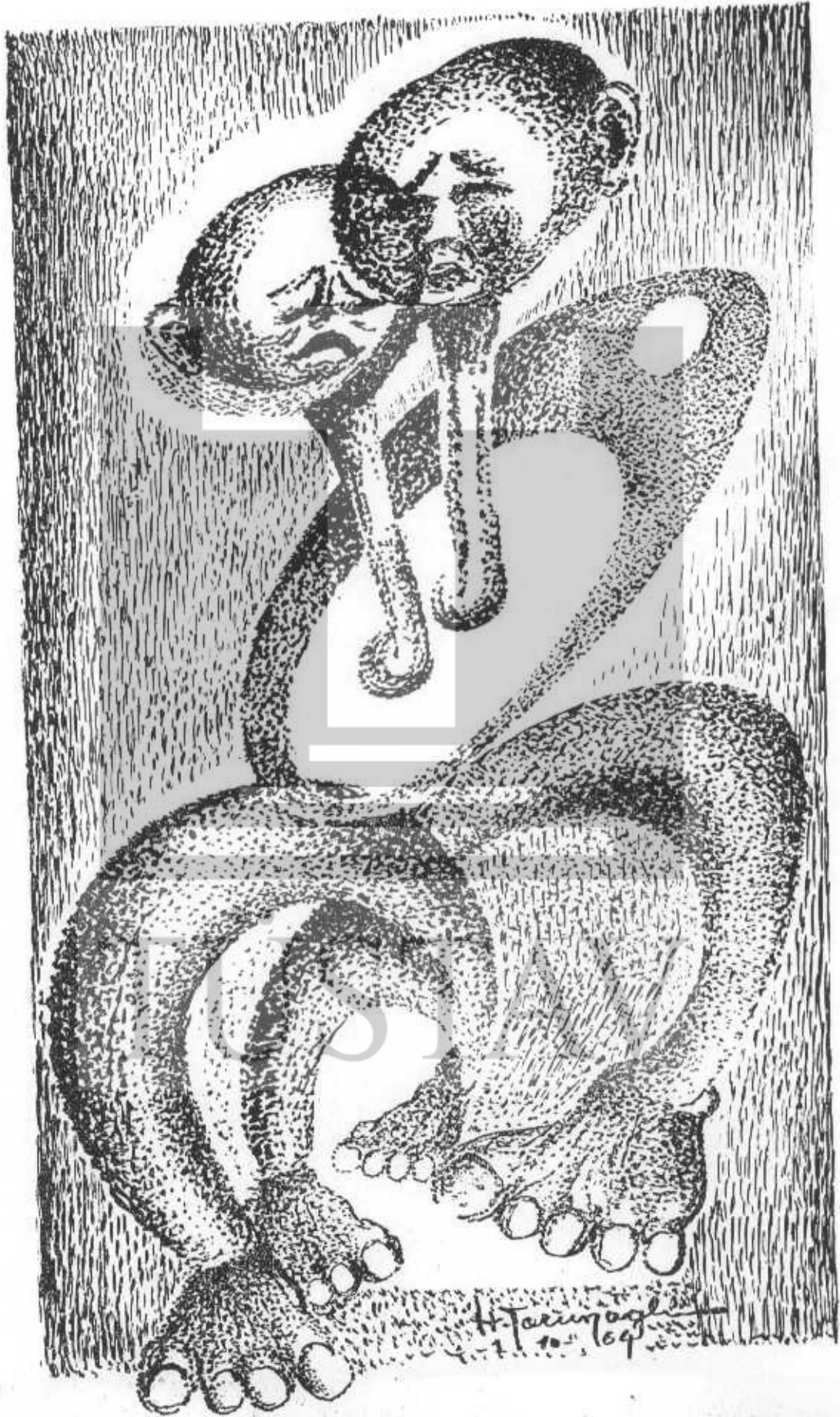
Bu yıl roman, tiyatro türlerinde ödüle aday ya- pıtlarla, Bilim Ödülüne katılan yapıtlar gereken oyu toplayamadığı için, bu türlerdeki ödüller verilememiş- tir.

TÜRK FİLM REJİSÖRLERİ DERNEK KURDU

TÜRK FİLM REJİSÖRLERİ BİRLİĞİ (T.F.R.B.) adı altında mesleki bir dernek kuruldu.

Derneğin kurucuları, Lütfi AKAD, Aydın ARA- KON, Atif Yılmaz BATİBEKİ, Metin ERKSAN, Er- tem GÖREÇ, Nevzat PESEN, Halit REFIĞ, Osman SEDEN. Memduh UN adlı rejisörlerdir.

Derneğin amacı üyeleri arasındaki mesleki ve fik- ri dayanışmayı sağlamak, türk filmciliğinin ana me- selelerinde ve mesleki konularda üyelerini temsil etmek ve görüşlerini savunmaktır.

Fiatı 250 kuruş